

T. C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
(SURIYE GÖÇÜ–HARRAN KONTEYNER KENT ÖRNEĞİ)**

Barış YAŞAR

ŞANLIURFA – 2019

T. C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
(SURIYE GÖÇÜ–HARRAN KONTEYNER KENT ÖRNEĞİ)**

Barış YAŞAR

Danışman

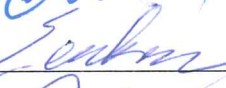
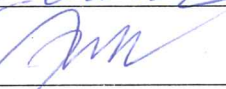
Prof. Dr. Celil ABUZAR

ŞANLIURFA – 2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı 165227003 numaralı Barış YAŞAR'ın hazırladığı "Göçün Dini ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkisi (Suriye Göçü-Harran Konteyner Kent Örneği)." Konulu **yüksek lisans** tezi ile ilgili tez savunması, 02/10/ 2019 tarihinde, saat 10.00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

02.10.2019..

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof.Dr.Celil ABUZAR	Kabul	
Üye	Doç.Dr. Erol ERKAN	Kabul	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Fatma ÇAKMAK	Kabul	

Bu tezin Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

26.12.2019

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek almıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı : Barış YAŞAR
Öğrenci Numarası : 165227003
Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Programı : Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe) : Göçün Dini ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkisi (Suriye Göçü-Harran Konteyner Kent Örneği)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 105 sayfalık kısmına ilişkin, 10/09/2019 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 15'tir. Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarının bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

26/12/2019

Barış YAŞAR

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 26/12/2019

Prof. Dr Celil ABUZAR

ÖZET

GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİSİ (SURIYE GÖÇÜ-HARRAN KONTEYNER KENT ÖRNEĞİ)

YAŞAR, Barış

Yüksek Lisans Tezi

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Celil ABUZAR

Mayıs, 2019, 105 sayfa

İnsan sosyal bir varlık olması sebebi ile yaşadığı olayların etkisinde kalır. Göç ise insanın toplumsal yaşamını etkileyen en önemli olgulardan birisidir. Zorunlu olarak yapılan göçler ile birlikte hem göç eden bireyler hem de göç edilen mekânda yaşayan toplumlar bu durumdan karşılıklı olarak etkilenmektedirler. Bu etkileşim başta inanç boyutu olmak üzere sosyal hayatın her alanında kendisini göstermektedir. Bir ülkede meydana gelen iç karışıklıklar veya savaş durumu en önemli göç nedenlerinden biridir. Yaşadığı mekândan zorunlu olarak göç etmeye maruz kalan insanların dini ve sosyal hayatlarında köklü değişimler olabilmektedir. Bu bağlamda, ele aldığımız çalışmamızda göçün oluşturduğu dini ve sosyal değişimleri Suriye'deki savaş nedeniyle Ülkemize göç etmek zorunda kalan göçmenlerin, Harran konteyner kent Geçici Barınma Merkezinde yaşayan Suriyeli göçmenler üzerinden incelemeye çalıştık. Dolayısıyla Harran Geçici Barınma Merkezinde yaşayan Suriyeli göçmenler üzerinde yapılan bu araştırmanın Suriyeli göçmenlerin Türk toplumu ile dini ve sosyal yaşayış bakımından uyum sürecine girmelerine yönelik yapılacak çalışmalara önemli bir katkı sunacağını ümit etmekteyiz.

Çalışmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; çalışmanın konusu, amacı, problemi, varsayımları ve yöntemi, ele alınırken, birinci bölümde; Göç kavramı ve Türkiye'deki Suriyeli mülteciler hakkında kavramsal ve teorik bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde; çalışmamızın ana omurgasını oluşturan Göçün Suriyeli göçmenlerin dini ve sosyal yaşamlarına etkisi ele alınarak,

araştırmamızın evreni olarak belirlenen Harran Geçici Barınma Merkezinde elde edilen bulgular üzerinde yorumlanmalar yapılarak Suriye'den Türkiye'ye yapılan zorunlu göç sürecinin, Suriyeli göçmenlerin dini ve sosyal yaşantılarını ne derecede etkilediği hususu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli göçmenler, dini yaşayış, gün dini yaşama etkisi, Zorunlu G.

ABSTRACT

THE IMPACT OF MIGRATION ON RELIGION AND SOCIAL LIFE (SYRIAN MIGRATION-HARRAN CONTAINER URBAN SAMPLE)

YAŞAR, Baris

Master's Thesis

Philosophy and Religious Sciences Department

Advisor: Prof. Dr. Celil ABUZAR

May, 2019, 105 pages

As social creatures, human beings are influenced by the various events and circumstances in their society and environment. Migration is one of the most important phenomena that impacts and influences the social life of humanity. Here, the role of religion in particular impacts virtually every aspect of social life. Also one of the most important causes of migration arise from when a nation is afflicted with conflict and war. People who are forced to emigrate from their home environment may experience radical transformations in both their religious and social lives. In this study, we focussed on the social transformations caused by forced migration that has impacted the lives of Syrian refugees residing in the Temporary Accommodation Center in Harran in Sanliurfa. The research also explores the process of adaptation of the refugees in the Temporary Accommodation Center to the larger social and religious factors of Turkish society. We hope that our research can help contribute to further studies in this area.

Our study is comprised of an introduction and is divided into two parts. The introduction summarises the topic, aim, problems to be explored, hypotheses, and method. The first part explores the concept of migration as well as the theoretical and conceptual areas pertinent to Syrian refugees in Turkey. The second part comprises the core focus of the study, namely, the way the religious and social lives of Syrian refugees have been influenced and affected. This will be followed by an evaluation that summarises the findings of the research.

Keywords: Syrian refugees, religious life, impact of migration on religious life, forced migration.

**GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİSİ (SURİYE
GÖÇÜ-HARRAN KONTEYNER KENT ÖRNEĞİ)**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	III
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR	X
TABLolar LİSTESİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
EKLER LİSTESİ	XV
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
DİN VE GÖÇ**

1.1. DİN	10
1.1.1. Dindarlık	11
1.1.2. Dini İnançın Teorik Boyutu	12
1.1.3. Dini İnançın Pratik Boyutu	13
1.1.4. Dini İnançın Sosyolojik Boyutu	14
1.1.5. Din Ve Toplum	15
1.1.6. Din Ve Göç İlişkisi	17
1.2. GÖÇ	18
1.2.1. Göçün Türleri	19
1.2.2. Göçün Nedenleri	21
1.2.3. Göçün Etkileri	24
1.2.4. Göçün Pisko-Sosyal Etkileri	25

1.2.5. Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri	26
1.2.6. Göçlerin Kültürel ve Dini Etkileri	27
1.2.7. Göçle Ortaya Çıkan Başlıca Sorunlar	29
1.2.8. Türkiye'nin Kısa Göç Tarihi	30
1.2.9. Suriye'den Zorunlu Göç Ve Göçmen Sorunun Ortaya Çıkması	33
1.2.10. Türkiye'nin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Politikası	34
1.2.11. Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerle İlgili Genel Bilgiler	36

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN SURİYELİLERİN DİNİ YAŞAMINA ETKİSİ: ŞANLIURFA

ÖRNEĞİ

2.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	41
2.2. KATILIMCILARIN YAŞAMINA İLİŞKİN BİLGİLER	44
2.3. GÖÇÜN ETKİLEDİĞİ HUSUSLAR	45
2.4. KATILIMCILARIN DİNİ YAŞAM BİLGİLERİ	45
2.5. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILAŞMALARIN ANALİZİ	53
2.5.1. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırmalar	533
2.5.2. Katılımcıların Cinsiyet Grubuna Göre Karşılaştırmalar	67
2.5.3. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Karşılaştırmalar	74
2.5.4. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırmalar	82
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	98
EKLER	

KISALTMALAR

AFAD Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

IOM International Organization for Migration (IOM)

ORSAM Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

SGDD Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	42
Tablo 2: Katılımcıların Ülkelerindeki İkamet ve Gelir Bilgileri	44
Tablo 3: Göç Sürecinin Bireyleri En Fazla Etkilediği Unsurlar	45
Tablo 4: Katılımcıların Dini Emir ve Yasaklara Uyma Düzeyi	46
Tablo 5: Katılımcıların Zor Durumlarda Başvurdukları Baş Etme Mekanizmaları	47
Tablo 6: Katılımcıların Kendi Dini İnançlarını Değerlendirme Biçimi	48
Tablo 7: Katılımcıların Ülkelerinde Dini Bilgileri Edinme Mekanizmaları	48
Tablo 8: Katılımcıların Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu	49
Tablo 9: Katılımcıların Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu	50
Tablo 10: Katılımcıların Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu	51
Tablo 11: Katılımcıların Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu	51
Tablo 12: Katılımcıların Kur'an Okuma Durumu	52
Tablo 13: Katılımcıların Göç Sonrası Kalınan Yerdeki İbadet Ortamı	53
Tablo 14: Yaş Grubuna Göre Göç Öncesi Aile Geçimini Sağlama Yolu	53
Tablo 15: Yaş Grubuna Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu	54
Tablo 16: Yaş Grubuna Göre Göç Sürecinde En Fazla Etkilenen Unsur	55
Tablo 17: Yaş Grubuna Göre Dini Emir ve Yasaklara Uyma Düzeyi	56
Tablo 18: Yaş Grubuna Göre Zorluk Karşısında Sergilenen Tavr	57

Tablo 19: Yaş Grubuna Göre Dini İnanç ve İbadetle İlgili Kendini Değerlendirme	59
Tablo 20: Yaş Grubuna Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu	61
Tablo 21: Yaş Grubuna Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu	62
Tablo 22: Yaş Grubuna Göre Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu	64
Tablo 23: Yaş Grubuna Göre Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu	65
Tablo 24: Yaş Grubuna Göre Kur'an Okuma Durumu	66
Tablo 25: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sonrası Aile Geçimini Sağlama Yolu	67
Tablo 26: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu	68
Tablo 27: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sürecinde En Fazla Etkilenen Unsur	68
Tablo 28: Cinsiyet Grubuna Göre Zorluklar Karşısında Sergilenen Tavır	70
Tablo 29: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu	71
Tablo 30: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu	72
Tablo 31: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Ailenin Geçimini Sağlama Yolu	74
Tablo 32: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu	74
Tablo 33: Medeni Duruma Göre Dini Emir ve Yasaklara Uyuma Düzeyi	75
Tablo 34: Medeni Duruma Göre Dini İnanç ve İbadetle İlgili Kendini Değerlendirme	76
Tablo 35: Medeni Duruma Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu	77
Tablo 36: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu	78
Tablo 37: Medeni Duruma Göre Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu	79
Tablo 38: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu	80

Tablo 39: Medeni Duruma Göre Kur'an ile İlgili Durumlar	81
Tablo 40: Eğitim Durumuna Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu	82
Tablo 41: Eğitime Durumuna Göre Ülkesindeki Gelir Düzeyi	83
Tablo 42: Eğitime Durumuna Göre Göç Sürecinde En Fazla Etkilenen Unsu	83
Tablo 43: Eğitime Durumuna Göre Dini Emir ve Yasaklara Uyuma Düzeyi	84
Tablo 44: Eğitime Durumuna Göre Zorluklar Karşısında Sergilenen Tavrı	86
Tablo 45: Eğitime Durumuna Göre Dini İnanç ve İbadetle İlgili Kendini Değerlendirme	88
Tablo 46: Eğitime Durumuna Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu	89
Tablo 47: Eğitime Durumuna Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu	90
Tablo 48: Eğitime Durumuna Göre Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu	91
Tablo 49: Eğitime Durumuna Göre Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu	93
Tablo 50: Eğitime Durumuna Göre Kur'an Okuma ile İlgili Kendini Değerlendirme	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yıllar İtibarıyla Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Gömen Sayısı	38
Şekil 2: Geçici Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Göçmenlerin Dağılımı	39
Şekil 3: Suriyeli Göçmenlerin Barınma Durumuna Göre Dağılımı	39
Şekil 4: Suriyeli Göçmenlerin Demografik Özellikleri	40

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Anket İzini Dilekçesi	ek s.1
Ek-2: Anket İzni Onay Yazısı	ek s.2
Ek-3: Etik Kurulu Raporu	ek s.3
Ek-4: Anket Soruları (Türkçe)	ek s.4
Ek-5: Anket Soruları (Arapça)	ek s. 11

GİRİŞ

Araştırma Konusu

Küresel nitelikte ve toplumları derinden etkileyen bir olgu olarak göç, insanların yaşadıkları yerlerden ekonomik, sosyal, siyasi, ekolojik ve benzeri nedenlerle başka bir yere hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır (Aktaş, 2017: 450). Göçlerin özünde, yaşanılan yerde karşılaşılan sorunlara karşı başka bir mekânda yeni bir yaşam kurarak çözüm üretme arayışı vardır. Dolayısı ile göç toplumlar için sorun yaratan bir olgu olduğu gibi göç eden kişiler için de çözüm üreten bir olgudur. Fakat her halükarda göç, bireylerin ve toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel dünyalarını köklü bir şekilde etkileyip dönüştüren kapsamlı bir olgudur (Erkan, 2016: 59).

Göç, evrensel nitelikli sosyal bir sorun olmasına karşın kişilerin ve toplumların yaşamını ekonomiden kültüre kadar birçok açıdan etkileyen nüfus hareketleridir. Özünde bir yer değiştirme hareketi olan göçlerle kişiler yaşadıkları yerden ayrılarak başka bir yere bir süreliğine veya kalıcı olarak yerleşmekte ve yeni bir yaşama başlamaktadır. Göçler genellikle ülke toprakları içerisinde gerçekleşen iç göçler ve ülkeler arasında gerçekleşen dış göçler olmak üzere iki ana grupta ele alınmaktadır. Fakat göçlerin nedenlerine, amaçlarına ve diğer faktörlere göre de sınıflamaya tabi tutulduğu görülmektedir. Göçleri daha geniş bir sınıflama ile iç göçler, dış göçler, zorunlu/gönüllü göçler, işçi/emek göçleri, mevsimlik/sürekli göçler, mübadele göçleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Bunların yanında son yıllarda sıklıkla gündeme gelen ve bir ülkenin yetenekli ve eğitilmiş bireylerinin başka ülkelere gitmesini ifade eden beyin göçünü de ayrı bir göç türü olarak ele almak mümkündür (Saygın vd. 2016: 2-3). Güncel bir uluslararası sorun olarak varlığını sürdürmekte olan Suriye iç savaşı da bu türden büyük nüfus hareketlerine yol açan siyasi olaylardan birisidir.

Göç olgusu özellikle sosyal bilimler alanında akademinin gündemine oturmuş ve sosyolojik olarak olağanüstü bir sayıda bilimsel çalışmaya konu olmuştur. Araştırmacılar birçok yönden göç olgusunu ele almış ve göç konusunda oluşan sosyal, ekonomik, politik, psikolojik ve kültürel sorunları ortaya koymuşlardır.

Din olgusu da aynı göç olgusu gibi, insanlığın varoluşundan bu yana hayatın ve toplumun merkezinde olan bir inançlar sistemidir. Bu inançlar sistemi insanların gündelik hayat pratiklerini şekillendirmiş, toplumlara yön vermiş ve insanlığın sosyal olaylara bakış açısını belirlemiştir. Dolayısıyla zorunlu göçe maruz kalan insanların karşılaştıkları olumsuz durumlara ve yaşadıkları zorluklara anlam verebilme açısından sosyolojik olarak dinin rolü, ele alınması ve incelenmesi gereken bir konudur. Bu çalışmada, son yıllarda Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle zorunlu göçe maruz kalan Suriyeli göçmenlerin, göçten önce ve göçten sonra dini inanç pratiklerinde meydana gelen değişimi problemi üzerine durulacaktır.

Göç, çeşitli nedenlere bağlı olarak çeşitli şekillerde gerçekleşebilmekte ve birçok etkiye ve sonuca yol açabilmektedir. Bireylerin somut yaşamları kadar soyut dünyaları da göç olayından önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu bağlamda Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin dini yaşayışlarındaki değişimin sosyolojik olarak ele alınması gerekli hale gelmektedir. İşte bu araştırmada Suriyeli göçmenleri hayatlarında tecrübe ettikleri birçok travmatik olaylar ve sınır ötesi yer değiştirme sonrası dini inanışları ve pratikleri ele alınarak incelemeyi hedefledik.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Suriye’de meydana gelen siyasi krize bağlı olarak, Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmenlerin göç sürecinden önceki dini inanç ve pratiklerinin, sosyal hayat yaşantılarının, zorunlu göç sürecine bağlı olarak nasıl bir değişime uğradığını Harran Konteyner Kentte yaşayan Suriyeli göçmenler üzerinden sosyolojik bir bakış açısıyla araştırılarak bir sonuca varmaktır.

Araştırma Problemi

Göçler, insan yaşamının bütün yönlerini derinden ve kalıcı bir şekilde etkileyen olaylardır. Savaş, afet gibi nedenlere dayalı göçlerin yanında gönüllü olarak gerçekleşen göçlerin etkileri öncelikle ekonomik ve sosyal yaşamda kendisini göstermektedir. Ancak değişen sadece fiziki çevre ve maddi imkânlara dayalı yaşam biçimi değildir.

Çünkü özellikle dış göçlerde din, dini inanç, aidiyet, sosyo-kültürel ve dini pratikler bakımından birçok sorunla karşılaşmaktadır. Göç edilen ülkelerin kültür ve din yapısındaki farklılıklar, göçmenlerin dini inançlarına ve dini pratiklerine etki edebilmekte, zaman içerisinde kişinin uyum sorunu bağlamında dini yaşamında dönüşümlere yol açabilmektedir. Öte yandan Müslüman toplumlar arasındaki göçlerde ise din olgusunun kaynaştırıcı bir rol oynadığı da görülmektedir (Taştan, 2018)

Göçler, göç edenin yaşamı, kültürel değerleri ve sosyal statüsü, göç alan bölge insanların yaşamı ve sorunların, göç alan bölgenin sosyo-ekonomik yapısı ve demografisi gibi birçok açıdan ele alınmış bir konudur. Ancak literatürde göçlerle din ilişkisinin diğer değişkenler kadar incelenmediği, bireyin soyut değerleri bakımından yapılan incelemelerin de genellikle göç-entegrasyon ilişkisi kapsamında belirli bir sınırlılık içerisinde ele alındığı görülmektedir. Göçlerin sık sık uyum sorunu ve göç yoğunlaşmasına bağlı olarak azınlık problemleri yarattığı görülmektedir. Bireyin soyut değerlerine yönelik incelemelerin daha çok bu uyumu ve azınlık kavramı çerçevesinde bireylerin tutumunu ele aldığı görülmektedir. Din kavramı da özellikle farklı dine sahip toplumların içine göç etmiş bireylerin bu uyumu ve entegrasyonu çerçevesinde ele alınmıştır. Avrupa'ya çoğunluğu işçi göçleri ile gitmiş olan Türkler üzerine yapılmış çalışmalarda bu hususu belirgin bir şekilde görmek mümkündür.

Göç, genel olarak bir nüfus hareketliği ve toplumların sosyo-ekonomik yaşamına etki eden olaylar olarak ele alınmasına karşın değerlerin, kültürlerin ve inançların da bireylerle birlikte göç ettiği/hareket ettiği bir olaydır. Çünkü bireyler göç ederken maddi varlıkların yanına alabildiklerine ek olarak sahip olduğu manevi varlıkların/değerlerin tamamını almaktadır. Bu bakımdan soyut varlıkların eksilmeden bireyle birlikte başka mekânlara taşındığını söylemek mümkündür. Gelenekler, inançlar, dini pratikler ve yaşayışlar bireyle birlikte başka yerlere ve başka toplumların içine taşınmakta, bu taşınmanın bir sonucu olarak bireysel ve toplumsal farklılıklar birey yüzleşmektedir (Erkan, 2016: 60).

Göçlerin değerler dizgesini de içeren bir mekân değişikliği olması nedeniyle göçlerle dini yaşam arasındaki ilişkinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Özellikle zorunlu göçlerle ülkesini terk eden insanların ve farklı dinsel

inanişlara sahip toplumların içine göç eden insanların bu konuda daha fazla sorun yaşaması muhtemeldir. Çünkü zorunlu göç eden kişilerin göç ettikleri yerle ilgili seçim şansları sınırlıdır ve dini pratiklerini ne düzeyde yaşayabilecekleri belirsizdir. Öte yandan savaş gibi birey ve toplum yaşamı üzerinde ani ve yıkıcı etkiler yaratan olaylar yaşanmış olması, bireylerin inançlar konusunda açmazlara düşmesi, bir sorgulama yaşaması da mümkündür. Meseleye Suriyeli göçmenler açısından bakıldığında; benzer dini inanişlara sahip bir topluma sığınmış olmalarına karşın özellikle kamplarda yaşayan göçmenler için birçok imkânın sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Her ne kadar Türkiye bu kamplarda günlük yaşam pratiklerine uygun ihtiyaçları karşılamaya yönelik harcamalar yapsa da gerek günlük yaşam gerekse dini pratikler bakımından göçmenlerin geçmiş yaşamlarına nazaran birçok yetersizlikle karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür.

Bu açıklamalar doğrultusunda araştırma problemini aşağıdaki şekilde belirlemek mümkündür;

- ✓ Zorunlu göç süreci, Suriyeli göçmenlerin dini inaniş ve yaşayış pratiklerine ne düzeyde etki etmektedir? Bu etki göç öncesindeki dini yaşantılarına kıyasla göç sürecinde karşılaştıkları zorluklara bağlı olarak göç sonrasında nasıl bir değişime neden olmaktadır?

Bu ana problem sorusuna bağlı olarak alt problem cümlelerini de aşağıdaki şekilde belirlemek mümkündür;

- ✓ Yaş faktörü Suriyeli göçmenlerin dini inaniş ve yaşayış pratiklerine ne düzeyde etki etmektedir?
- ✓ Cinsiyet faktörü Suriyeli göçmenlerin dini inaniş ve yaşayış pratiklerine ne düzeyde etki etmektedir?
- ✓ Medeni durum faktörü Suriyeli göçmenlerin dini inaniş ve yaşayış pratiklerine ne düzeyde etki etmektedir?
- ✓ Eğitim faktörü Suriyeli göçmenlerin dini inaniş ve yaşayış pratiklerine ne düzeyde etki etmektedir?

Araştırmanın Hipotezi

Bu araştırmada Türkiye'ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin, göç sürecine bağlı olarak, dini inanç ve pratiklerinin, sosyal hayat yaşantılarının nasıl bir değişime uğradığını incelenmeye çalışılmıştır. Belirlenen bu genel amaç çerçevesinde, bir önceki başlık altında belirlenen araştırmanın probleminden hareketle, araştırmanın hipotezleri şu şekilde sıralanabilir.

- ✓ Zorunlu göç süreci, Suriyeli göçmenlerin dini inanış ve yaşayış pratiklerine önemli düzeyde etki etmiştir. Bu etki göç öncesindeki dini yaşantılarına kıyasla göç sürecinde karşılaştıkları zorluklara bağlı olarak göç sonrasında dini pratiklerin uygulanmasında bir düşüş olarak kendini göstermektedir.
- ✓ Suriyeli göçmenlerden anket uygulamasına dâhil olan katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumuna göre dini inanç pratiklerinde farklılık vardır.

Araştırmanın Önemi

Göçler, her geçen gün artarak dünya gündemini işgal etmeye devam etmektedir. Göçlerle ilgili olarak tutulan uluslararası istatistiklere göre günümüzde 245 milyondan fazla insan kendi vatanının dışında başka ülkelerde yeni bir yaşam kurmak zorunda kalmıştır. Ülke içinde gerçekleşen göçlerle göçmen durumuna düşmüş insan sayısı ise 1 milyarı geçmiş durumdadır (International Organization for Migration, 2018: 15).

Günümüzün en önemli küresel sorunlardan birisi olması, göçlerin çeşitli açılardan ele alınmasına neden olmaktadır. Türkiye'de de bu alanda çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Özellikle Suriyeli göçmenlerin sayısının milyonları aşması ve Suriyeli göçmenlerin gerek kendi yaşadıkları sorunlar gerekse yarattıkları sorunlar bu ilgiyi daha da artırmıştır. Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması Raporu (Erdoğan, 2014), Türkiye'deki Suriyeliler: İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar (Kaya, 2017), Mülteciliğin etkileri (Dinçer vd., 2013), Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki ve komşu ülkelerdeki durumu (ORSAM, 2015), mültecilere yönelik olarak yerel halkın düşünceleri (Cengiz, 2015) bunlar içerisinde ilk akla

gelenlerdir. Bunların yanında; mültecilerin yaşadıkları çeşitli sorunları (Aslan, 2016), Suriyeli mültecilerin çeşitli sorunlarını ve ucuz iş gücü olarak istihdamını (Bahadır vd, 2016), göçmenlerin kayıt dışı istihdamını (Akpınar, 2017), göçlerin kadınlar üzerindeki etkilerini (Yılmaz, 2005), mültecilerin istihdam ve toplumsal uyumunu (Sayın vd., 2016), Suriyeli mültecilerin kayıtlı ve kayıt dışı istihdamını (Paksoy vd., 2016; Kaygısız, 2017; Çetin, 2016), göçlerin kadınların yaşamına etkisini (Şen ve Vural, 2014; Gül vd., 2014; Kaygısız, 2017), Suriyeli Göçmenlerin Dini Hayat ve Uyumlarını (Erkan, 2016), Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentilerini (Apak, 2014) inceleyen araştırmaları da saymak mümkündür.

Göçler birçok bakımdan bu şekilde ele alınırken göçmenlerin göç ettikleri topluma uyum sağlamaları da önemli bir konu olarak ele alınmaktadır. Bu uyumun en önemli birleşenlerinden birisi olarak kültürel ve dini yaşama ilişkin benzerlikler öne çıkmaktadır. Suriyeli göçmenlerin farklı millet ve kültürden olsalar bile önemli ölçüde Müslüman bir toplumdaki gelmeleri ve çeşitli bakımlardan kültürel benzerliklerin olması, bu benzerlikleri önemli bir inceleme alanı yapmaktadır. Öte yandan göçlerin travmalara yol açabilen önemli bir hayat deneyimi olması, göçlerin dini inanış ve yaşayış üzerindeki etkisini de önemli kılmaktadır. Literatürde dini değerlerin göçmenlerin uyumuna etkisini inceleyen çeşitli araştırmalar olmasına karşın göçlerin dini inanç ve yaşayış üzerindeki etkilerini inceleyen çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu açıdan bu araştırmanın bulgularının bu konuyla ilgili değerlendirme yapabilme açısından önem taşıdığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu araştırmanın Suriyeli göçmenlerin Türk toplumu ile dini ve sosyal yaşayış hususunda uyum sürecine girmelerine yönelik yapılacak çalışmalara ve bu alanda var olan ve ya var olması muhtemel olan problemlerin çözümlerine yönelik önemli bir katkı sunacağını ümit etmekteyiz.

Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırmanın yapıldığı süre içerisinde bir takım sınırlılık durumu ile karşılaşmıştır. Bunlardan birincisi; araştırmanın anket uygulama kısmı ile ilgili izin alma boyutu hususunda olmuştur. İlk olarak izin alınması için Harran Üniversitesi Rektörlüğüne Valilik kanalıyla Şanlıurfa İl Göç İdaresinden izin alınması için izin

istenmesi talep edildi. Fakat dönemin rektörü anket uygulama talebini, ilgili yerlere iletmemek için ısrar edince bireysel olarak izin alınmaya çalışıldı. Bu durum araştırmanın uzun süre durmasına neden oldu. Bir diğer karşılaşılan sınırlılık ise belirlenen evrende uygulanacak anket için hazırlanan soruları etik kurulu tarafından sınırlandırıldı. Bu durum da soruların genelleyici ve kapsayıcı özelliğine olumsuz bir etki oluşturdu. Üçüncü karşılaşılan sınırlılık da dil problemi idi. Suriyeli göçmenlerin Türkçe bilmemeleri, Türkçe olarak hazırlanacak olan anket sorularını cevaplamada sorun teşkil edecekti. Bu nedenle Türkçe olarak hazırlanan sorular akademik bir dille Arapçaya da çevrildi, anket uygulanma aşaması için görevlendirilen tercüman ve Harran Geçici Barınma Merkezinde bulunan mahalle muhtarları vasıtası ile de dil problemi sorunu aşılmaya çalışıldı.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada zorunlu olarak Türkiye'ye göç eden ve çeşitli sıkıntılar ile yaşamak zorunda kalan, Harran Geçici Barınma Merkezindeki Suriyeli göçmenlerin dini yaşamlarına ilişkin bilgiler anketler aracılığıyla toplanmıştır.

- ✓ Katılımcıların anketlerde yer alan soruları doğru olarak anladıkları varsayılmıştır.
- ✓ Katılımcıların anketlerde yer alan sorulara doğru cevaplar verdikleri kabul edilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada genel tarama modeli uygulanmış olup bir saha çalışması niteliğindedir. Dolayısıyla nicel bir araştırma modelinde hazırlanmıştır. Nicel araştırmalarda incelenen olgu, olay ve duruma dışarıdan herhangi bir müdahale edilmeksizin gözlem yapılmaktadır. Ancak sınırlılıklar kısmında ifade dildiği üzere araştırmanın anket sorularında etik kurulu tarafından belirli düzeyde sınırlandırma getirilmesi üzerine araştırmanın verimliliğine katkı sağlaması adına araştırmanın evreninde belirlenen örneklem üzerinden görüşmelerden de

faydalanarak kısmen yorumlara da yer verilmiştir. Araştırmada anketlerle toplanan veriler betimsel istatistiklerle analiz edilmiştir. Anketler yoluyla incelenen örneklemin sosyo-demografik özellikleri de taranmış ve bu özelliklere göre betimleyici istatistik analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini Şanlıurfa İl’inde yer almakta olan Harran Geçici Barınma Merkezi’nde misafir edilmekte olan Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre Şanlıurfa genelinde toplam 6.7211 Suriyeli göçmen bulunmakta iken bunlardan 10.442 kişi Harran geçici barınma merkezinde ikamet idi. Araştırma örneklemi de bu araştırma evreni içerisinde rastgele seçim yöntemiyle belirlenmiş 320 kişi oluşturmaktadır.

Belirlenen evrenin belli bir yüzdesini örneklem olarak alma işleminin bilimsel bir temeli yoktur. Toplumbilimlerde, genellikle her gözenekte bulunacak ve evreni temsil edecek örneklem miktarının 300 ile 400 dolaylarında olmasının ideal, ancak 100’den az olmamasının yararlı bir uygulama olacağı söylenebilir (Apak, 2014, 8).

Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmanın teorik bilgileri kaynak taraması yapılarak elde edilmiştir. Alan araştırması ile ilgili veri toplama aracı olarak anket ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Anketlerde katılımcıların sosyo demografik özelliklerini tanımlamaya yönelik kişisel bilgi formu ile dini inanış ve yaşayışa ilişkin bilgiler edinmeye yönelik ölçme soruları yer almaktadır.

Araştırmanın anket uygulama yönteminde, literatür taramasının yanı sıra, bu alanda daha önce yapılan araştırmalar incelenerek konu ile ilgili soru havuzu oluşturulmuştur. Anket soruları ile katılımcıların sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri, daha sonra göçmenlerin dini inanç pratikleri ile ilgili göç sürecine bağlı olarak nasıl bir değişimin olduğu ortaya koymaya çalışılmıştır.

Arapçaya da çevrilmiş olan Anket formu ilk etapta 10 kişilik gruba ön deneme yapılmıştır. Ön deneme sonucunda sınırlılıklar kısmında ifade edildiği gibi, etik kurulu tarafından çıkarılan sorulardan dolayı bir takım eksiklikler ile karşılaşıldı. Fakat gözlem ve görüşmeler vasıtası ile bu eksiklikler giderilmeye çalışıldı. Toplamda 27 sorudan oluşan Anket formu, bir saha araştırması olarak, Haziran 2018 tarihinde uygulanmıştır.

Araştırmada Uygulanan İstatistiksel Analizler

Araştırmada incelenen örneklemin özelliklerini ve çalışmanın amacı ile ilgili hususları ortaya çıkarmaya yönelik olarak betimleyici analizlere başvurulmuştur. Analizlerde, frekans ve yüzde analizi, ortalama değer hesaplamaları yapılmış, farklılık analizleri yapılmış, farklılığın olduğu durumlarda farkın nedeni yorumlanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DİN

Din, farklı bakış açılarından hareketle farklı şekillerde tanımlanır. Genelde de bu tanımlar; ya ilahi boyutuna vurgu yapılarak ya da toplumsal boyutu ön plana çıkartılarak yapılır. İster toplumun bir fonksiyonu olarak tanımlansın isterse de “kutsalın tecrübesi” olarak tanımlansın sonuçta din, toplum için vardır. Tarih boyunca dinsiz bir topluma rastlanılmamıştır (Abuzar, 2016).

Din, kutsal fikrine dayalı olan ve müminleri bir sosyo-dinsel topluluk içinde bir araya getiren inançlar, "semboller ve pratikler kümesidir. Kutsal, dindışıyla tam bir karşıtlık içindedir; çünkü kutsalda huşu duygusu hâkimdir. Sosyologlar dini, bir tanrı ya da tanrılara olan inançla değil, kutsala gönderme yaparak tanımlamışlardır ve buna neden olarak, böylesi bir tanımın toplumsal karşılaştırma yapmayı olanaklı kıldığına işaret ederler (Marshall, 1999: 167)

Sosyolojik olarak insanı ele alan her çalışmada din olgusuna mutlaka yer verilmelidir. Çünkü insanlık tarihinde birey ve toplumun hayatında etkili olmuş en önemli unsur din olgusu olmuştur. Ancak dinin herkesçe kabul edilebilen bir tanımını yapmak oldukça zordur. Gerek dinin farklı şekillerde tecrübe edilen evrensel bir gerçeklik olması gerekse din konusunu inceleyen araştırmacıların kendilerine göre dinin farklı yönlerini öne çıkarmaları bu konuda yapılan tariflerin de çeşitlenmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla dinin tanımı konusu oldukça karmaşık bir konudur. Yeryüzündeki dinlerin çeşitliliği ve hatta bir dinin kendi içinde farklı şekillerdeki yorumlara dayalı farklı uygulamaları göz önüne alınırsa ortak bir din tanımı yapmanın ne kadar zor olduğu anlaşılabilir (Okumuş, 2005: 55).

Dinin tanımlanmasındaki bu güçlükler rağmen araştırmacılar farklı dinlerin ortak özelliklerinden yola çıkarak bazı ortak ölçütler tespit etmişlerdir. Yaklaşık olarak bütün dinlerde rastlanabilen bu ölçütler kutsallık, yaratılış, mesaj, elçi, cemaat ve yaratıcı gibi kategorilerle ifade edilebilir (Yıldırım, 1999: 27).

Din kelime anlamı olarak, eski Yunancada korku ile karışık saygı anlamında "thrioheya" kelimesi ile ifade edilmiştir. Latince ise din deyiimi için, büyük saygı, itina, titizlik, gösterilen, ta'zim edilen şey anlamına gelen "religio" kelimesi ile ifade edilmiştir (Günay, 1997, s. 4). Arapçada din kelimesi köken olarak "deyn" kökünden türetilmiş ve ceza, mükâfat, hüküm, hesap, üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama, itaat, teslimiyet, hizmet, ibadet, adet, yol, şeriat, millet ve mezhep anlamlarını içermektedir (Tümer, 1991: 313).

Dinin farklı boyutlarına yoğunlaşarak çok farklı tanımlar yapılmıştır. Burada ise çalışma alanındaki işlevselliği dikkate alınarak şu tanım tercih edilmiştir. Din; "ferdi ve içtimaî yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur (Aydın, 1994: 6).

1.1.1. Dindarlık

Bireyin günlük hayatında dinin mahiyetini ifade eden, kişinin dine inanma ve bağlanma derecesini gösteren bir kavramdır. Her dinî yaşantı, belirli bir kültürel ve sosyo-ekonomik çerçevede yer aldığı için birbirine göre farklılık gösterir. Mesela ibadethaneye devam etme, ibadethane için gönüllü çalışma ve bağış yapma, dinî kitaplar okuma, dinî inançlara ve değerlere inanma, ahlaki ilkelere bağlı olma, yoksula yardım etme ve hatta yetimin başını okşama gibi davranışlar birer dindarlık göstergesi sayılır. Çok yönlü ve kapsamlı bir kavram olduğu için bir kişinin dindarlığı hakkında konuşmak son derece zordur. Bu yüzden konuya „nasıl dindar“, „ne yönden dindar“ şeklinde gösterilecek bir yaklaşım içinde olmak daha aydınlatıcı olacaktır. Nitekim bu çerçevede çok değişik dindarlık tipolojileri yapılmıştır. Bunlar Din Sosyolojisi literatüründe ‘‘dindarlığın boyutları’’ ya da ‘‘dinî tecrübenin ifade şekilleri’’ olarak bilinir (Kirman, 2016: 81)

Bu bağlamda araştırmamızın içeriğine uygunluk göstermesi açısından, wach’ın dini tecrübe ile ilgili yapmış olduğu, teorik, pratik ve sosolojik anlatımı ele alınacaktır.

1.1.2. Dini İnançın Teorik Boyutu

Wach, dini tecrübenin teorik ifadesi olan inanç, yani doktrinin, medeniyet tarihi boyunca şekil bakımından üç safhada ele alınabileceğini ifade eder:

- Birinci safhada ilkel toplumların mitolojik hikâye ve rivayetleri yer alır.
- İkinci safhada kabilelerin efsane nakilleri değişmekte, böylece tarihi gelişme sürecinde sistemleşmeye yönelik eğilim söz konusudur. Bu safhada efsaneler merkezdeki bir şahıs tarafından organize edilir. Bu süreçte bazı özellikler kuvvetle öne çıkarken, geri kalan özellikler ise unutulabilir, şecere tabloları ortaya çıkar. Buna bağlı olarak rivayetlerin derlenip, düzenlenmesi ve birleştirilmesi gerçekleştirilir. Bu süreç akıl ve düşünce ile takviye edilip gerekli şartlar oluştuğunda, doktrin hakkında karar verecek ve onu belirleyecek bir yüksek otoritenin kurulmasına da yol açabilir. Böylece bir birinden ayrı efsanelerin yerine, normatif ve az çok birlik halinde olan doktrin geçirilir.
- Üçüncü safhayı karakterize eden normatifleşmeyle birlikte dinin ilkeleri sistemleştirilmeye başlanmaktadır. Derleme, yazma ve tedvin çalışmaları tamamlandıktan sonra sözlü rivayetlerin yerini yazılı rivayetler alır (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 51).

Wach'e göre, İslamiyet, Hristiyanlık, Yahudilik, Zerdüş, Mani, Buda, Hinduizm ve Konfüçyanizm gibi dinler, üçüncü safhayı temsil etmektedirler (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 51). Dini tecrübenin zihni anlatımın muhtevası, Tanrı, Dünya ve İnsan olmak üzere üç konu etrafında döner. Başka bir ifadeyle, teolojik, antropolojik ve kozmolojik anlayışlar, sürekli olarak efsane, inanç ve dogmaya ait terimlerle ifade edilmiştir. Tanrının ve ya tanrıların tabiatı, alihenin menşei ve büyümesi (*theogonie*), görevleri, ulûhiyetlerin dünya ile münasebetleri ve bunun ispatı (*theodicee*) ilahiyatta incelenip açıklık kazanan konulardandır. Kozmoloji, dünyanın menşei, gelişmesi, farklı safhaları ve kaderiyle meşguldür. Fakat teolojik antropoloji, soterioloji ve eskatolojiyle birlikte insanın menşei, doğası ve kaderini ele almaktadır (Wach, 1995:49)

Her dini tecrübe belirli bazı tasavvurları ihtiva eder. Bu tasavvurlar bireyleri bir araya getiren, birleştiren bir özelliğe sahip olduğu gibi, bireyler arasında bir köprü vazifesi görüp, sadece mensuplarının vakıf oldukları bir sırda da dönüşebilmesi mümkündür. Bu hal bireyleri öylesine kuşatır ki dini bağlılık, artık bu formülün tekrarlanması ile açıklanır (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 52).

1.1.3. Dini İnançın Pratik Boyutu

Dini tecrübenin anlatımının ikinci kategorisi, ibadetlerle ilgili pratik anlatımı, birinci kategorideki teorik anlatım ile sıkı bir ilişki içindedir. Çünkü imanın nazari tasdikinde ifadesini bulan şey, ancak din tarafından ilham olunan fiillerle yerine getirilebilir. Genel bir ifadeyle, dini tecrübeden meydana gelen ve onun tarafından belirlenen bütün ameller, dinin pratik anlatımymış gibi itibar etmek zorundadırlar. Bununla birlikte daha dar anlamda biz, homo religiosus'ün fiil ve ya eylemlerine ibadet (tapınma) diyoruz. Buna bağlı olarak din, bir tapınma olarak ifade edilmiştir. Bütün dinlerde kutsalın tecrübeleri, varlığı bir efsane, bir inanç ya da bir dogmanın terimiyle zihnen belirlenmiş bulunan ulûhiyet karşısındaki saygı fiilleri ile ifade edilmiştir. (Wach, 1995:51).

İbadetlerin incelenmesinde önemli katkıları olan Underhill, bu fiilleri; İbadetler, Semboller, Kutsama Ayinleri ve Kurbanlar şeklinde ayırmaktadır. İbadetler din ile o kadar iç içedir ki, ibadetler olmadan dinin, varlığını koruyabilmesi neredeyse imkânsızdır. Öyle ki ibadetleri, dinin gerçek ve en temel ifadesi olarak görenler bile vardır. (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 52). Dini tecrübenin muhatabı, onu idrak eden ve yaşayan bizzat birey olduğu halde, bir dini davranış ve saygı ifadesi olan ibadetler, bireyleri aşarak diğer insanlar üzerinde de etkili olur. İbadetler fertlerde ortak bir inanç ve tasavvurlara sahip olma şuurunu yerleştirerek, onları birbirlerine daha fazla yakınlaştırır. Özellikle ilkel dinlerde, grubun bütün hayatı, dini törenler etrafında döner ve insanlar arasında bir hayat birliği oluşur. Bu gruplarda dini bir form ve içerik kazanmamış hiçbir faaliyet yoktur. Zamanla bu törenlere temel teşkil eden tasavvur ve fikirler, bilinçteki canlılığını kaybetse de, dini törenler geleneklere uygun bir şekilde varlığına devam eder (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 53).

1.1.4. Dini İnanımın Sosyolojik Boyutu

Dini tecrübenin teorik anlatımıyla, pratik anlatımı bir üçüncü yön olan sosyolojik veche ile tamamlanır. Yaşayan bir din doğası gereği, sosyal münasebetler içerisinde yer almak ve bunu gözetmek zorundadır (Wach, 1995:54). Ancak bu şekilde din, bireyin sübjektif alanının dışına çıkarak nesnelleşir. Böylece bireyleri birbirlerine bağlayarak toplumsallaşmalarına katkıda bulunur. Çünkü insan yaratılışı gereği toplumsallaşmak ve toplum halinde yaşamak zorunda olduğu bir varlıktır (Okumuş, 2014:431).

Dinin sosyolojik ifadesini ele alan her girişim, içerisinde filizlendiği toplumu da gözetmek zorundadır. Çünkü her din başlangıçta içerisinden çıktığı sosyolojik yapının etkisi altındadır. Kültürel gelişmenin ileri dönemlerinde bile, dinin kurucusu ve ilk taraftarları, içerisinde buldukları toplumun yapısı ve kültürel sistemini görmezlikten gelmemişlerdir. Teoride, koyduğu normlarla toplum hayatını düzenleyen din, pratikte ise var olan toplumsal yapıya etki ederek, onu belli bir dereceye kadar yeniden düzenler. Buradan hareketle dini inanç ve pratikler, toplumun şekillenmesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Dinin sosyolojik ifadesi ise varlığını sürdürebilmek için bir cemaate ihtiyaç duyması ile birlikte ortaya çıkar. Ne var ki dinin, cemaat oluşturabilmesi, inanç ve ayinlerin yanı sıra; bireyler arası çok yoğun zor ve karmaşık ilişkiler sonucunda gerçekleşir. Her şeyden önce dinin tebliğ faaliyeti böyle bir ilişkiyi zorunlu kılar (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 54).

Smart dini boyutları açısından şöyle tanımlar: “Din, çeşitli doktrinleri, mitleri, ahlaki öğretileri, ritüelleri ve sosyal organizasyonları olan ve çeşitli dini tecrübelerle canlılık bulan altı boyutlu bir organizmadır” (Smart, 1992: 438). Bu bağlamda dini grupların devamı açısından baktığımızda, dini törenlerin sosyolojik açıdan son derece önemli olduğunu görebiliriz. Bu bağlamda dini birliğin omurgasını teşkil eden başlıca husus, dinin bu pratik yönüdür. En ilkel dinlerden en gelişmiş dinlere kadar hepsinde de birleştirici unsur, her dinde farklılık gösteren ritler, yani dini tören, usul ve kaidelerdir. Burada ibadetler, toplum ile din arasında birleştirici bir rolde olduğunu görmekteyiz. Dini eylem birey kadar toplumu da etkisi altına alır. Dinden soğan

gruplaşmalar doğum, ölüm, evlilik ve savaş gibi hem bireyin hem de toplumun hayatındaki dönüm noktalarından önemli dayanışma şekillerine sahne olur. Bu durum günlük hayatımızın diğer alanlarında da böyle devam eder (Akyüz, Çapcıoğlu, 2013: 55).

1.1.5. Din Ve Toplum

Hiçbir din sadece bireylerin içinde yaşayan sübjektif bir tecrübe olarak kalmaz. Aksine somut bir şekle ve ya tavra bürünerek objektifleşir. Somut bir şekil ve ya tavra bürünen din, toplum ile karşılıklı olarak birbirini etkilemeye başlar. Dini açıdan toplumda bir etkinin meydana gelmesi için, dini düşüncenin ve ya duygu ve heyecanın ifade edilmiş olması lazım gelir. Aynı tecrübeyi yaşayan iki birey arasında bir etkileşimin meydana gelebilmesi için, bu tecrübenin, söz, hareket ve ya bir fiille nesnelleşmesi gerekmektedir (Akyüz ve Çapcıoğlu, 2013: 43).

Din kendini topluma temel olarak iki şekilde sunar. Bireysel düzlemde kişinin inançlarına yön verirken sosyal boyutta da toplumsal olguları şekillendirir. Ancak din, toplumla tek yönlü bir ilişki içinde değildir. Din toplumsal alana çıktığında diğer toplumsal kurumlarla karşılaşır ve onlarla karşılıklı bir etkileşime girer. Böylece diğer toplumsal kurumlardan etkilendiği gibi aynı zamanda onları etkiler. Bu dönüşümle toplumun temel dinamikleri şekillenir (Akdoğan, 2004: 92).

Din toplumsal hayatta olumlu veya olumsuz birçok işlev görür. Dinin toplumsal işlevlerinden bazıları; zihniyet kazandırma, bütünleştirme, çatıştırma ve parçalama, sosyalleştirme ve sosyal kontrol, organizasyon, yapılandırma ve düzenleme, kimlik kazandırma, kültürü koruma ve aktarma, değerler hiyerarşisi sağlama, aracı ve meşrulaştırma olarak sayılabilir (Okumuş, 2005: 68).

Dini tecrübe de şartlara göre toplumsal bütünleşmeyi sağlamanın yanı sıra ihtilaflara, hatta bazı grupların ayrılmalarına yol açabilir. Ancak Wach'ın da belirttiği gibi dinin bir toplumdaki bütünleştirici rolü, parçalayıcı ve ya ihtilaf yaratıcı rolünden daha üstündür. Çünkü din bir toplumda yerleştikten sonra o toplumda değerler,

inançlar ve davranış tarzıyla hayat bulur. Böylece din toplumdaki bireyleri, dini ve sosyo-kültürel açıdan bütünleştirir (Wach, 1955: 351).

Din ve toplum ilişkisi açısından, din ve kültür konusuna da temas edilmesi gerekir. Toplumların kültürel hayatı, eğitim, aile, siyaset ve ekonomi gibi alanlardan meydana geldiği için kültürel hayat içindeki olayları, toplumda yaşayan bireylerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Dinin bazı toplumsal olaylara dayanmasından yola çıkılarak, hem belirli özelliklere sahip bazı topluluklar içinde taraftar bulur, hem de insanlar arasında dini cemaatler, tarikatlar gibi belirli bazı toplumsal ilişkilerin doğmasına sebep olur. Kültür alanlarını bir birinden ayırıt etmek mümkünse de, din bireylerde oluşturduğu zihniyet yoluyla bütün kültür alanlarına nüfuz edebilir. Bu anlamda din, kültürün içinden rahatlıkla ayırıt edilebilen bir unsur değildir (Akyüz ve Çapcıoğlu, 2013: 45)

Hangi insan ya da toplum olursa olsun, yeni dini öğretilerle buluştuğunda din ile kültür arasında karşılıklı etkileşim kaçınılmazdır. Din ile kültür bir araya geldiğinde diğer bir ifadeyle din bir kültüre dâhil olduğunda, onu kendi temel değerleri doğrultusunda dönüştürmek ve kendi öğretilerine göre yeniden düzenlemek ve biçimlendirmek ister. Ancak her insan ve toplumun kendine has kültürel bir yapısı olduğu için dinin kültür ile karşılaşmasında insandan insana, toplumdan topluma farklılıklar doğmaktadır. Dini hayatın bireyden bireye veya toplumdan topluma farklılaşması dinle ilgili anlama, algılama ve bütünleşmeyle ilgili bir durumdur. Çünkü her insan ya da toplum kendi kültür yapısı doğrultusunda dini anlamaya ve uygulamaya gayret eder. Bu aşamada dinin anlam ve önemini kabullenme de dine bağlılığı etkilemektedir. Din ile toplumun karşılaşmasında bir etkileşim yaşanmaktadır. Bu etkileşim de tek boyutlu ve tek düze bir ilişki olmaktan çok dinin öğretileri ile kültürel yapının özellikleri dâhilinde değişen bir etkileşimdir. Dolayısıyla her toplumun dini hayatı hem kendi içinde farklılıklar göstermekte hem de diğer toplumlara göre farklılıklar arz etmektedir (Erkan, 2016: 6)

1.1.6. Din Ve Göç İlişkisi

Bizler göçün 20. yüzyılın bir fenomeni olarak görmemize rağmen aslında kökleri yazılı tarihin ilk aşamalarına kadar gitmektedir. Ancak bu olgu hiçbir zaman modern dönemdeki kadar hızlı ve sofistike olmamıştır. Dünya genelinde ülke içi ve ülke dışı göç kalıpları bölge ve ülkeler arasındaki hızla dönüşen ekonomik, siyasi ve kültürel bağların bir tezahürü olarak görülebilir. Bugün dünyada her otuz üç kişiden birinin göçmen olduğu tahmin ediliyor. Uluslar Arası Göç Örgütü 2050 yılına kadar yaklaşık 405 milyon kişinin doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamaya başlayacağını tahmin etmektedir. Bunun için bazı bilim adamları bu dönemi 'göç çağı' olarak adlandırmasına neden olmaktadır (Castels ve Miller, 2009'den akt. Giddens, 2016: 717). Göç insanların bir ülkeden başka bir ülkeye veya ülke içinde bir yerden başka bir yere yerleşmek üzere gitmeleridir. "Göç hareketleri, pek çok toplumda etnik ve kültürel çeşitliliğe katkı yapar ve demografik, ekonomik ve toplumsal dinamikleri şekillendirmeye yardımcı olur" (Giddens, 2016: 717).

Din, göç sürecinin farklı safhalarında karşımıza çıkmaktadır: planlama aşamasından, yerleşme ve entegrasyon safhasına ve ikinci ve üçüncü nesillerin aidiyet duygusuna dek. Din, göç sürecinin başlangıç safhasında önemli bir değişkendir. İnsanlar dini inançları nedeniyle ya da dini baskıdan kaçmak amacıyla göç etme kararı alabilir. Din, göçü kolaylaştırıcı yönde de kullanılabilir. Dinin önemi sadece göçün başlangıç safhasıyla sınırlanamaz. Dini kaynaklar göçmenleri göç kaynakları boyunca güçlü kılar (Öner ve Öner, 2012: 315-316)

Göç olgusu her şeyden önce toplumsal bir değişim süreci olarak beraberinde sosyal, ekonomik ve siyasal birtakım sorunlara da yol açmaktadır. Her ne kadar göç eden insanlar daha iyi bir gelecek, daha iyi bir yaşam standardına ulaşma arzusunu taşıyorlar da, çözmeleri gereken birtakım problemler söz konusudur. Ancak bu çözüm eylemi göç edilen yerlerde yeni sorunlara neden olmaktadır. Özellikle zorunluluktan kaynaklanan ve toplu olarak gerçekleşen dış göç neticesinde dil, mesken, iş problemleri ortaya çıkmaktadır. İlerleyen süreçte göçmenlerin ayrıca eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, iki farklı toplumun karşılaşmasından doğan kültürel uyum

sorununun aşılması gerekmektedir. Bu açıdan göç üzerine dikkatle durulması gereken kendi içinde pek çok sorunu taşıyan bir olgudur.

Göç sadece bir nüfus hareketliliği değildir. Göç aynı zamanda yaşam biçimlerinin, inanç ve uygulamaların yeni yerlere taşınmasıdır. Bu çerçevede her kültür, içinde doğup şekillendiği coğrafi sınırların ötesine geçtiği andan itibaren yeni şartlarla karşılaşır. Önceki yaşam şekli bir yandan yeni koşullar içerisinde sürdürülmeye çalışılırken öte yandan yeni şartlara da uyum sağlaması gerekmektedir. Bu durumda göç sosyal değişimin önemli bir faktörü olarak ortaya çıkar. Göç sürecinde bireyin veya toplumun değişimi kaçınılmazdır. Göç eden birey veya toplum sadece fiziksel değil, psiko-sosyal ve kültürel dünyalar arasında da bir etkileşim ve geçiş yaşamaktadır. Bu süreçte dikkat çeken bir diğer olgu da dindir. Göç sürecinde göçmenlerin dindarlıklarında değişim yaşanabilmektedir. Ortaya çıkan değişimin yönü olumlu veya olumsuz olarak farklılaşabilmekle birlikte birey veya toplumun temel yapısının korunmasında ve yaşanan gerilimin yatıştırılmasında din önemli bir rol oynayabilmektedir (Erkan, 2016: 9)

Din, göçmenlerin hayatında daha merkezi bir rol oynarken, yeni edinilmiş dini bilgi ve pratikler göç gönderen bağlama dini ağlar üzerinden aktarılır ve göç gönderen bağlamdaki dini hayata da etki eder. (Öner ve Öner, 2012: 315-316) Dindarlık ve dini yaşayış, toplumsal etkileşime açıktır. Diğer bir ifadeyle din yorumu ve dindarlık, sosyo-kültürel ilişki ve süreçlere bağlı olarak değişkenlik özelliğine sahiptir. Din, dindar ve dindarlık, göç sonrası aşamada artık öncesinden farklı olarak aynıdır değildir; değişmiştir. Göç ile ortaya çıkan bu değişim bazen dindarlıkta bir artışa bazense bir düşüşe neden olabilmektedir (Erkan, 2016 s. 9-10)

1.2. GÖÇ

Günümüz dünyasında yaşayan her 35 kişiden birinin gelişmiş ülkelerde ise her 10 kişiden birinin geçmişini şekillendirmiş olan göç kavramı, küresel bir olgu olup tarihin her döneminde yaygın olarak çoğu zaman büyük nüfus hareketleri şeklinde gerçekleşmiştir. Göç kavramını insanların yaşadıkları yerlerden zorunlu veya gönüllü

olarak kısa süreli veya uzun süreli (ya da tamamen) ayrılarak başka yere yerleşmesi olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 2011: 966-968).

Literatürde göç kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Göç kavramını genel olarak bir kişinin bir yerden başka bir yere doğru yer değiştirmesi olarak tanımlamak mümkündür. Ancak göçler kendi içerisinde iç göç, dış göç gibi ayrımlara tabi tutulduğu için tanımlar daha da çeşitlenmektedir (Özyakışır, 2017: 153). Göçler büyük ölçüde kalıcı bir mekân değişikliğini ifade etmektedir. Ancak göçler sadece yaşanılan yeri kalıcı bir şekilde terk ederek başka bir yere yerleşmek şeklinde olmayıp bazen de bir süre sonra geri dönme düşüncesi ile gerçekleşmektedir. Bunun yanında göçler insanların kendi ülkesinin sınırları içerisindeki hareketliliği şeklinde olabileceği gibi sınırlar ötesine doğru gerçekleşebilmektedir (Dubey ve Mallah, 2015: 228).

Göç kavramının tanımlanmasında genellikle süre konusu öne çıkmakta ve bu çerçevede göç kavramı en az 1 yıl süreli olarak coğrafi yaşam alanının değiştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Daha geniş anlamda ise göç kavramı, insanların askeri, siyasi, dini, sosyal, ekonomik, kültürel ve başka sebeplerle bir yerden başka bir yere gitmesi/hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu hareketlilik kalıcı olabileceği gibi belirli bir süre için geçici olarak da gerçekleşebilmektedir (Şen, 2014: 232).

Nedenleri ve sonuçları bakımından birçok bilimsel araştırmaya konu edilmiş olan göçler, sosyal bir olgu olarak özellikle kapitalizm sürecinin sosyo-ekonomik bir uzantısı olarak kabul edilmektedir. Çünkü tarih boyunca önemli ölçüde savaşlar ve açlık, yoksulluk gibi faktörlerle gerçekleşen göçler, yakın tarihte daha ziyade ekonomik nedenlerle ve daha iyi bir yaşam arayışı ile gerçekleşmiş ve toplumların kapitalistleşmesi bu süreci hızlandırmıştır (Kara, 2016: 506).

1.2.1. Göçün Türleri

Göç temel olarak bir mekân değişikliğini ifade etmektedir. Bu nedenle göç edilen mekânın tanımı doğrultusunda dış göç, iç göç gibi adlar almaktadır (Erol ve Ersever, 2014: 49-50). Göçler genellikle nedenlerine ve gerçekleşme şekillerine göre tasnif edilmektedir (Yıldırım, 2011: 966). Göçler ülke içinde gerçekleşebileceği gibi

lkeler arasında da gerçekleşebilmektedir. Kişilerin kendi ülkesi içindeki güne i g adı verilirken kendi ülkesinin dışında başka bir yere göç etmesi ise dış g olarak tanımlanmaktadır. Çalışma amaçlı olarak gerçekleşen dış göçler önemli bir yer tutmaktadır. Bu tür göçlerin önemli bir kısmı ülkeler arasında yapılan anlaşmalara dayalı olarak gerçekleşmekte ve ülkelerin yarattığı istihdam fırsatları bu göçlerin ana nedenini oluşturmaktadır (IOM, 2009: 8). İ göçler, önemli ölçüde diğer g türlerinden farklı olarak günümüz modern sanayi toplum yapısıyla ortaya çıkan ihtiyaçlarla killenen glerdir. Çünkü son birkaç yüzyıl boyunca artan i göçlerin en önemli nedeni ülkelerin sanayileşen bölgelerinde ortaya çıkan istihdam açığı ve bu aığın yarattığı daha iyi bir gelir elde etme imknleridir (en, 2014: 233). Bu yönüyle ister i g olsun ister dış g olsun sanayileşmeye dayalı olarak ortaya çıkan gönüllü ii gleri temelde istihdam fırsatlarına dayanan göçler olarak kabul edilebilir.

Savaş, siyasi krizler, açlık, kıtlık, doğal afetler gibi nedenlerle ortaya çıkan göçler kişilerin rızası dışındaki sebeplere dayandığı için zorunlu göçler olarak adlandırılmaktadır. Buna karşın göç hareketlerinin önemli bir kısmı ise kişilerin kendi tercihleri ve daha iyi bir yaşam arayışı ve beklentilerine dayanmaktadır. Bu tür göçler literatürde gönüllü göçler olarak adlandırılırken ülke içi ve ülke dışı ayrımı hem zorunlu hem gönüllü göçler için söz konusu olabilmektedir (Yıldırım, 2011: 966).

Bir başka araştırmada ise göçlerin ilkel, zorunlu, yönlendirilen, serbest ve gler şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Çevresel koşulların neden olduğu göçler ilkel göçler olarak tanımlanırken zorunlu ve yönlendirilen göçler ise göçmenlerin iradesi dışında gerçekleşen göçler olarak ele alınmaktadır. Kişilerin tamamen kendi isteği ve rızası ile gerçekleşen göçler ise serbest göçler olarak tanımlanmaktadır (Sürmeli, 2017: 277-278).

Erol ve Ersever (2014: 50-51) de benzer şekilde i ve dış g ayrımlarına vurgu yaparken gönüllülük ve zorunluluk unsurlarının tanımlamadaki etkisine değinmektedir. Bunlara ek olarak son yüzyılda yaygınlaşan yeni bir g türünden daha bahsetmek gerekmektedir. O da sahip olunan yeteneklerin daha iyi değerlendirilebileceği ülkelere doğru gerçekleşen beyin gdr. Beyin g, bir toplumun yetenekli ve donanımlı bireylerinin başka ülkelere göç etmesi olarak

tanımlanabilir. Son olarak Yıldırım (2004: 33)'ün işaret ettiği tayin ve görevlendirmeler nedeniyle kamu görevlilerinin geçici göçlerinden (transfer göçleri) bahsetmek mümkündür.

1.2.2. Göçün Nedenleri

Göç, çoğu zaman ve askeri nedenlerle ortaya çıkmış kitlesel nüfus hareketidir. Bireysel amaçlarla başlayıp kitlesel bir hal alan sosyo-ekonomik temelli göçler ise büyük ölçüde başta İngiltere olmak üzere batılı ülkelerde ortaya çıkan sanayi devrimi ile ortaya çıkmış olan bir olgudur (Yıldırım, 2004: 30). Dünyanın çeşitli bölgelerindeki sanayileşme ile birlikte yaygınlaşan göçler, günümüzde artarak devam etmektedir. Bunda bir yandan insanların daha iyi bir yaşam elde etmek için gönüllü yer değiştirmeleri etkili olurken diğer yandan ise savaş, kriz gibi olaylar etkili olmaktadır (Tümtaş ve Ergun, 2016: 1347).

Göç, geniş sosyo-ekonomik kesimleri etkileyen ve birçok farklı sebebe bağlı olarak ortaya çıkabilen bir olgudur. Son yıllardaki göçlerin önemli bir kısmı küreselleşme kavramı ile ilişkilendirilmektedir. Ancak göçlerin küreselleşme kavramından bağımsız olarak geçmişten günümüze birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. İnsan hakları, bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farkları, yaşamsal imkânlarla ilişkin eşitsizlikler, eğitim fırsatları, demografik eşitsizlikler, teknolojinin yarattığı sosyo-ekonomik değişimler, emek arz talebi gibi faktörler göçlere yol açan faktörler olarak öne çıkmaktadır (United Nations, 2012: 3-4).

Bir başka araştırmada ise yoksulluk, ekonomik olarak duyulan umutsuzluk, siyasi faktörler, dini ve etnik gerilim ve çatışmalar, su ve gıda kıtlığı, çölleşme gibi faktörler göçlerin başlıca sebepleri arasında sayılmaktadır (Helfrich, 2016). Savaşlar, kuşkusuz ki göçlerin en önemli sebeplerinden birisidir. Bunun yanında toplumsal ve siyasi sistemlerdeki değişimler de göçlerin nedenleri arasında yer almaktadır. Göçlerde sınırların geçişkenlik düzeyi önemli bir rol oynamaktadır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Sovyet Blok'una dâhil olan ülkelerde yoğun olarak görülen göçlerin arkasında yatan başlıca faktör, ülkeler arası gelişmişlik düzeyi farkı

ve bu farktan yararlanmak için göç etmek isteyen insanların önündeki sınır engellerinin geçmişe göre önemli ölçüde gevşemiş, hatta ortadan kalkmış olmasıdır (Cristian ve Baragan, 2015: 168-169).

Göçleri kapsamlı bir şekilde açıklamaya yönelik olarak çeşitli teorik açıklamalar yapılmıştır. Bunlar içerisinde ilk ortaya çıkan kuramlardan birisi olan Neoklasik yaklaşıma göre göçlerin başlıca sebebi, insanların gelir ve fayda maksimizasyonu sağlamak için daha fazla kazanabilecekleri yerlere göç etmek istemesidir. Neoklasik yaklaşım, fiyatlama mekanizmasına dayanır ve emek fiyatının bölgeler arası farklılığı göçün temel kaynağıdır. Göçler konusunda geliştirilen ve sıklıkla atıf yapılan bir diğer önemli teorik yaklaşım ise itme-çekme faktörlerine dayalı görüşlerdir. Ancak bu iki teorik yaklaşımın dayandığı sebeplerden ayrı olarak savaşlar, kıtlık, doğal afetler gibi faktörler de göçlerin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır (Gheasi ve Nijkamp, 2017: 4-5).

Göçleri kuramsal bir temelde açıklamaya çalışan İtme-çekme teorisinde göçlerin türüne bakmaksızın göçe yol açan faktörler itme ve çekme faktörleri olarak ele alınmaktadır. İtme faktörleri istihdam sorunları, geçim zorluğu gibi kişinin yaşadığı yerlerdeki yaşamını zorlaştıran sorunları ifade ederken çekme faktörleri ise aynı faktörlerin fırsatlara dönüşmüş pozitif yönünü ifade etmektedir (Dubey ve Mallah, 2015: 229). İtme faktörleri, göç edilen yerde görülen olumsuzlukları ifade ederken çekme faktörleri ise bireylerin göç ettikleri yerlerdeki cazibesinden etkilendikleri pozitif fırsatları ifade etmektedir (Tümtaş ve Ergun, 2016: 1349).

Göçlerin sebeplerinin çeşitli olması kuramsal çerçevenin netleşmesini zorlaştırmaktadır. Çünkü düşünüldüğünde savaş da siyasi kriz de etnik çatışmalar da yaşamı zorlaştıran birer itme faktörüdür. Fakat itme-çekme teorisi genellikle gönüllü gerçekleşen ve emek göçü şeklinde gerçekleşen göçlere odaklanmaktadır. Bu sınırlama altında da bölgesel gelişmişlik farkı ön plana çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda küreselleşme ile birlikte kaynakların belirli bölgelerde toplanması bölgesel gelir ve refah farklarını derinleştirmiştir Ciarniene ve Kumpikaite (2008: 43), bu çerçevede küreselleşmeyi göçleri hızlandıran ve insanlar üzerindeki göç baskısını artıran bir faktör olarak değerlendirmektedir Korkiasaari ve Söderlin (2003: 5) de

İskandinav ülkelerindeki göçleri incelerken bölgesel farklılıkların göçler üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Nüfus baskısı ve gelir düzeyi farklılığı, insanların göç etmek istemesine neden olan başlıca faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye açısından ele alındığında iç göçlerin en önemli nedeni olarak işsizlik ve daha iyi bir yaşam kurma ümidi öne çıkmaktadır. İç göçlerin çok önemli bir kısmının sanayileşmiş kentlere gerçekleşmesi de bu tezi doğrular niteliktedir. Bunun yanında Türkiye’de terör ve terörün yol açtığı sorunlara bağlı olarak gerçekleşen önemli bir göç dalgasının varlığından da bahsetmek mümkündür. Son 30-40 yıllık dönemde başta Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmak üzere Türkiye’nin çeşitli yerlerinde terör şiddeti yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Bu olguya bağlı olarak bazı illerde refah düzeyi zaman içerisinde Türkiye ortalamasının gerisinde kalmıştır. Terörün ortaya çıkmasıyla birlikte terörün yoğun olarak yaşandığı illerin kırsal kesimlerinden özellikle İstanbul, Adana, Mersin gibi kentlere doğru yoğun bir nüfus hareketliliğinin gerçekleştiği görülmektedir (Dücan, 2016: 170-180).

İtme-çekme faktörlerinin Türkiye açısından geçerli olup olmadığına yönelik çalışmalar vardır. Çünkü Türkiye, söz konusu faktörleri karşılaştıran sebeplere dayalı iç göçlerin oldukça yoğun yaşandığı bir ülkedir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Türkiye’nin dört farklı bölgesinde uyguladığı anketlerden elde ettiği sonuçlara göre Türkiye’de baskın olan itme ve çekme faktörleri aşağıdaki şekildedir (Şen, 2014: 238);

İtme faktörleri:

- ✓ Başta işsizlik ve geçim sıkıntısı gibi nedenlerle yaşanan yerden ve durumdan memnun olmamak,
- ✓ Daha önce göç etmiş olanların daha iyi bir yaşam seviyesine ulaştığına dair bilgi ve hikâyeler,
- ✓ Çocukların ve diğer geriden gelenlerin daha iyi bir yaşama ve eğitim düzeyine ulaşmasını sağlama isteği.

Çekme faktörleri:

- ✓ İş imkânları,
- ✓ Daha iyi bir yaşama ulaşma fırsatları,
- ✓ Özellikle eğitim, sağlık gibi alanlarda yeni nesillerin daha fazla imkânlarla sahip olması.

İtme-çekme teorisi önemli ölçüde kırsal kesimden kentsel kesimlere doğru yapılan göçleri açıklamak için başvurulan bir teori olduğu için göç veren ve alan yerin özellikleri öne çıkmaktadır. Göçler büyük ölçüde kırsal kesimden gerçekleştiği için kırsal kesimdeki nüfus baskısı, geçim ve istihdam sorunları, eğitim sağlıkla ilgili alt yapı sorunları itme sorunları olarak öne çıkmaktadır. Doğal olarak büyük kentlerin imkânları fırsatları da çekme faktörleri olarak öne çıkmaktadır (Şen, 2014: 238).

Öte yandan göçler ele alınırken mikro-makro düzey gibi çeşitli analiz düzeylerinin olduğu görülmektedir. Mikro düzeydeki analizlerde göçler, kişiler bakımından ele alınmakta ve göçlerin bireysel nedenlerine odaklanılmaktadır. Teorik açıdan ise itme-çekme teorisi, Neoklasik göç teorisi, davranışsal teoriler ve sosyal sistem teorileri göçleri mikro düzeyde inceleyen teoriler olarak öne çıkmaktadır. Göçleri bireysel faktörlerin ötesine geçerek daha geniş bir açıdan ele alan analiz düzeyi orta düzey analiz olarak tanımlanmaktadır. Buna göre insanlar bireysel olmanın ötesinde bir sosyal ağın içerisinde yer almaktadır. Sosyal sermaye teorisi, kurumsal teori, yeni ekonomi teorisi, işçi göçleri teorisi gibi teoriler göçleri orta düzey analiz ile ele alan teoriler olarak öne çıkmaktadır. Makro düzeydeki analiz ise göçleri toplumun geneli açısından ele alan analiz düzeyidir. Bu analiz düzeyinde ülke içindeki ekonomik yapıya ilişkin farklılıklar ön plana çıkmaktadır. Neoklasik makro teori, sistem teorisi gibi teoriler makro analiz düzeyinde öne çıkan teorilerdir (Hagen-Zanker, 2008: 5).

1.2.3. Göçün Etkileri

Göçler toplumsal değişimlerin en kuvvetli unsuru olarak birbirinden farklı fiziksel yapıya, dile, kültüre ve dine sahip toplumları karşı karşıya getirmiş ve bu toplumların bir arada yaşamalarına ve etkileşim içerisinde olmalarına sebep olmuştur. Yeni diller, yeni idare ve yaşam biçimleri, yeni kültürler göçlerin etkisi ile ortaya

çıkılmış ve günümüz toplumların meydana gelmesine zemin hazırlamıştır (Karpat, 2017, s. 9).

Bir yandan göç eden bireyin/bireylerin hayatı kökünden değişirken diğer yandan göç alan bölgenin ve toplumun yapısı değişime uğramaktadır. Göçler yapısı itibarıyla her şeyden önce farklı türden kültürden insanların karşılaşması ve değerlerin bir karşılaşmasıdır. Bunun yanında göçler bir nüfus hareketi olduğu için başta konut, sağlık, beslenme, eğitim gibi temel ihtiyaç ve hizmetlere yönelik yeni sorunların da ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Aşağıda çeşitli araştırmaların tespitlerine dayanılarak göçlerin etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2.4. Göçün Psiko-Sosyal Etkileri

Göçler, kişilerin psiko-sosyal yapısı ve zihin dünyası üzerinde önemli etkilere yol açabilmektedir. Çünkü göç eden insanlar ister istemez çoğu zaman hiç bilmedikleri bir ortama gitmekte, yeni bir çevreye uyum sağlamak zorunda kalmakta ve bu süreç boyunca da yabancı bir kişi olarak algılanmaktadır. Öte yandan göç eden kişiler geçmişteki sosyal statüsüne bakmaksızın yeni yerleşim yerlerinde bir azınlık durumunda kalmakta ve geçmişteki statüsünün sağladığı birçok avantajdan mahrum kalmanın sancılarını yaşayabilmektedir. Kişilerin kendilik algısında sorunlara yol açan bu durum çoğu zaman bir travmaya ve uyum sorunlarına yol açabilmektedir (Yıldırım, 2011: 975). Bunun yanında göç etmek, yerleşik bağlardan koparak yeni bağların kurulmasını da gerektiren bir olaydır. Bu nedenle kişilerin sahip olduğu psikolojik alt yapı zorlanmakta, geçmişteki saygınlıkların birçoğu önemini kaybederken yeni insanlar ve yeni saygınlık ölçütleri devreye girebilmektedir. Dolayısıyla göçler, yeni bir sosyalleşme süreci olarak bireylerin psiko-sosyal yaşamlarını yeniden şekillendirmektedir (Erol ve Ersever, 2014: 48).

1.2.5. Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri

Göç coğrafi bir kavram olmaktan ziyade sosyal bir olgudur. Bununla birlikte ulus-devletin coğrafi yapısı göç için önemli bir faktördür. Ve devletlerarası sınırlar göç olgusunu tanımlamakta yardımcıdır. Sınırlar sadece bir geçiş noktaları değildir. Aynı zamanda Sınırlar, belirlediği alanlar itibari ile göçü sonuçlandıran eylemlerdir. Ayırma kavramı göç olgusunun en önemli noktasını oluşturur. Bireyler belirlenen alanda evdedir, oraya ait bir üyedir ve bir vatandaştır. Belirlenmiş olan alanın dışında ise kişi bir ecnebidir, bir mültecidir (Bartram, Poros ve Monforte, 2017, s. 47).

Sosyal bir olgu olarak ifade edilen göçün birçok etkisinden söz etmek mümkündür. Bireyler üzerinde etkili olduğu gibi toplumlar hatta dünyanın genel haritası üzerinde bile etkili olmaktadır. Buna günümüzdeki sosyo-kültürel yapısı büyük ölçüde göçlerle şekillenmiş olan Avrupa'yı örnek olarak göstermek mümkündür. Araştırmalara göre Avrupa'nın bugünkü ulus devlet yapısı son yüzyıl içerisinde gerçekleşen göçlerle ortaya çıkmıştır. Çünkü son yüzyıl içerisinde Avrupa nüfusunun % 80'den fazlası yer değiştirmiştir (Tutar ve Özyakışır, 2013: 32).

Göçler, ulusların sosyo-ekonomik ve demografik yapısını yeniden şekillendirmenin yanında küresel ölçekte beceri ve yetenek dağılımını da etkilemektedir. Çünkü göç eden insanlar önemli ölçüde iş yapabilme ve girişimlerde bulunabilme becerisi olan insanlardır. Dolayısıyla göçler büyük ölçüde bir yetenek kümelenmesine yol açmaktadır.

Zaman zaman göçmen işçi arayışına giren ülkelerin de hareket noktası göçlerin bu etkisiyle ilgilidir. Ülkeler bu şekilde hareket ederek nitelikli eleman açığını göçler yoluyla kapatmaya çalışmaktadır (Castles, 2000: 270). Dubey ve Mallah (2015: 231)'ın Hindistan'da gerçekleştirmiş olduğu araştırma bu tezi doğrular bulgular sunmaktadır. Araştırmaya göre Hindistan içinde gerçekleşen göçlerde nitelikli insanların özellikle belirli bölgelerde kümelenildiği ve bu bölgelerdeki işletmelerin nitelikli işgücüne ulaşmasının kolaylaştığı görülmektedir. Özellikle teknoloji ve sanayi konusunda bireysel yeteneklere sahip iş gücüne ulaşmada göçlerin önemli bir işlevinin olduğu görülmektedir.

Bahar ve Bingöl (2010: 55)'ün Türkiye'de yaptıkları araştırma da göçlerin iş gücü ve emek piyasaları üzerinde etkili olduğunu ortaya koyarken göçlerle bir iş gücü yığılmasının olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Türkiye koşullarında bu yığılma sonucunda bir çok göçmenin kayıt dışı ve marjinal işlere yöneldiği de görülmektedir.

Göçlerin bireylerin yaşamına etkisi sıklıkla ele alınan konulardandır. Ancak göçlerden en fazla etkilenen insanlar kadınlar ve çocuklardır. Çünkü kırsal kesimden gerçekleşen göçler, kadınların ata erkil bir kültürden daha serbest ve modern kültüre geçmesine yol açmaktadır. Bu hareketliliğe bağlı olarak kadınların statüsü ve rollerinde önemli değişimler yaşanırken kadınların zihniyet dünyaları ve algılarında da önemli değişimler gerçekleşmektedir. Türkiye'de yapılan bir araştırma, göç eden kadınların geleneksel yapı içine göre daha açık görüşlü olmaya başladığını, geçmişte çoğu zaman itirazsız bir şekilde kabullendikleri birçok şeye karşı direnç geliştirdiklerini göstermektedir (Yılmaz, 2008: 93, 99-100).

1.2.6. Göçlerin Kültürel ve Dini Etkileri

Farklı toplumlara ve kültürlere doğru gerçekleşen dış göçlerde karşılaşılan iki temel sorun vardır. Bunlardan birincisi göç eden kişinin kendi varoluşsal özelliklerini kaybederek göç ettiği toplum içerisinde eriyip yok olmasını ifade ederken, ikincisi ise bireyin kendi temel özellik ve değerlerini koruyarak göç alan toplumla uyumlanmasını ifade etmektedir. Her iki durumda da din faktörü önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü din, bireylerin yeni yaşam alanlarında kendi değerlerini ve varlıklarını korumasında kurumsal nitelikli roller oynamakta ve bireyin asimile olup yok olmasını önlemektedir. Bu durumu özellikle toplumları Hıristiyan olan Avrupa ülkelerine işçi göçleri ile gitmiş olan Türklerde gözlemlemek mümkündür. Farklı dinlerin söz konusu olduğu durumlarda göçmenlerin din ve kültürlerini yaşayabilmesi için uygun ortam ve mekânların yaratılması önemli bir sorun kaynağı teşkil etmesine karşın dini pratikler ve değerler üzerinden göçmenlerin belirgin bir dayanışma içerisine girerek kendilerini korudukları da görülmektedir (Taştan, 2018). Bu duruma örnek olarak, 1961 tarihinde Almanya ve Türkiye arasında yapılan iş anlaşması ile Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçü ile Almanya'ya giden Türklerin Dini değerlerini kaybetmediklerini

hatta aksi bir şekilde kendi kimliklerini korudukları ve kendilerinden sonraki kuşaklara aktarmaları ile geçmişleriyle bağlarını güçlendirmek amacıyla milliyetçi tutumlar sergiledikleri görülmüştür (Kaplan, 2017).

Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration, IOM), göçmenler için en önemli kavramlardan birisi olan uyum kavramını kültürel uyum bağlamında tanımlamaktadır. IOM'ne göre kültürel uyum, göç yoluyla başka toplumların içinde yaşayan bireylerin ve toplulukların içinde yaşamaya başladıkları toplumların kültürlerini ve kültür değerlerini aşamalı bir şekilde benimseyerek kabullenmesi ve bunlara uygun davranış kalıpları geliştirmesidir. Öte yandan kültürel uyumdan farklı bir kavram olarak asimilasyon ise kültürel uyumdan daha ileri bir durum olup birey ya da toplumların kendi kültürlerinden ve kültürel değerlerinden uzaklaşırken aidiyet duygusunun başka toplumlar lehine olacak şekilde değişim göstermesidir. Kültürel uyum, kendine ait belirli bir kültürü olan birey ya da toplulukların içinde yaşamaya başladığı toplumların kültürlerini, kültür değerlerini aşamalı olarak benimsemesi, kabullenmesi ve bunlara uygun davranış kalıpları geliştirmesidir. Bu açıdan asimilasyon, bir etnik azınlığın ya da grubun kendi değerlerinin kaybolmasına bağlı olarak zaman içerisinde başka bir toplum içerisinde eriyip kaybolmasını ifade eden sosyal bir süreçtir (IOM, 2009: 3, 39). IOM'un tanımında kültürel değerler ve bu değerlerin en önemli bileşenleri olarak din, dil gibi özellikler ön plana çıkmakta ve kültürel kimliğin devam ettiricisi olarak bu özelliklere vurgu yapılmaktadır. Dolayısı ile göçmenler bakımından dini ve dilsel özelliklerin korunması aynı zamanda kültürel kimliğin ve aidiyet duygusunun korunmasını ifade etmektedir.

Göçler, yaygın bir olgu olarak farklı türden anlayışlara ve kültürlere sahip insanların bir araya gelmesi anlamına da gelmektedir. Bu bakımdan göçler, kültürel ve sosyal yaşamın yeniden kurgulandığı, birçok bakımdan göç edenin de göç alan yer insanların da farklı kültürel bileşenlerle karşılaştığı bir olgudur. Göçlerle bir yandan insanlar yeni yerleşim/yaşam yerlerinin yerleşik değerlerine uyum sağlamaya çalışırken diğer yandan da büyük ölçüde kendi kültürel kökleri ile bağını sürdürmektedir. Geriye dönük olarak sürdürülen bu ilişki hem mekânsal olarak hem değerler açısından önemli bir sürekliliğe sahiptir. Çok yönlü bir olgu ve olay olarak

göçler, özellikle göçmenlerin yeni yaşamları bakımından birçok sorunu içinde barındırmakta, göçmenlerin sosyal yaşama uyumu konusunda birçok zorluğu da beraberinde getirmektedir (Özmen, 2011: 396-397). Göçmenlerin beraberinde getirmiş olduğu birçok kültürel öge yeni yaşam yerinde sorunların kaynağı haline gelebilirken göç eden kişi açısından ise göç edilen yerlerin kültürel değerleri yaşamı zorlaştıran özellikler içerebilmektedir. Dolayısı ile göçlerle birlikte ortaya çıkan kültürel uyum sorunu yaygın olarak karşılaşılan bir sorundur (Aktaş, 2017: 454).

Göçler, günümüzde küresel anlamda geçmişe göre daha kapsamlı bir şekilde ele alınan bir sorundur. Çünkü son yıllarda başta savaşlar ve doğal afetler olmak üzere birçok nedene bağlı olarak kitlesel nitelikli iç ve dış göçler (uluslararası göçler) meydana gelmekte, her yıl milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadır. Bu da hemen bütün ülkeler için ortak bir sorunun ortaya çıkmasına neden olurken ülkeleri ve uluslararası kuruluşları ortak amaçlarla belirli platformlarda bir araya getirmektedir. Özellikle sosyal ve kültürel açıdan uyumsuzlukların artmasıyla birlikte birçok ülkede iç barış kaybolmakta, göçlerin yeni gelişmelerle biçim değiştirerek artışını sürdürmesi, başta kültür farklılığından kaynaklanan sorunlar olmak üzere yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Köftürcü, 2017: 960-961).

1.2.7. Göçle Ortaya Çıkan Başlıca Sorunlar

Göç edenler ile göç edilen yerde yaşayan toplumlar arasında karşılıklı olarak bir etkileşimin olduğu ve etkileşim ile ortaya pek çok Problemlerin çıktığı görülmektedir. Bu problemlerden önemli bir tanesi, göç edenlerin, içlerine geldikleri topluma uyum sağlamaları ve ya o toplumda bir kimlik kazanmaları kadar, içerdeki toplumun da şimdiye kadar sahip olduğu yeri ve ya toplumsal kimliğini koruması giderek bir sorun haline gelmeye başlar (Poyraz, 2014, s. 285).

Göç, hangi sebeplerle ortaya çıkarsa çıksın daima sorunları ve yeni ihtiyaçları da beraberinde getiren bir olgudur. Çünkü göç olgusu, sadece bir mekân değişikliği olmayıp hayatın birçok yönünü etkileyen karmaşık bir olaydır. Günümüzde dünya genelinde 200 milyondan fazla insan, kendi ülkesinin dışında yeni bir yaşam kurmuş ve bunu sürdürmeye çalışmaktadır. İç göçlerle yaşadığı yerleri terk etmiş olan

insanların sayısı ise 750 milyonu aşmış olup günümüzde toplamda 1 milyardan fazla insan bir şekilde göçmen konumundadır. Küresel bir görüngü olan göçler, günden güne artmakta ve bütün toplumları çözülmesi gereken önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır (United Nations, 2012: 3; International Organization for Migration, 2018: 15).

Göçler, daima her iki taraf için de yeni sorunlar yaratan olaylardır. Ancak göçlerin genel etkilerinin yanında, toplumsal statü bakımından dezavantajlı konumda olan kadın ve çocukların yeni durumun yarattığı sorunlar karşısındaki durumuna önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Hatta kadın ve çocukların bu sorunlarla mücadele edebilme konusunda daha zayıf ve imkânlarının daha az olması nedeniyle denebilir ki savaş, doğal afet gibi hallerdeki zorunlu göçlerin asıl mağduru kadın ve çocuklardır. Yapılan araştırmalarda göçler nedeniyle kadınların sosyal izolasyon ve yalnızlığa itildiği, sağlık hizmetlerine ulaşmada daha büyük zorluklar yaşadığı bulgulanmıştır. Bunun yanında çocukların yeni durum nedeniyle aile rollerinde büyük değişimlerin yaşandığı ve birçok çocuğun çocukluğu yaşamadan erişkin gibi davranmak zorunda kaldığı görülmektedir. Çünkü özellikle savaş nedeniyle mülteci konumuna düşmüş çocukların önemli bir kısmı ebeveynlerini savaşta kaybetmiş çocuklar olup bu çocuklar ebeveyn rolleri üstlenmek zorunda kalmaktadır. Çocuk işçiliği, çocuk istismarı gibi ahlaken ve hukuken kabul edilmeyen durumların bu çocukların günlük yaşamı haline gelebildiği durumlar oldukça sık yaşanmaktadır. Ayrıca dil sorunları, kültürel sorunlar, insan haklarına ilişkin gibi sorunlar konusunda kadınlar ve çocukların daha fazla mağdur oldukları da görülmektedir (Baş vd., 2017: 1682-1689).

1.2.8. Türkiye'nin Kısa Göç Tarihi

Türkler, tarihi adeta göçlerle şekillenmiş bir millet olup göçlerle dünyanın dört bir yanına yayılmıştır. Orta Asya'dan Avrupa'ya ve başka kıtalara kadar dağılmış olan Türkleri bu bakımdan dünyanın en fazla göç eden milletlerinden birisi olarak kabul etmek mümkündür. Türkler için tarihsel bir olgu olan göçler, güçlü bir imparatorluk haline dönüştükleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde de 20. Yüzyılda Anadolu'da

yeniden devletleştikleri Türkiye’de de varlığını sürdürmüştür. 1950’lere kadar Türklerin göç tarihi büyük ölçüde siyasi ve askeri nedenlerle şekillenirken 1950’lerden itibaren ise ekonomik nedenlerle şekillenmeye başlamıştır (Şen, 2014: 232). Göçlerin her türlüünü yaşamış olan Türkiye’nin günümüz sosyo-ekonomik ve toplumsal yapısının şekillenmesinde göçler çok önemli bir rol oynamıştır. Bu bakımdan Türkiye’nin toplumsal yapısının iç ve dış göçlerle şekillendiğini söylemek mümkündür (Dücan, 2016: 168).

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinden itibaren Anadolu’ya doğru büyük bir göç akınının olduğu görülmektedir. Bu göçlerin bir kısmı Avrupa içindeki güç mücadelelerinin tarafı yabancı ülke vatandaşları iken çok önemli bir kısmı da Osmanlı İmparatorluğunun kendi tebaası olan Türkler ve diğer Müslüman vatandaşlardır. Cumhuriyet Dönemi öncesine ait belli başlı göç hareketlerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür¹

- ✓ 1492 yılında on binlerce Yahudi’nin İspanya’dan gemilerle kurtarılarak Osmanlı İmparatorluğu topraklarına getirilmesi,
- ✓ 1672 Thököly Ayaklanmasının ardından matbaacılığın öncüsü İbrahim Müteferrika ile itfaiyeciliğin öncüsü Kont Ödön Seçenyi (Seçenyi Paşa)’nin ve 1699 yılında Macar Kralı Thököly Imre ve eşinin Osmanlı İmparatorluğuna iltica etmeleri,
- ✓ 1709 yılında İsveç Kralı Şarl’ın beraberindeki yaklaşık 2 bin kişilik grupla birlikte Osmanlı İmparatorluğuna sığınması,
- ✓ 1718 Pasarofça Antlaşması’nın ardından Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc’in Osmanlı İmparatorluğuna sığınması,
- ✓ 1830 Polonya İhtilali’nin liderlerinden bugünkü Polonezköy’ün kurucusu Prens Adam Czartorski’nin 1841 senesinde Osmanlı İmparatorluğu’na iltica etmesi,
- ✓ 1848 Macar Özgürlük savaşını kaybeden Prens Lajos Kossuth ve yaklaşık 3 bin Macarın 1849’da Osmanlı İmparatorluğu’na gelmeleri,

¹ <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>

- ✓ Farklı istatistiki veriler bulunmakla birlikte, 1856-1864 senesinde ise Rus Ordusundan kaçan yaklaşık 1.500.000 Kafkas nüfusu Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilerek, Balkanlar'a ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleştirilmiştir.
- ✓ 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından Vrangel'in yaklaşık 135 bin kişiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğundan koruma talep etmesi.

Osmanlı İmparatorluğu sonrasında Cumhuriyet Dönemi'nde de siyasi olaylara dayalı göç ve nüfus hareketlerinin devam ettiği görülmektedir. Türkiye'nin 1922 yılından günümüze kadar geçen sürede eğitim ve çalışma amacıyla gelenler hariç toplamda 5 milyondan fazla kişiye kucak açtığı görülmektedir. Birçoğu Cumhuriyet Dönemi'nin kuruluş aşamasında gerçekleşen büyük nüfus hareketlerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür²

- ✓ 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin kişinin,
- ✓ 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin kişinin,
- ✓ 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişinin,
- ✓ 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin,
- ✓ 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin kişinin,
- ✓ 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin,
- ✓ 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin,
- ✓ 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişinin,
- ✓ 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin,
- ✓ Nisan 2011- Ekim 2017 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3 milyon kişinin Türkiye'ye gelişi.

Türkiye, geçmişte olduğu gibi yakın dönemde de önemli göç hareketlerine sahne olmuş bir ülkedir. Bir yandan uluslararası göçlere sahne olurken diğer yandan ise özellikle 1950'li yıllardan itibaren sosyo-ekonomik nedenlerle yoğun iç göçlere

² <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>

sahne olmaktadır. Bugün büyük şehir konumundaki İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Antalya gibi kentlerin hemen hepsi bugünkü görünümüne ve yapısına iç göçler yoluyla kavuşmuştur (Yıldırım, 2011: 968-976). Göçler, Türkiye’de 1950’lerden itibaren sosyo ekonomik ve demografik yapıyı değiştiren en önemli olaylardandır. Bu etki o kadar güçlüdür ki 1927 yılında toplam nüfusun % 84’üne tekabül eden kırsal nüfus 2016 yılı itibarıyla % 11,7’ye kadar düşmüştür (Saadet Partisi Raporu, 2017: 7-8).

1.2.9. Suriye’den Zorunlu Göç Ve Göçmen Sorunun Ortaya Çıkması

İnsanların bir yerden başka bir yere çeşitli nedenlerle hareketini ifade eden göç kavramı, tarih boyunca insanoğlunun ortak kaderidir. Dini, ekonomik, sosyal, siyasi ve diğer nedenlere bağlı olarak binlerce yıldır insanlar tek tek veya kitlesel olarak bir yerden başka bir yere gitmek zorunda kalmakta, bu coğrafi mekân değişikliği çoğu zaman kalıcı bir nitelik alırken beraberinde birçok sorunu da yaratmaktadır. İnsanların gezmek görmek amaçlı mekân değişiklikleri yapması genellikle seyahat kavramı kapsamında ele alınırken göç kavramı, kişilerin eşyaları ve çoğu zaman ailesi ile birlikte kalıcı olarak bir yerden başka bir yere gitmesini ifade etmektedir. göç, ülkelerin ve toplumların nüfus dağılımını da değiştiren, üretim faktörlerinin yeniden dağıtımını da içeren ancak çoğu zaman (savaş ve doğal afetlerde olduğu gibi) travmatik olaylarla iç içe geçmiş bir süreçtir (Sayın vd., 2016: 2).

Suriye’de iç savaşın başlaması, 2011 yılında Tunus’ta başlayan ve Arap Baharı adı verilen ve Akdeniz çevresindeki tüm Müslüman ülkeleri etkisine alan sürecin bir uzantısı olarak gerçekleştirmiştir. Arap Bahar’ının başlaması ile birlikte Suriye’de de halk gösterileri başlamış ve bu kitlesel eylemlerde mevcut Baas Rejiminin değişmesi yönünde reform talepleri gündeme gelmiştir. Yönetimin bu konuda direnç göstermesi ile ve kitle eylemlerini silahlı güç kullanarak bastırmaya çalışması Suriye’yi iç savaşa sürüklemiştir. İç savaşla birlikte milyonlarca Suriyeli yerini terk ederek ya ülkenin daha güvenli buldukları bölgelerine ya da komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye’de iç savaşın çıkması ve arkasından da milyonlarca Suriyeli göçmenlerin Türkiye’nin sınırlarına dayanması, Türkiye için kısmen beklenen ancak ülke

yönetimine ağır yükler getiren ani bir gelişme olarak kabul edilebilir. Sonuç olarak Türkiye meseleye insani bir kriz olarak yaklaşmış ve Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye sığınması konusunda birçok ülkeye göre daha esnek bir yaklaşım sergilemiştir. Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verdiği rakamlara göre iç savaş nedeniyle 7,6 milyondan fazla Suriyeli yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmış ve bunların 4 milyondan fazlası Suriye dışında yaşamak zorunda kalmıştır. İstatistikler Suriye dışında yaşayan göçmenlerin yarıdan fazlasının Türkiye'de olduğunu göstermektedir (Erkan, 2016: 52-53).

1.2.10. Türkiye'nin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Politikası

Son yıllarda göç ve mültecilik konusu Türkiye'nin ve Türk toplumunun ana gündemlerinden birisi olsa da Türkiye için göç kavramı da mülteci sorunu da yeni bir konu değildir. Aksine Türklerin bizatihi kendi tarihi göçlerle yoğrulmuş olup Türkiye'nin kuruluş döneminde de çok sayıda mübadele ve göçün olduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak 20. Yüzyılın genelinde Türkiye sürekli göç alan bir ülke olmuştur. Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin konusuna değinmeden önce Türkiye'deki mülteciler konusuna kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Göçlerle iç içe bir toplum olan Türklerin kendisi birçok defa büyük göç hareketlerinin öznesi olduğu kadar birçok göçmene de ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle son yıllarda İran, Irak, Afganistan gibi birçok ülkede ortaya çıkan çeşitli sorunlara bağlı olarak göç eden insanların en önemli duraklarından birisidir. Türkiye, bu ülkelerden batı ülkelerine göç etmek isteyen insanların ara konağı olduğu gibi birçok göçmenin de yeni vatani durumundadır. Türkiye'nin bu ülkelerden gelen insanlar için çeşitli yakınlık unsurlarını içermesi çoğu zaman geçici misafirliğin kalıcı bir yaşama dönüşmesine neden olmaktadır (SGDD, 2011: 59).

Türkiye, gerek coğrafi olarak gerekse toplumsal yapı olarak tarihe geçmiş büyük göç hareketleri ile şekillenmiştir. Bu göçleri Türklerin Orta Asya'dan dünyanın dört bir yanında dağıldığı büyük göç hareketlerine kadar götürmek mümkündür. Daha yakın bir dönem olarak Osmanlılar Dönemi de birçok göç hareketinin yaşandığı bir

dönem olarak dikkat çekmektedir. Ortaçağ'ın karanlık dünyasından Osmanlılara sığınan Yahudiler, 1876-1877 Türk Rus Savaşları ile Osmanlı İmparatorluğuna göç etmek zorunda kalan Türkler ve çeşitli milletlerden insanlar, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşları'nda göç eden insanlar ilk akla gelen büyük göçmen kitleleridir. Daha yakın dönemlerde ise Bulgar Zulmünden kaçan Türkler, Saddam Hüseyin'in önünden kaçan Kürtler, Suriye'den kaçan Suriyeliler büyük göç akınlarıyla Türkiye'ye sığınan insanlar olarak öne çıkmaktadır (Hassoy, 2016: 16).

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu son büyük göç dalgası olan Suriyeli mültecilerin göçü, Suriye'de yaşanan siyasi kargaşa ve iç savaşın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye son yıllarda gerçekleşen bu göçlerden sonra dünyada ve Ortadoğu'da en fazla mülteci barındıran ülke konumuna gelmiştir. Türkiye, Suriye'de krizin ve hemen ardından mülteci akınlarının çıkmasıyla açık kapı politikası uygulamaya başlamış ve milyonlarca Suriyeli mülteciyi birkaç yıl içinde ülkeye kabul etmiştir (Adıgüzel, 2016: 5).

Türkiye'de Suriyeli göçmenlerin misafirliği Türkiye'nin Ekim 2011'de aldığı ve Türkiye'ye giriş yapacak Suriyelilere geçici koruma statüsü veren kararı ile başlamıştır. Türkiye bu kararla gelen mültecileri koruma altına alırken geri iade edilmeyeceklerinin garantisini de vermiştir (ORSAM, 2015: 7). Bu kararın ardından hızlı bir göç akını başlamış ancak o tarihlerde anayasada net bir statünün olmaması dolayısı ile göçmen Suriyeliler misafir olarak adlandırılmış fakat 2012 yılından itibaren resmi ağızlardan da mülteci kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Cengiz, 2015: 111).

Suriyelilerin ilk yıllarda statüsü geçicilik kavramı üzerine inşa edilmeye çalışılmış ve sayısı milyonları aşan bu misafirlere devam eden süreçte 2001 tarihli Avrupa Geçici Koruma Yönergesi 'ne atıfla Ekim 2011'den itibaren Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiştir. BM yasaları da bu insanları mülteci olarak değil misafir olarak görmektedir. Fakat Türkiye'deki uygulamada bu insanların bir kısmına pasaport verilmesi gibi uygulamalar statü konusunda kafa karışıklığını gidermekten ziyade artırmıştır. Çünkü bu insanlara bu şekilde yaklaşılması ile vatandaş haklarına ulaşım, iş gücü piyasasına katılım gibi imkânların da önü açılmaktadır. Fakat oturma

izni olmayan ve devletin istediği şekilde kayıt olmayanlar ise bu imkanlardan yararlanamamaktadır (Dinçer vd., 2013: 31).

Ülkeler ihtiyaç duymadıkları sürece başka ülkelerden gelen göçleri ve göçmenleri kabul etme konusunda isteksiz davranırlar. Çünkü her göçmen yeni bir sorun demektir. Fakat Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar konusundaki politikası yaratacağı sorunlar önceden kestirilebilmesine karşın bu genel tutumun dışında bir seyir izlemiştir. Suriye'deki iç savaşın şiddetlenmesinden itibaren Türkiye açık kapı politikası izleyerek Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye serbestçe girişine izin vermiştir. Türkiye bu politikasını kendine yüklediği bir misyonun uzantısı olarak uygulamış, karşı karşıya olduğu mali külfetin yanında sosyo-kültürel sorunları da göğüslemeyi göze almıştır. Bu çerçevede 2012 yılından itibaren Türkiye'ye gelen sığınmacıların önemli bir kısmı çeşitli kentlerde yaşamasına izin verilirken 10 ayrı şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 255 binden fazla Suriye vatandaşının ihtiyaçlarını karşılamayı doğrudan üstlenmiştir. Bu barınma merkezlerinin dışında yaşayan Suriyeli göçmenlerin sağlık, eğitim ve gıda başta olmak üzere birçok ihtiyacı yine Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların yerleştiği ülkelerin uyguladığı politikalarla kıyaslandığında Türkiye, Suriyeli sığınmacılara karşı en yumuşak politikayı izleyen ve göçmenlere en cömert davranan ülke olarak öne çıkmaktadır (Akpınar, 2017: 17).

1.2.11. Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerle İlgili Genel Bilgiler

Türkiye'nin Suriyeli göçmenlere tanımış olduğu statü, uluslararası tanımlara göre özel bir duruma işaret etmektedir. Çünkü alışılmış uygulamada göçmenler başka ülkelere sığınma talebi ile iltica ederek kalıcı bir şekilde mülteci olmaktadır. Ancak Türkiye'nin gerçekleştirdiği uygulamada bir geçicilik unsuru vardır ve savaşın bitmesi durumunda bu zorunlu misafirliğin bitmesine yönelik bir durum söz konusudur. Bu açıdan Türkiye'nin durumu, bir zorunluluk sonucu ortaya çıkan iyi niyetli bir geçici ev sahipliği olarak değerlendirmek mümkündür.

Türkiye, savaşın başlamasıyla Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlere önemli ölçüde mali harcamalar yapmıştır. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'a göre 8 Şubat 2016 tarihine kadar Türkiye'nin Suriyeli göçmenler için yaptığı harcamaların toplamı 8 milyar Amerikan dolarını aşmış durumdadır. Bunun yanında uluslararası örgütlerin de Türkiye'deki göçmenlere maddi destek sağladığı ve bu rakamın 455 milyon \$ civarında olduğu belirtilmektedir. Uluslararası toplumun sağladığı destekler Türkiye'nin harcamaları karşılaştırıldığında esasında uluslararası bir sorun olan Suriyeli mülteciler konusundaki harcamaların neredeyse tamamını Türkiye'nin üstlendiği görülmektedir (Adıgüzel, 2016: 6).

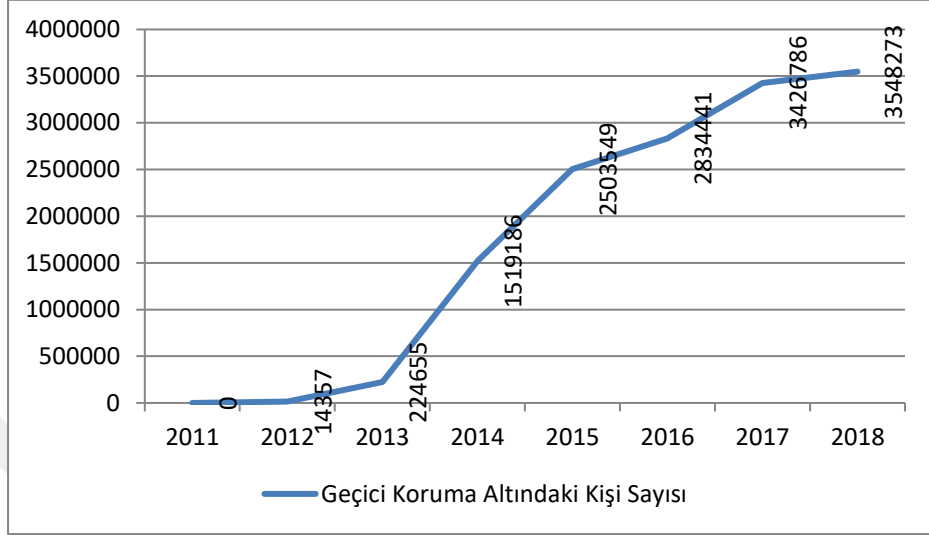
Açık kapı politikası ile Suriyeli göçmenleri kabul eden Türkiye, göçmenlerin çeşitli statülerde farklı şehir ve bölgelerde ikametine izin verirken gıda, barınma, sağlık gibi en temel ihtiyaçlarını da başta AFAD olmak üzere çeşitli kurumlar çatısı altında karşılamaya çalışmıştır. AFAD'ın çatısı altında 26 barınma merkezi tesis edilerek burada barınanların her türlü ihtiyaçları karşılanmıştır. Bunun yanında bu merkezlerde barınanların demokratik tercihlerini ortaya koymaya yönelik demokratik seçimler yapılmakta, göçmenlere eğitimler ve meslek kursları verilerek kendilerini geliştirmeleri sağlanmaktadır ³ göçmenlerin bir kısmı tesis edilen barınma merkezlerine yerleştirilmiş olsa da Suriyeli göçmenlerin çok önemli bir kısmı kampların dışında ve Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşamaktadır. Bu oran toplam göçmen sayısının % 85'ini aşmaktadır (ORSAM, 2015: 7).

İç İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün tuttuğu istatistiklerin de ortaya koyduğu gibi Suriye'de iç savaşın başlamasından itibaren Türkiye'ye çok yoğun bir göçmen akını gerçekleşmiştir. Bu göçmen akının gelişimini yıllar itibarıyla Türkiye'de geçici koruma altına alınan göçmen sayısında görmek mümkündür. Türkiye'ye gelen geçici koruma altındaki göçmenlerin sayısı 2012 yılında sadece 14 bin civarında iken bu rakam 2013 yılında

3 (AFAD, <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Giris>).

224 bine, 2014 yılında 1,5 milyona çıkmıştır. Bu hızlı artış sonraki yıllarda da devam ederek 2018 yılı rakamları ile 3 milyon 548 bine ulaşmıştır.

Şekil 1: Yıllar İtibarıyla Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Gömen Sayısı⁴

Türkiye'ye sığınan göçmenlerin çok önemli bir kısmının Suriye sınırına komşu Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Adana, Mardin gibi illere yerleştirildiği görülmektedir. Bu göçlerle söz konusu illerin demografik yapısının önemli ölçüde değiştiği hatta Kilis gibi küçük illerdeki göçmen sayısının yerli halkın sayısını aştığı da görülmektedir. Bunların yanında İstanbul, Bursa, İzmir gibi Türkiye'nin batı bölgesindeki yer alan büyük kentlere de 1 milyondan fazla göçmenin yerleştirildiği görülmektedir

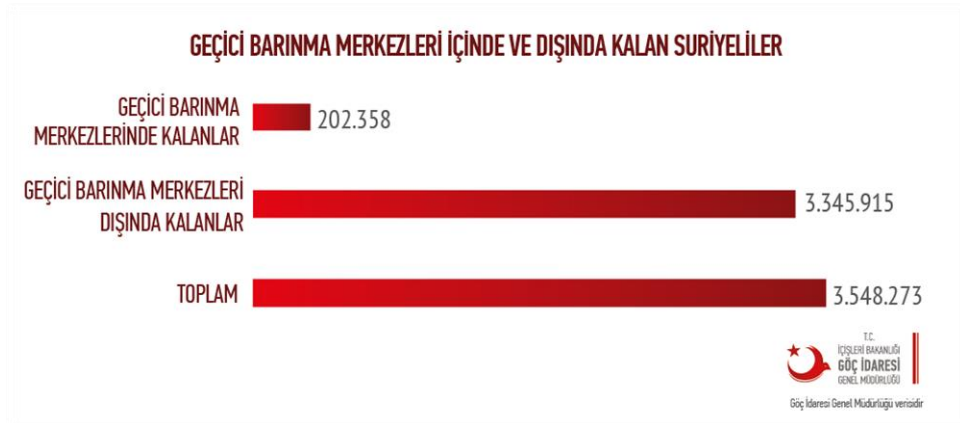
⁴ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Şekil 2: Geçici Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Göçmenlerin Dağılımı⁵

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ	TOPLAM
ŞANLIURFA	67.211
GAZİANTEP	20.670
KİLİS	20.887
KAHRAMANMARAŞ	15.856
MARDİN	2.340
HATAY	17.083
ADANA	26.757
ADİYAMAN	8.491
OSMANİYE	13.810
MALATYA	9.253
TOPLAM	202.358
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA KALAN SURIYELİ SAYISI	3.345.915
ÜLKEMİZDE BULUNAN TOPLAM SURIYELİ SAYISI	3.548.273

Suriyeli göçmenlerle ilgili istatistiklere göre Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin 202 bin kadarı geçici barınma merkezlerinde kalırken 3.34 milyon kadarı ise Türkiye’nin farklı illerinde yaşamaktadır.

Şekil 3: Suriyeli Göçmenlerin Barınma Durumuna Göre Dağılımı⁶

Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin demografik dağılımına bakıldığında zaman zaman 3.54 milyon sığınmacının yaklaşık olarak 2 milyonu erkek iken 1,6 milyonu ise

⁵ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

⁶ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

kadınlardan oluşmaktadır. Öte yandan göçmen nüfusun genç bir görünüm arz ettiği, 50 yaş ve üzeri göçmen sayısının genç nüfusa göre oldukça az olduğu görülmektedir. Bir diğer önemli husus ise Türkiye’de doğduğu anlaşılan 0-4 yaş grubundaki nüfusun ise 538 binden fazla olmasıdır.

Şekil 4: Suriyeli Göçmenlerin Demografik Özellikleri⁷

**GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN
YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI**

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.923.888	1.624.385	3.548.273
0-4	278.518	260.150	538.668
5-9	247.380	232.181	479.561
10-14	191.050	175.544	366.594
15-18	157.982	127.153	285.135
19-24	312.014	221.315	533.329
25-29	195.602	141.343	336.945
30-34	162.653	121.201	283.854
35-39	112.547	88.157	200.704
40-44	76.306	69.248	145.554
45-49	57.686	54.103	111.789
50-54	46.657	44.724	91.381
55-59	31.242	31.253	62.495
60-64	22.465	23.101	45.566
65-69	14.550	14.615	29.165
70-74	8.077	8.904	16.981
75-79	4.571	5.495	10.066
80-84	2.566	3.318	5.884
85-89	1.324	1.677	3.001
90+	698	903	1.601

16.08.2018 itibarıyla

⁷ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

İKİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN SURIYELİLERİN DİNİ YAŞAMINA ETKİSİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Bu bölümde Harran Geçici Barınma Merkezinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlere uygulanan anket analizinden elde edilen veriler sunulacaktır. Uygulanan anket ile Suriyeli göçmenlerin göç öncesi ve göç sonrası dini inanç ve pratiklerinde göç sürecinde yaşanan zorluklara bağlı olarak meydana gelen değişimler, Harran geçici barınma merkezinde ikamet etmekte olan Suriyeli göçmenlere anket aracılığı ile yöneltilen sorular ve bunun yanı sıra örnekleme yapılan gözlem, görüşmeler çerçevesinde elde edilen bulgular kıyaslanarak Suriyeli göçmenlerin göçten önce ve göçten sonra dini inanç pratiklerindeki değişimler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmada sunulmuş olan veriler Haziran 2018 tarihine aittir. Harran Geçici Barınma Merkezi Haziran 2019 tarihinde kapatılmıştır.

2.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Katılımcıların demografik bilgilerinin dağılımı ve anket sorularına verdikleri cevapların dağılımı frekans analizi ile incelenmiş ve sonuçları verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Yaş	18-25	80	25,0
	26-35	79	24,7
	36-45	81	25,3
	46 ve üzeri	80	25,0
	Total	320	100,0
Cinsiyet	Kadın	160	50,0
	Erkek	160	50,0
	Total	320	100,0
Medeni Durum	Evli	261	82,1
	Bekâr	39	12,3
	Dul	18	5,7
	Total	318	100,0
Eğitim Durumu	İlkokul	81	25,5
	Ortaokul	95	29,9
	Lise	68	21,4
	Üniversite	69	21,7
	Lisansüstü	5	1,6
	Total	318	100,0
Beraber yaşanılan kişi sayısı	3 ve aşağısı	51	15,9
	4	79	24,7
	5	100	31,3
	6 ve yukarısı	90	28,1
	Total	320	100,0
Göçten önceki meslek	İşsiz	76	24,1
	Kamu Görevlisi	52	16,5
	Özel sektörde işçi	98	31,0
	Serbest Çalışan	70	22,2
	İş veren	20	6,3
	Total	316	100,0
Aile geçimi sağlama yolu	Yardım kartı	309	96,6
	Yardım kartı ve diğer işler	11	3,4
	Total	320	100,0
Bir işte çalışma durumu	Hayır	288	90,0
	Evet	32	10,0
	Total	320	100,0

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda olanların oranı %25, 26-35 yaş grubunda olanların oranı %24,7, 36-45 yaş grubunda olanların oranı %25,3, 46 ve üzeri yaş grubunda olanların oranı ise %25'tir. Katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir.

Medeni duruma göre dağılım incelendiğinde; evli olanların oranı %82,1, bekâr olanların oranı ise %12,3'tür.

Eğitim durumuna göre dağılım incelendiğinde; ilkokul mezunu olanların oranı %25,5, ortaokul mezunu olanların oranı %29,9'dur. Lise mezunu olanların oranı %21,4 iken üniversite mezunu olanların oranı %21,7, lisansüstü mezunu olanların oranı ise %1,6'dır.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında, eğitim seviyelerinde birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Eğitim seviyeleri birbirine yakın olmakla birlikte ortaokul ve aşağısında eğitim seviyesindeki oranın daha yüksek olma bulgusu; "Suriyeli Mülteciler Alan Araştırması" (USAK, 2013), "Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği" (APAK, 2014) ile "Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştıkları Temel Sorunlar, Algı ve Beklentiler: Hatay Örneği" (Duruel, 2017) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlasının (% 54,4) eğitim düzeyinin ortaokul ve aşağısı seviyesinde olması Türkiye'ye sığınan Suriyeli göçmenlerin daha çok eğitim seviyesi düşük bir göçmen kitlesi olduğu anlaşılmaktadır. (APAK, 2014)

Türkiye'ye sığınan göçmenlerin genel itibari ile eğitim seviyelerinin düşük olması "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırmasında" (Erdoğan, 2015) Suriyeli göçmenlerden, Eğitilmiş ve meslekleri olanlar, mümkünse Batı Avrupa'da bir ülkeye ya da ABD, Kanada gibi ülkelere gitmek istediklerini ifade edilmektedir.

Berber yaşanılan kişi sayısı incelendiğinde; 3 ve aşağı sayıda kişi ile beraber yaşayanların oranı %15,9, 4 kişi yaşayanların oranı %24,7, 5 kişi yaşayanların oranı ise %31,3'tür. 6 ve yukarı sayıda kişi ile yaşayanların oranı %28,1'dir.

Katılımcıların göçten önceki meslekleri dağılımı incelendiğinde; %24,1'inin işsiz, %16,5'inin kamu görevlisi, %31'inin özel sektörde işçi, %22,2'sinin serbest çalışan, %6,3'ünün de işveren olduğu görülmektedir.

Katılımcıların demografik özelliklerinin verildiği tabloya bakıldığında genel olarak her kesimden katılımcıların bir birlerine yakın oranda katılım sağlandığı görülmektedir. Özellikle örneklem alınırken yaş grupları, eğitim düzeyleri, cinsiyet durumları göz önünde bulundurularak her kesimden örneklem alınmaya dikkat edilerek kapsayıcı bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

2.2. KATILIMCILARIN YAŞAMINA İLİŞKİN BİLGİLER

Tablo 2: Katılımcıların Ülkelerindeki İkamet ve Gelir Bilgileri

		n	%
Ülkelerindeki ikamet yeri	Köyde	142	44,4
	İlçede	84	26,3
	İlde	94	29,4
	Total	320	100,0
Ülkelerindeki gelir düzeyi	0-1000 TL	216	67,5
	1001-2000 TL	96	30,0
	2000 TL üzeri	8	2,5
	Total	320	100,0

Katılımcıların ülkelerindeki ikamet yerleri dağılımı incelendiğinde; köyde ikamet edenlerin oranı %44,4, ilçede ikamet edenlerin oranı %26,3, ilde ikamet edenlerin oranı ise %29,4'tür. Ülkelerindeki gelir düzeyi incelendiği zaman 0-1000 TL geliri olanların oranı %67,5, 1001-2000 TL geliri olanların oranı %30 olup 2000 TL üzeri geliri olanların oranı %2,5'tir.

Mültecilerin kendi ülkelerindeki gelir dağılımlarının incelendiği bu tabloda genel olarak mültecilerin kendi ülkelerinde iken kırsalda ikamet ettikleri görülmektedir. 0 ile 1000 TL aralığında gelir sahibi olarak verilen oranlar Türkiye'deki gelir oranı ile kıyaslandığında düşük bir rakam olduğu anlaşılmaktadır. Ancak anket çalışması yapılırken saha çalışmasında bu durumun Suriye kırsalında yaşayanlar için normal bir rakam olduğu tespit edilmiştir. Anket çalışmasında kırsallarda yaşayan

mültecilerin düzenli olarak aldıkları maaşı ankete yansıttıkları saha çalışmasında tespit edilen bir husustur.

2.3. GÖÇÜN ETKİLEDİĞİ HUSUSLAR

Tablo 3: Göç Sürecinin Bireyleri En Fazla Etkilediği Unsurlar

	n	%	
Göç sürecinde en fazla etkilenen unsur	İnsan Kayıpları	83	25,9
	Maddi Kayıplar	24	7,5
	Hepsi	213	66,6
	Total	320	100,0

Katılımcıların %25,9'unu göç süresinde insan kayıpları, %7,5'ini maddi kayıplar, %66,6'sını ise her ikisi de etkilemiştir.

Zorunlu göç sürecinin, göçmenler üzerinde oluşturduğu etki göz önüne alındığında, insan kayıplarının göçmenler üzerinde oluşturduğu etki, maddi kayıplarının meydana getirdiği etkinin bir hayli ilerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

2.4. KATILIMCILARIN DİNİ YAŞAM BİLGİLERİ

Araştırmanın saha çalışmasında yaptığımız görüşmeler ve gözlemler sonucunda, iman esasları ile ilgili herhangi bir inançsızlık durumu ile karşılaşmadık. Hatta inançsızlık ile ilgili soruları kendileri için bir hakaret olarak kabul ettikleri görülmüştür. Fakat göç sürecinde yaşanan zorluklar ve travmalara bağlı olarak, yaşadıkları zorlu süreçte zaman zaman kaderi sorguladıkları gözlemlenmiştir. Ancak her ne kadar iman esasları ile ilgili bir inançsızlık durumu ile karşılaşılmamış olunsada, dini inanç pratiklerinde göç sürecinden önceki durumlarına göre kısmen bir düşüşün de olduğu görülmüştür.

Tablo 4: Katılımcıların Dini Emir ve Yasaklara Uyma Düzeyi

		n	%
Dini emir ve yasaklara uyum düzeyi	Her zaman uymaya çalışırım	254	79,4
	Çoğu zaman uymaya çalışırım	14	4,4
	Ara sıra uyarım	29	9,1
	Çok dikkat etmiyorum ama bu durum beni huzursuz ediyor	10	3,1
	Benim için bunların bir önemi yok	13	4,1
	Total	320	100,0

Katılımcıların dini emir ve yasaklara uyum düzeyi incelendiğinde; her zaman uymaya çalıştığını belirtenlerin oranı %79,4, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %4,4, ara sıra uyanların oranı ise %9,1'dir. Çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %3,1 iken bunların bir öneminin olmadığını belirtenlerin oranı %4,1'dir.

Bu tabloya bakıldığında katılımcıların dini emir ve yasaklara uyma düzeyi ile ilgili yapılan değerlendirmede, dini emir ve yasaklara genel itibari ile uymaya çalışan ve uymadığı için vicdani huzursuzluk duyanların toplam oranı (% 95,9) ; dini emir ve yasakların kendileri için hiçbir önemi olmayanların oranı ise sadece (4,1)'dir. Buradan hareketle katılımcıların tamamına yakın kısmı, dini emir ve yasaklara inandığını buna bağlı olarak da Müslüman oldukları sonucuna varılmaktadır. Ancak dini emir ve yasaklara uyma ile ilgili farklılıklar da görülmektedir. "Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği" (APAK, 2014) araştırmasında Suriyeli göçmenlere yöneltilen " dini mensubiyet durumları" sorusuna verilen cevaplara da bakıldığında, katılımcıların (% 97,7) gibi büyük kısmı Müslüman olduklarını ifade etmişler. Dolayısıyla yapılan araştırmaya göre Suriyeli göçmenlerin dini inançlarına bağlı olma oranının yüksek olması Müslüman bir geleneğe sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 5: Katılımcıların Zor Durumlarda Başvurdukları Baş Etme Mekanizmaları

	n	%	
Çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında yapılan	Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.	290	90,9
	Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim	3	0,9
	Yukardaki her iki şıkkı da yaparım	8	2,5
	Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem	3	0,9
	Fikrim yok	15	4,7
	Total	319	100,0

Katılımcıların çok zor durumda kaldıklarında ya da bir felaket ile karşılaştıklarında, % 90,9'u doğruyu bulmada kendilerine yardım etmesi için Allah'a dua edip yalvardığını, % 0,9'u adak adadığını, % 2,5'i her ikisini yaptığını belirtirken, % 0,9'u her şeyin bir çözümü olduğunu ve böyle şeylere itibar etmediğini, % 4,7'si ise fikri olmadığını belirtmiştir.

Bu tabloya bakıldığında Suriyeli göçmenlerin karşılaştıkları zorluklar karşısında Allaha yöneldikleri yani dine sarıldıkları anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmenler ve din ilişkisi hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında, " Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği " (ERKAN, 2016) adlı araştırmaya bakıldığında; "Din, yabancı bir toplumda zor durumda kalan bir etnik kültürün korunmasına dikkat çekmekte ve oluşturduğu cemaat yapısıyla adeta bir dayanışma merkezi konumuna gelmektedir. Böylelikle din, göçmenlerin, yabancı bir dünyada yer edinme ve tutunma çabalarında aidiyet, gelenek ve değerler sistemine bağlı bir kültür adacığı oluşturmaktadır. Göçün parçalayıcı etkilerine maruz kalan kimi göçmen topluluklar, bu dağılımıslığı dinin birleştirici gücüne sarılarak aşmaya gayret ederler. Böylelikle din göç sürecinde göçmenlerin yeni yaşam alanlarında tutunabilme çabalarında önemli bir referans olarak işlev görür." İfadeleri geçtiği görülmektedir. Dolayısıyla göç sürecinin de bir zorluk durumu olduğundan hareketle, Suriyeli göçmenler göç sürecinde yaşanan zorluklar karşısında Allaha yöneldikleri sonucuna varılabilir.

Tablo 6: Katılımcıların Kendi Dini İnançlarını Değerlendirme Biçimi

		n	%
Dini inanç ve ibadetle ilgili yapılan değerlendirme	Dini inancına çok bağlıyım.	176	55,2
	Bu konuda kendimi yetersiz görüyorum.	128	40,1
	Dini konuda şüphelerim var.	2	0,6
	Dini değerler ve ibadetler bana saçmalık geliyor.	1	0,3
	İlgilenmiyorum.	12	3,8
	Total	319	100,0

Katılımcıların %55,2'si kendini dini inancına çok bağlı olarak görmektedir. Bu konuda kendini yetersiz görenlerin oranı %40,1 iken dini konuda şüpheleri olanların oranı %0,6'dır. Dini değerler ve ibadetlerin kendilerine saçmalık olduğunu gelenlerin oranı %0,3 olup ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %3,8'dir.

Tablo 7: Katılımcıların Ülkelerinde Dini Bilgileri Edinme Mekanizmaları

		n	%
Ülkelerinde dini bilgiyi edinme mekanizmaları	Camiden	148	46,3
	Aileden	47	14,7
	Okuldan	116	36,3
	Resmi Kuran Kursundan	1	,3
	Kendim araştırarak	2	,6
	Dini eğitim almadım	6	1,9
	Total	320	100,0

Katılımcıların ülkelerinde dini eğitim aldıkları yerlerin dağılımı incelendiğinde; camiden alanların oranı %46,3, aileden alanların oranı %14,7, okuldan alanların oranı ise %36,3'tür. Resmi, kuran kursundan alanların oranı %0,3, kendi araştırarak öğrenenlerin oranı %0,6 olup, dini eğitim almayanların oranı ise %1,9'dur.

Suriyeli göçmenlere yönelik anket uygulamanın yanı sıra sahada yapılan görüşmelerde, Suriye'de camilerin, toplumun gündelik hayatında özellikle önemli bir yer tuttuğunu ve camilerde daha uzun süre vakit geçirildiğinden tespit edilmiştir. Bu tespit; " Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği " (Erkan, 2016), araştırmasında Suriyeli göçmenlere yönelik yapılan

görüşmede, bir göçmenin Suriye'deki camiler ile ilgili söyledikleri şu sözlerle paralellik göstermektedir. "Suriye'de dernek, vakıf, cemaat merkezleri bu kadar yaygın olmadığı için cami biraz daha hayatın merkezindedir ve herkesindir. Camilerde sesli zikirler rahatça ve yaygın olarak yapılırdı. Camilerin dış avlusuna girilirken ayakkabılar çıkarılırdı. Saatleri bulan hutbeler okunur, hutbelerde mutlaka dışarıya ses verilirdi. Hem Halep'te hem de Şam'da ben gördüm, âdettendir bu... Teravîh namazlarında Camilerde meyân şerbeti yaygın olarak ikram edilirdi (Fehmi)."

Dolayısıyla katılımcıların (%46,3) gibi büyük oranda, ülkelerinde iken dini eğitimi camilerden almış olmaları, camilerin Suriye halkı için gündelik hayatta önemli bir yer tutuyor olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 8: Katılımcıların Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu

	n	%	
Göç öncesi namaz ile ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılardım	186	58,1
	Beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçırdım	102	31,9
	Ara sıra kılardım	2	0,6
	Hiç kılmazdım	25	7,8
	Benim için namazın önemi yoktur	5	1,6
	Total	320	100,0

Katılımcıların göç öncesi namaz ile ilgili durumlarının dağılımı incelendiğinde; namazı 5 vakit kılanların %58,1, beş vakit kılmaya çalışıp ara sıra kaçıranların oranı %31,9, ara sıra kılanların oranı %0,6'dır. Hiç kılmayanların oranı %7,8 iken namazın kendileri için hiç önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,6'dır.

Tablo 9: Katılımcıların Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu

	n	%	
Göç sonrası namaz ile ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılarım	178	55,6
	Beş vakit kılmaya çalışırım fakat bazen kaçar	129	40,3
	Sadece bayram namazlarını kılarım	1	0,3
	Hiç kılmam	11	3,4
	Benim için namazın önemi yoktur	1	0,3
	Total	320	100,0

Göç sonrası ise namazı 5 vakit kılanların oranı %55,6, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %40,3, sadece bayram namazlarını kılanların oranı %0,3, hiç kılmayanların oranı %3,4 olup benim için namazın önemi yoktur cevabı verenlerin oranı %0,3'tür.

Namaz konusunda tablo 8 ve tablo 9'daki verilere baktığımızda katılımcıların kendi ülkelerinde iken %58,1'i namazı sürekli beş vakit kıldıklarını ifade ederken, %55,6'sı ise Türkiye'de iken yani göçten sonra sürekli beş vakit namazı kıldıklarını ifade etmektedirler. Göçten önce ve göçten sonra namaz kılma durumlarında yaklaşık üç puanlık bir düşüş olduğu görülmektedir. Ancak (Tablo 5)' e bakıldığında katılımcıların (% 90,9) zor durumda kaldıklarında dine yöneldikleri sonucuna varılmış idi. Suriyeli göçmenlerin yaşadıkları zorunlu göç sürecinin bir zorluk durumu olduğu kabul edilecek olursa, zorluklar karşısında katılımcılar dine yönelmelerine paralel olarak, dini ibadetlerden namaz kılma hususunda bir artış olması beklenilebilir.

Ancak Suriye toplumu ile Türkiye toplumu arasında din algısının ve onun yaşam biçiminin farklı olması, Dinin bütün insan ve toplumlarda benzer algıya yol açmaması. Bireyin ve toplumun zihniyeti, eğitim durumu, geçmişi, kültürü, bireyin ve toplumun din algısında belirleyici olmaktadır. Bu açıdan gerek bireysel düzeyde ve gerek toplumsal düzeyde din, farklı etkilere ve görünümlere sahiptir. Bu durumu Türkiye halkı ile Suriye halkların arasında da görebilmek mümkündür. (Erkan, 2016), Dolayısıyla (Tablo 5)' te katılımcılar zorluklar karşısında dine yönelirken, dini pratiklerin uygulanmasında yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı bir düşüş olduğu düşünülmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu

	n	%	
Göç öncesi oruç ile ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutardım	279	87,2
	Ara sıra tutardım tutmadığım günler için vicdanen üzülürdüm	13	4,1
	Hiç tutmazdım	2	0,6
	Oruç benim için bir şey ifade etmezdi	26	8,1
	Total	320	100,0

Katılımcıların göç etmeden önce oruç tutma durumları incelendiğinde; ramazan aylarında aksatmadan oruç tutanların oranı %87,2, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranı %4,1, hiç tutmayanların oranı %0,6, orucun kendileri için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı ise %8,1'dir.

Tablo 11: Katılımcıların Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu

	n	%	
Göç sonrası oruç ile ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutarım	265	82,8
	Ara sıra tutarım. Tutmadığım günler için vicdanen üzülürüm	40	12,5
	Tutmayı çok istiyorum fakat sağlık sorunlarımdan dolayı tutamıyorum	2	0,6
	Hiç tutmuyorum	11	3,4
	Oruç benim için bir şey ifade etmiyor	2	,6
	Total	320	100,0

Göç sonrası oruç tutma durumları incelendiğinde ise katılımcıların %82,8'i ramazan aylarında aksatmadan orunu tuttuğunu belirtmişken, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülmediğini belirtenlerin oranı %12,5, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamadığını belirtenlerin oranı %0,6, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %3,4, orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı ise %0,6'dır.

Katılımcıların oruçla alakalı göç öncesi ve göç sonrası durumları incelendiğinde göçten önce aksatmadan oruç tutma oranına göre göçten sonra aksatmadan oruç tutma oranlarında bir düşüş olduğu görülmektedir. Fakat göçten önce oruç tutmadığı için vicdani rahatsızlık duyanların oranı göçten sonra oruç tutmadığı için vicdani rahatsızlık duyanların oranı ile kıyaslandığında ise göçten sonra oruç tutmadığı için vicdani olarak rahatsızlık duyanların oranının arttığını görmekteyiz. Göç süreci ile birlikte ağır kayıplar vererek çeşitli travmalar yaşayarak Türkiye'ye zorunlu olarak göç eden mültecilerin takdir edilir ki bu zorunlu göç sürecinde fiziksel ve ruhsal açıdan birçok problem yaşadıkları bilinmektedir. Oruç ise beden ile yapılan bir ibadet olduğu için doğal olarak göçten sonra oruç tutma ile ilgili bir azalma durumunun olması göç esnasında ve sonrasında yaşanan olumsuzluklar ile alakalı olduğunu düşünmekteyiz. Oruç tutmadıkları için vicdani olarak rahatsızlık duyanların oranının artması da bu durumu doğrulamaktadır. Yani katılımcıların göçten sonra oruç tutma oranındaki azalışlarının dini açıdan değil zorunlu göç sürecine bağlı olarak sağlık ve bedensel boyutla alakalı bir durum olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 12: Katılımcıların Kur'an Okuma Durumu

	n	%	
Kur'an ile ilgili durum	Kurani sürekli okuyor ve anlamaya çalışıyorum.	55	17,2
	Ara sıra okuyorum	213	66,6
	Kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum	4	1,3
	Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum	5	1,6
	Kurani okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum	28	8,8
	Kurani okumayı bilmiyorum	2	0,6
	İlgilenmiyorum	13	4,1
	Total	320	100,0

Katılımcıların Kuran ile ilgili durumları incelendiğinde; %17,2'si sürekli okuduğunu ve anlamaya çalıştığını, %66,6'sı ara sıra okuduğunu, %1,3'ü kuran

okumayı bilip okumadığını ve bundan dolayı da vicdanen üzülmediğini belirtirken çok isteyip okumayı bilmediğini belirtenlerin oranı %1,6'dır. Kuran okumayı çok isteyip şu an ders aldığını belirtenlerin oranı %8,8, kuran okumayı bilmeyenlerin oranı %0,6, ilgilenmediğini belirtenlerin oranı ise %4,1'dir.

Tablo 13: Katılımcıların Göç Sonrası Kalınan Yerdeki İbadet Ortamı

		n	%
Göç sonrası kalınan yerdeki ibadet ortamını değerlendirme	Yeterli	88	27,5
	İdare eder	211	65,9
	Yetersiz	8	2,5
	İlgilenmiyorum	13	4,1
	Total	320	100,0

Katılımcıların %27,5'i Göç sonrası kaldıkları yerde ibadet ortamının yeterli olduğunu, %65,9'u idare ettiğini belirtirken %2,5'i yetersiz olduğunu, %4,1'i ise ilgilenmediğini belirtmiştir.

2. 5. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILAŞMALARIN ANALİZİ

2.5.1. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırmalar

Tablo 14: Yaş Grubuna Göre Göç Öncesi Aile Geçimini Sağlama Yolu

			Yaş				Total
			18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri	
Aile geçimi sağlama yolu	Yardım kartı	n	77	78	77	77	309
		%	96,3%	98,7%	95,1%	96,3%	96,6%
	Yardım kartı ve diğer işler	n	3	1	4	3	11
		%	3,8%	1,3%	4,9%	3,8%	3,4%
Total		n	80	79	81	80	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,238

Yaş işe aile geçimini sağlama yolu arasındaki ilişki incelendiğinde 18-25 yaş grubunun %96,3'ü, 26-35 yaş grubunun %98,7'si, 36-45 yaş grubunun %95,1'i, 46 ve üzeri yaş grubunun ise %96,3'ü yardım kartı ile aile geçimini sağlamaktadır. Yaş işe aile geçimini sağlama yolu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 15: Yaş Grubuna Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu

		Yaş				Total	
		18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri		
Bir işte çalışma durumu	Hayır	n	72	75	69	72	288
		%	90,0%	94,9%	85,2%	90,0%	90,0%
	Evet	n	8	4	12	8	32
		%	10,0%	5,1%	14,8%	10,0%	10,0%
Total		n	80	79	81	80	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Yaş ile bir işte çalışma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunun %10'u, 26-35 yaş grubunun %5,1'i, 36-45 yaş grubunun %14,8'i, 46 ve üzeri yaş grubunun ise %10'u bir işte çalışmaktadır. Yaş ile bir işte çalışma durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Suriyeli göçmenler, kendi ülkelerinde çok farklı meslek gruplarında çalışmışlar iken, göç sonrasında Türkiye'de genel itibari ile tarım ve inşaat sektöründe kümelenmişler. Bu durum savaş ve göç süreçlerinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu tür kriz ortamlarında çalışma hayatı bakımından bu tür değişimlerin ortaya çıkmazı kaçınılmazdır. (Duruel, 2017). Fakat araştırmamızda katılımcıların (% 90)' gibi büyük çoğunluğunun, bir işte çalışmadıkları tespit edilmiş iken; Buna karşılık olarak "Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştıkları Temel Sorunlar, Algı ve Beklentiler: Hatay Örneği" (Duruel, 2017) araştırmasında katılımcıların (% 90) kısmı iş gücü, tarım ve inşaat sektöründe çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebi kıyaslanan araştırmanın örnekleme ile araştırmamızın örnekleminin farklı olmasıdır. Kıyaslanan araştırmanın örneklemini, geçici barınma merkezi dışında yaşayan Suriyeli göçmenler oluştururken; bizim araştırmamızın örneklemini, Geçici Barınma Merkezinde yaşayan Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Geçici Barınma

Merkezlerinde yaşamakta olan Suriyeli göçmenlerin kira, elektrik, su, hastane masrafları gibi temel ihtiyaç giderleri olmadığından, yardım kartı vasıtası ile sadece gıda malzemelerini alarak hayatlarını ikame edebilmektedirler.

Bu bağlamda, araştırmamızda katılımcıların (% 90) oranında bir işte çalışmıyor olmaları, yukarıda ifade edilen nedenlere bağlanmaktadır. Çalışmakta olan (% 10) kısmı ise Geçici Barınma Merkezi etrafındaki tarım işinde gündelik olarak çalıştıkları, aynı zamanda Geçici Barınma Merkezi içerisinde kurulmuş olan sosyal tesiste halı dokuma, terzilik, berber, gibi küçük işlerde çalıştıkları araştırma esnasında gözlemlenmiştir. Ayrıca saha çalışması esnasında geçici barınma merkezlerinin alt yapısal olarak işlevini yetirmeye başladığı teknik olarak bir yaşam merkezinden uzaklaşmaya çalışıldığı gözlenmiştir. Sosyolojik olarak da Geçici Barınma Merkezlerinin uzun vadede bir yaşam merkezi olarak kullanılması, burada yaşayan insanların büyük çoğunluktaki kısmı herhangi bir işte çalışmamaları, geçimlerini yardımlar vasıtası ile sağlamaları, göçmenleri tembellige sevk ederek sorumluluktan uzaklaşmalarına neden olduğu ya da olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle geçici barınma merkezlerinin kapatılarak ya da bu merkezlerde sadece dezavantajlı göçmenlerin kalmasını sağlayarak geri kalan kısmın normal hayat şartlarında yaşamalarına yönelik çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 16: Yaş Grubuna Göre Göç Sürecinde En Fazla Etkilenen Unsur

			Yaş				Total
			18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri	
Göç sürecinde en fazla etkilenen unsur	İnsan Kayıpları	n	20	18	20	25	83
		%	25,0%	22,8%	24,7%	31,3%	25,9%
	Maddi Kayıplar	n	3	6	7	8	24
		%	3,8%	7,6%	8,6%	10,0%	7,5%
	Hepsi	n	57	55	54	47	213
		%	71,3%	69,6%	66,7%	58,8%	66,6%
Total		n	80	79	81	80	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,587

Yaş ile göç sürecinde en fazla etkilenen unsur arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda insan kayıpları %25, maddi kayıplar %3,9, hepsi ise %71,3'tür. 26-35 yaş grubunda insan kayıpları %22,8, maddi kayıplar %7,6, hepsi ise %69,6'dır. 36-45 yaş grubunda insan kayıpları %24,7, maddi kayıplar %8,6, hepsi ise %66,7'dir. 46 ve üzeri yaş grubunda insan kayıpları %31,3, maddi kayıplar %10,8, hepsi ise %58,8'dir.

Tablo 17: Yaş Grubuna Göre Dini Emir ve Yasaklara Uyma Düzeyi

		Yaş				Total		
		18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri			
Dini emir ve yasaklara uyma düzeyi	Her zaman uymaya çalışırım	n	58	67	67	62	254	
		%	72,5%	84,8%	82,7%	77,5%	79,4%	
	Çoğu zaman uymaya çalışırım	n	3	3	2	6	14	
		%	3,8%	3,8%	2,5%	7,5%	4,4%	
	Ara sıra uyarım	n	9	5	6	9	29	
		%	11,3%	6,3%	7,4%	11,3%	9,1%	
	Çok dikkat etmiyorum ama bu durum beni huzursuz ediyor	n	3	2	3	2	10	
		%	3,8%	2,5%	3,7%	2,5%	3,1%	
	Benim için bunların bir önemi yok	n	7	2	3	1	13	
		%	8,8%	2,5%	3,7%	1,3%	4,1%	
	Total		n	80	79	81	80	320
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,446

Yaş ile dini emir ve yasaklara uyum düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda her zaman uymaya çalıştığını belirtenlerin oranı %72,5, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %3,8, ara sıra uyanların oranı %11,3'tür. Çok dikkat edip bu durumun huzursuz ettiğini belirtenlerin oranı %3,8 olup benim için bunların bir önemi yok cevabı verenlerin oranı %8,8'dir. 26-35 yaş grubunda her zaman uymaya çalıştığını belirtenlerin oranı %84,8, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %3,8, ara sıra uyanların oranı %6,3'tür. Çok dikkat edip bu durumun huzursuz ettiğini belirtenlerin oranı %2,5 olup benim için bunların bir önemi yok cevabı verenlerin oranı

%2,5'dir. 36-45 yaş grubunda her zaman uymaya çalıştığını belirtenlerin oranı %82,7, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %2,5, ara sıra uyanların oranı %7,4'tür. Çok dikkat edip bu durumun huzursuz ettiğini belirtenlerin oranı %3,7 olup benim için bunların bir önemi yok cevabı verenlerin oranı %3,7'dir. 46 ve üzeri yaş grubunda her zaman uymaya çalıştığını belirtenlerin oranı %77,5, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %7,5, ara sıra uyanların oranı %11,3'tür. Çok dikkat edip bu durumun huzursuz ettiğini belirtenlerin oranı %2,5 olup benim için bunların bir önemi yok cevabı verenlerin oranı %1,3'tür. Yaş ile dini emir ve yasaklara uyum düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 18: Yaş Grubuna Göre Zorluk Karşısında Sergilenen Tavır

			Yaş				Total
			18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri	
Çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında sergilenen tavır	Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.	n	68	75	76	71	290
		%	86,1%	94,9%	93,8%	88,8%	90,9%
	Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim	n	0	1	0	2	3
		%	0,0%	1,3%	0,0%	2,5%	,9%
	Yukardaki her iki şikkı da yaparım	n	2	1	1	4	8
		%	2,5%	1,3%	1,2%	5,0%	2,5%
	Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem	n	1	0	0	2	3
		%	1,3%	0,0%	0,0%	2,5%	,9%
	Fikrim yok	n	8	2	4	1	15
		%	10,1%	2,5%	4,9%	1,3%	4,7%
	Total	n	79	79	81	80	319
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,100$

Yaş ile çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında sergilenen tavır arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda "Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım." Cevabı verenlerin

oranı %86,1, “Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %1, Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim cevabı verenlerin oranı %2,5’tir. “Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %1,3, fikri olmadığını belirtenlerin oranı %10,1’dir. 26-35 yaş grubunda “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah’a dua ederim, yalvarırım.” Cevabı verenlerin oranı %94,9, “Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %1,3, Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim cevabı verenlerin oranı %1,3’tür. “Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %0, fikri olmadığını belirtenlerin oranı %2,5’dir. 36-45 yaş grubunda “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah’a dua ederim, yalvarırım.” Cevabı verenlerin oranı %93,8, “Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %0, Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim cevabı verenlerin oranı %1,2’dir. “Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %0, fikri olmadığını belirtenlerin oranı %4,9’dur. 46 ve üzeri yaş grubunda “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah’a dua ederim, yalvarırım.” Cevabı verenlerin oranı %88,8, “Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %2,5, Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim cevabı verenlerin oranı %5’tir. “Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %2,5, fikri olmadığını belirtenlerin oranı %1,3’tür. Yaş ile çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında yapılan şey arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo (5)’e bakıldığında katılımcıların (% 90,9)’u zorluklar karşısında doğruyu bulmalarında Allaha yöneldikleri görülmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların yaş dağılımına göre de değerlendirme yapıldığında, genel itibari ile bütün yaş aralığının büyük çoğunluğu (90,9)’u zorluklar karşısında Allaha yöneldikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla göç sürecinin de bir zorluk durumu olduğundan hareketle, bütün yaş gurubundaki katılımcıların, göç sürecinde yaşanan zorluklar karşısında Allaha yöneldikleri sonucuna varılabilir.

Ancak her ne kadar katılımcıları üzerinden elde edilen verilere göre Suriyeli göçmenler zorluklar karşısında, doğru bulmaları için Allaha yöneldikleri görülmüş

olsa da, göç sonrasında dini inanç pratiklerinde küçük bir düşüş olduğu görülmektedir. (Tablo: 8, 9, 10 ,11)

Bu durum (Tablo, 9)' da şu şekilde ifade edilmiştir: Suriye toplumu ile Türkiye toplumu arasında din algısının ve onun yaşam biçiminin farklı olması, Dinin bütün insan ve toplumlarda benzer algıya yol açmaması. Bireyin ve toplumun zihniyeti, eğitim durumu, geçmişi, kültürü, bireyin ve toplumun din algısında belirleyici olmaktadır. Bu açıdan gerek bireysel düzeyde ve gerek toplumsal düzeyde din, farklı etkilere ve görünümlere sahiptir. Bu durumu Türkiye halkı ile Suriye halkların arasında da görebilmek mümkündür. (Erkan, 2016),

Dolayısıyla katılımcılar zorluklar karşısında Allaha yönelirken, göç sürecinin de bir zorluk durumu olduğundan hareketle katılımcıların dini pratiklerin uygulanmasında göçten sonra, yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı bir düşüş olduğu düşünülmektedir.

Tablo 19: Yaş Grubuna Göre Dini İnanç ve İbadetle İlgili Kendini Değerlendirme

			Yaş				Total	
			18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri		
Dini inanç ve ibadetle ilgili kendilerini değerlendirme	Dini inancıma çok bağlıyım.	n	34	43	49	50	176	
		%	43,0%	54,4%	60,5%	62,5%	55,2%	
	Bu konuda kendimi yetersiz görüyorum.	n	39	34	27	28	128	
		%	49,4%	43,0%	33,3%	35,0%	40,1%	
	Dini konuda şüphelerim var.	n	0	0	1	1	2	
		%	0,0%	0,0%	1,2%	1,3%	,6%	
	Dini değerler ve ibadetler bana saçmalık geliyor.	n	0	0	1	0	1	
		%	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	,3%	
	İlgilenmiyorum.	n	6	2	3	1	12	
		%	7,6%	2,5%	3,7%	1,3%	3,8%	
	Total		n	79	79	81	80	319
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,180

Yaş ile din inanç ve ibadetlerde kendini değerlendirme durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %43, kendini bu konuda yetersiz görenlerin oranı %49,4, dini konularda şüpheleri olduğunu belirtenlerin oranı %0'dır. Dini değerler ve ibadetlerin saçmalık olduğunu belirtenlerin oranı %0 iken ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %7,6'dır. 26-35 yaş grubunda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %54,4, kendini bu konuda yetersiz görenlerin oranı %43, dini konularda şüpheleri olduğunu belirtenlerin oranı %0'dır. Dini değerler ve ibadetlerin saçmalık olduğunu belirtenlerin oranı %0 iken ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %2,5'dir. 36-45 yaş grubunda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %60,5, kendini bu konuda yetersiz görenlerin oranı %33,3, dini konularda şüpheleri olduğunu belirtenlerin oranı %1,2'dir. Dini değerler ve ibadetlerin saçmalık olduğunu belirtenlerin oranı %1,2 iken ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %3,7'dir. 46 ve üzeri yaş grubunda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %62,5, kendini bu konuda yetersiz görenlerin oranı %35, dini konularda şüpheleri olduğunu belirtenlerin oranı %1,3'tür. Dini değerler ve ibadetlerin saçmalık olduğunu belirtenlerin oranı %0 iken ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %1,3'tür. Yaş ile din inanç ve faaliyetlerde kendini görme durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tabloya bakıldığında katılımcılardan, gençlik çağında olan ile yaşlılık çağında olanların dini inanç boyutlarında farklılık olduğu görülmektedir. Katılımcıların, yaş gruplarına göre dini inancına bağlı olanların oranına bakıldığında, 18-25 yaş grubunda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %43 iken; 46 ve üzeri yaş grubunda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %62,5 olduğu görülmektedir. Katılımcılar üzerinden yapılan değerlendirmeye göre Suriyeli göçmenlerden genç olanlar ile 46 ve üzeri yaş grubunda olanlar arasında dini inanç boyutunda bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ancak bu farklılığın göçe bağlı bir neden olmasından ziyade psikolojik genel bir durum olduğu düşünülmektedir. Zira Türkiye'de dini inanç konularında yapılan çalışmalarda da insanların yaşlılık döneminde dine yöneldikleri, gençlik çağlarında daha çok evlenme, iş, gündelik işler ile meşgul oldukları ile ilgili bulgular bulmak mümkündür. Bu alanda yapılan bir araştırma olan ‘ Yaşlılıkta Manevi Destek Ve Din Eğitiminin Önemi’ (Yılmaz, 2013) çalışmada; yaşlılık psikolojisinin en belirgin özelliklerinden biri dine karşı yönelmektir. Genel olarak

yaşlılar için dinî inançlar daha bir önem kazanır. Yaşlılık çağında insanlar, hayatın zevklerinin sona ermeye başlaması ve yaşlılık döneminde ölüm gerçeğinin kendilerinde kuvvetle hissedilmesi, dini hayatın bu dönemde, hayatlarında bir anlam ve amaç oluşturduğu için dinî değerlere kolayca bağlanabilmektedirler. Bu yöneliş ve bağlanma, yaşlı insanın varoluş ve ölüm gerçeğini anlama ihtiyacından kaynaklanmaktadır. İfade edilmektedir. Dolayısıyla yaş guruplarına göre dini inanca bağlı olma durumu göçe bağlı bir neden değil, genel, psikolojik bir nedene bağlı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 20: Yaş Grubuna Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu

			Yaş				Total	
			18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri		
Ülkelerinde iken namaz ile ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılardım	n	41	44	53	48	186	
		%	51,3%	55,7%	65,4%	60,0%	58,1%	
	Beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçırdı	n	28	29	21	24	102	
		%	35,0%	36,7%	25,9%	30,0%	31,9%	
	Ara sıra kılardım	n	2	0	0	0	2	
		%	2,5%	0,0%	0,0%	0,0%	,6%	
	Hiç kılmazdım	n	7	6	6	6	25	
		%	8,8%	7,6%	7,4%	7,5%	7,8%	
	Benim için namazın önemi yoktur	n	2	0	1	2	5	
		%	2,5%	0,0%	1,2%	2,5%	1,6%	
	Total		n	80	79	81	80	320
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,474

Yaş ile göç öncesi namazla ilgili durumlar arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %51,3, beş vakit kılmaya çalışanların oranı %35, ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %2,5 olup, hiç kılmadığını belirtenlerin oranı %8,8, namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %2,5'tir. 26-35 yaş grubunda namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %55,7, beş vakit kılmaya çalışanların oranı %36,7 ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %0 olup, hiç

kılmadığını belirtenlerin oranı %7,6, namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır. 36-45 yaş grubunda namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %65,4, beş vakit kılmaya çalışanların oranı %25,9, ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %0 olup, hiç kılmadığını belirtenlerin oranı %7,4, namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,2'dir. 46 ve üzeri yaş grubunda namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %65,4, beş vakit kılmaya çalışanların oranı %25,9, ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %0 olup, hiç kılmadığını belirtenlerin oranı %7,4, namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,2'dir.

Tablo 21: Yaş Grubuna Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu

			Yaş				Total	
			18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri		
Göç sonrası namaz ile ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılarım	n	37	43	52	46	178	
		%	46,3%	54,4%	64,2%	57,5%	55,6%	
	Beş vakit kılmaya çalışırım fakat bazen kaçar	n	36	34	26	33	129	
		%	45,0%	43,0%	32,1%	41,3%	40,3%	
	Sadece bayram namazlarını kılarım	n	0	1	0	0	1	
		%	0,0%	1,3%	0,0%	0,0%	,3%	
	Hiç kılmam	n	6	1	3	1	11	
		%	7,5%	1,3%	3,7%	1,3%	3,4%	
	Benim için namazın önemi yoktur	n	1	0	0	0	1	
		%	1,3%	0,0%	0,0%	0,0%	,3%	
	Total		n	80	79	81	80	320
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,171

Yaş ile göç sonrası namaz kılma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %46,3, 5 vakit kılmaya çalışanların oranı %45, sadece bayram namazını kılanların oranı %0 olup hiç kılmayanların oranı %7,5, namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,3'tür. 26-35 yaş grubunda namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %46,3, 5 vakit kılmaya çalışanların oranı %45, sadece bayram namazını kılanların oranı %0 olup hiç

kılmayanların oranı %7,5, namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı ise %1,3'tür. 36-45 yaş grubunda namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %64,2, 5 vakit kılmaya çalışanların oranı %32,1, sadece bayram namazını kılanların oranı %0 olup hiç kılmayanların oranı %3,7, namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı ise %0'dır. 46 ve üzeri yaş grubunda namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %57,5, 5 vakit kılmaya çalışanların oranı %41,3, sadece bayram namazını kılanların oranı %0 olup hiç kılmayanların oranı %1,3, namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı ise %0'dır. Yaş ile şu andaki namaz kılma durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Yaş gruplarına göre göç öncesi ve göç sonrası namaz kılma durumlarının ölçüldüğü tablo 20 ve 21 e bakıldığında göç sürecinden önce 18 ile 35 yaş aralığında olan katılımcıların namazı devamlı olarak kılma oranı 36 ve üzeri olan yaş grubundaki katılımcıların oranından düşüktür. Namazı sürekli beş vakit kılanlar ve beş vakit kılmaya çalışanlar birlikte değerlendirildiğinde 46 yaş grubunun oranı diğer yaş grubu oranlarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu yönüyle yaş arttıkça namaza yönelmenin de arttığı söylenebilir. Fakat (Tablo 19) 'da ifade edildiği gibi yaş durumuna göre dini inanca ve ya dini inanç pratiklerine yönelme göç süreci ile ilişkilendirmekten ziyade daha çok genel, psikolojik bir nedene bağlı olduğunu ifade etmekte fayda vardır. Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığının yapmış olduğu " Türkiye'de Dini Hayat Araştırması (Ankara, 2014)" adlı çalışmada; "Yaş grubuna göre vakit namazlarını kılma sıklığı incelendiğinde yaş arttıkça vakit namazlarını kılanların da arttığı görülmektedir." Şeklinde ifade edilmesi, araştırmamızda ifade edilen yaş arttıkça dini inanca ve dini inanç pratiklerine yönelmede bir artış olduğu ve bunun göç süreci ile değil genel, psikolojik sebeplere dayandığı ifade ile paralellik göstermektedir. Zira Türkiye'de savaş yok iken yapılan bir araştırma ile savaş ortamından çıkmış insanlar üzerinden yapılan bir araştırmanın sonuçlarının paralel olması bu fikri destekler niteliktedir.

Tablo 22: Yaş Grubuna Göre Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu

		Yaş				Total		
		18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri			
Göç Öncesi oruç ile ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutardım	n	66	71	71	71	279	
		%	82,5%	89,9%	87,7%	88,8%	87,2%	
	Ara sıra tutardım tutmadığım günler için vicdanen üzülürdüm	n	5	2	3	3	13	
		%	6,3%	2,5%	3,7%	3,8%	4,1%	
	Hiç tutmazdım	n	1	0	1	0	2	
		%	1,3%	0,0%	1,2%	0,0%	,6%	
	Oruç benim için bir şey ifade etmezdi	n	8	6	6	6	26	
		%	10,0%	7,6%	7,4%	7,5%	8,1%	
	Total		n	80	79	81	80	320
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,900

Yaş ile göç öncesi oruç ile ilgili durumların dağılımı incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda ramazan ayında orucunu aksatmadan tutanların oranı %82,5, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %6,3, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %1,3 olup orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %10'dur. 26-35 yaş grubunda ramazan ayında orucunu aksatmadan tutanların oranı %89,9, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %2,5, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %0 olup orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %7,6'dır. 36-45 yaş grubunda ramazan ayında orucunu aksatmadan tutanların oranı %87,7, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %3,7, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %1,2 olup orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %7,4'tür. 46 ve üzeri yaş grubunda ramazan ayında orucunu aksatmadan tutanların oranı %88,8, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %3,8, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %0 olup orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %7,5'tir.

Tablo 23: Yaş Grubuna Göre Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu

		Yaş				Total		
		18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri			
Göç sonrası oruç ile ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutarım	n	61	69	68	67	265	
		%	76,3%	87,3%	84,0%	83,8%	82,8%	
	Ara sıra tutarım. Tutmadığım günler için vicdanen üzülürüm	n	12	7	10	11	40	
		%	15,0%	8,9%	12,3%	13,8%	12,5%	
	Tutmayı çok istiyorum fakat sağlık sorunlarımdan dolayı tutamıyorum	n	0	1	0	1	2	
		%	0,0%	1,3%	0,0%	1,3%	,6%	
	Hiç tutmuyorum	n	6	1	3	1	11	
		%	7,5%	1,3%	3,7%	1,3%	3,4%	
	Oruç benim için bir şey ifade etmiyor	n	1	1	0	0	2	
		%	1,3%	1,3%	0,0%	0,0%	,6%	
	Total		n	80	79	81	80	320
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,439

Yaş ile göç sonrası oruçla ilgili durum arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda ramazan orucunu aksatmadan tutanların oranı %76,3, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %15, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %0, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %7,5, oruç kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %1,3'tür. 26-35 yaş grubunda ramazan orucunu aksatmadan tutanların oranı %87,3, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %8,9, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %1,3, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %1,3, oruç kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %1,3'tür. 36-45 yaş grubunda ramazan orucunu aksatmadan tutanların oranı %84, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %12,3, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %0, hiç

tutmadığını belirtenlerin oranı %3,7, oruç kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %0'dır. 46 ve üzeri yaş grubunda ramazan orucunu aksatmadan tutanların oranı %83,8, ara sıra tutup tutmadığı günler için üzülenlerin oranı %13,8, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %1,3, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %1,3, oruç kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %0'dır. Yaş ile şu andaki oruç ile ilgili durum arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 24: Yaş Grubuna Göre Kur'an Okuma Durumu

		Yaş				Total	
		18-25	26-35	36-45	46 ve üzeri		
Kuran ile ilgili durum	Kur'anı sürekli okuyor ve anlamaya çalışıyorum.	n	14	16	12	13	55
		%	17,5%	20,3%	14,8%	16,3%	17,2%
	Ara sıra okuyorum	n	48	56	55	54	213
		%	60,0%	70,9%	67,9%	67,5%	66,6%
	Kur'an okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum	n	2	0	1	1	4
		%	2,5%	0,0%	1,2%	1,3%	1,3%
	Kur'an okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum	n	0	0	1	4	5
		%	0,0%	0,0%	1,2%	5,0%	1,6%
	Kur'anı okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum	n	9	5	7	7	28
		%	11,3%	6,3%	8,6%	8,8%	8,8%
Kur'anı okumayı bilmiyorum	n	0	0	2	0	2	
	%	0,0%	0,0%	2,5%	0,0%	,6%	
İlgilenmiyorum	n	7	2	3	1	13	
	%	8,8%	2,5%	3,7%	1,3%	4,1%	
Total		n	80	79	81	80	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

P=0,231

Yaş ile kuran ile ilgili durum arasındaki ilişki incelendiğinde; 18-25 yaş grubunda sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %17,5, ara sıra okuyanların oranı %60, okumayı bilip okumayanların ve üzülenlerin oranı %2,5, çok isteyip okumayı

bilmeyenlerin oranı %0, bilmeyip şu an ders alanların oran %11,3 olup okumayı bilmeyenlerin oranı %0, ilgilenmeyenlerin oranı %8,8'dir. 26-35 yaş grubunda sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %20,3, ara sıra okuyanların oranı %70,9, okumayı bilip okumayanların ve üzülenlerin oranı %0, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %0, bilmeyip şu an ders alanların oran %0 olup okumayı bilmeyenlerin oranı %0, ilgilenmeyenlerin oranı %2,5'dir. 36-45 yaş grubunda sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %14,8, ara sıra okuyanların oranı %67,9, okumayı bilip okumayanların ve üzülenlerin oranı %1,2, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %1,2, bilmeyip şu an ders alanların oran %8,6 olup okumayı bilmeyenlerin oranı %2,5, ilgilenmeyenlerin oranı %3,7'dir. 46 ve üzeri yaş grubunda sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %16,3, ara sıra okuyanların oranı %67,5, okumayı bilip okumayanların ve üzülenlerin oranı %1,3, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %5, bilmeyip şu an ders alanların oran %8,8 olup okumayı bilmeyenlerin oranı %0, ilgilenmeyenlerin oranı %1,3'tür. Yaş ile kuran ile ilgili durum arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$)

2.5.2. Katılımcıların Cinsiyet Grubuna Göre Karşılaştırmalar

Tablo 25: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sonrası Aile Geçimini Sağlama Yolu

		Cinsiyet		Total	
		Kadın	Erkek		
Aile geçimi sağlama yolu	Yardım kartı	n	156	153	309
		%	97,5%	95,6%	96,6%
	Yardım kartı ve diğer işler	n	4	7	11
		%	2,5%	4,4%	3,4%
Total		n	160	160	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,271$

Cinsiyet ile göç sonrası aile geçimini sağlama yolu arasındaki ilişki incelendiğinde; kadınların %97,5'i, erkeklerin ise %95,6'sı yardım kartı ile geçimini sağlamaktadır. Cinsiyet ile aile geçimini sağlama yolu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 26: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu

		Cinsiyet		Total	
		Kadın	Erkek		
Bir işte çalışma durumu	Hayır	n	146	142	288
		%	91,3%	88,8%	90,0%
	Evet	n	14	18	32
		%	8,8%	11,3%	10,0%
Total		n	160	160	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,288

Cinsiyet ile göç sonrası bir işte çalışma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde, kadınların %8,8'i, erkeklerin ise %11,3'ü bir işte çalışmaktadır. Cinsiyet ile bir işte çalışma durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo incelendiğinde kadınların da şartlar ne olursa olsun erkekler kadar çalışma hayatında olduklarını ve bunu hayatlarının bir parçası olarak kabullendiklerini görmekteyiz.

Tablo 27: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sürecinde En Fazla Etkilenen Unsur

		Cinsiyet		Total	
		Kadın	Erkek		
Göç sürecinde en fazla etkilenen unsur	İnsan Kayıpları	n	44	39	83
		%	27,5%	24,4%	25,9%
	Maddi Kayıplar	n	11	13	24
		%	6,9%	8,1%	7,5%
	Hepsi	n	105	108	213
		%	65,6%	67,5%	66,6%
Total		n	160	160	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,775

Cinsiyete göre göç sürecinde en fazla etkilenen unsurların dağılımı incelendiğinde; kadınlarda insan kayıpları %27,5, maddi kayıplar %6,9, hepsi %65,6

oranında etkilemiştir. Erkeklerde insan kayıpları %24,4, maddi kayıplar %8,1, hepsi %65,76 oranında etkilemiştir.

Tabloya bakıldığında göç sürecinden en fazla etkilenen oranlarına bakıldığında kadınların erkeklere göre daha fazla etkilendikleri görülmüştür. Kadınların gerek fiziksel gerekse de ruhsal olarak erkeklere göre daha zayıf olmaları göç sürecinde psikolojik olarak daha fazla etkilenmelerine neden olmaktadır. Göç sürecinin özellikle zorunlu olması yaşanan problemlerin daha da artmasına neden olmuştur. Yapılan çalışmalarda göç eden kadınların stresle baş etme becerilerinin göç etmeyen kadınlara göre daha yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Göç sürecinde ruhsal travma yaşayanlarda hayatları boyunca depresyon ve stres bozukluğu başta olmak üzere ruhsal hastalıklar çıkma olasılığı yüksektir. (Kurtuldu ve Şahin, 2018). Araştırmanın saha bulguları elde edilirken yapılan gözlemlerde eşini savaşta kaybetmiş ve işkenceye uğrayarak, burada bir doğum yapmak zorunda kalan bir kadında da ortak etkilere rastlanmıştır. Bu olayı yaşayan kadının psikolojik olarak çöktüğü, ruh sağlığının ciddi manada bozulduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla Kadınların savaş ve zorunlu göç sürecinde çok büyük zorluklar, mağduriyetler, psikolojik ve ruhsal problemler yaşadıklarının en büyük kanıtı olarak gösterilebilir.

Tablo 28: Cinsiyet Grubuna Göre Zorluklar Karşısında Sergilenen Tavır

		Cinsiyet		Total	
		Kadın	Erkek		
Çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında sergilenen tavır	Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.	n	148	142	290
		%	92,5%	89,3%	90,9%
	Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim	n	2	1	3
		%	1,3%	,6%	,9%
	Yukarıdaki her iki şikkı da yaparım	n	2	6	8
		%	1,3%	3,8%	2,5%
	Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem	n	2	1	3
		%	1,3%	,6%	,9%
	Fikrim yok	n	6	9	15
		%	3,8%	5,7%	4,7%
Total	n	160	159	319	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

p=0,495

Cinsiyet ile çok zor kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında sergilenen tavır arasındaki ilişki incelendiğinde kadınlarda “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım” cevabı verenlerin oranı %92,5, adak adayıp türbeleri ziyaret edeceğini belirtenlerin oranı %1,3, her ikisini yapacağını belirtenlerin oranı %1,3'tür. Erkeklerde “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım” cevabı verenlerin oranı %89,3, adak adayıp türbeleri ziyaret edeceğini belirtenlerin oranı %0,6, her ikisini yapacağını belirtenlerin oranı %3,8'dir. Cinsiyet ile çok zor kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında yapılan şey arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 29. Cinsiyet Grubuna Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu

		Cinsiyet		Total	
		Kadın	Erkek		
Göç öncesi namaz ile ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kıldım	n	95	91	186
		%	59,4%	56,9%	58,1%
	Beş vakit kılmaya çalıştım fakat bazen kaçırdım	n	44	58	102
		%	27,5%	36,3%	31,9%
	Ara sıra kıldım	n	1	1	2
		%	,6%	,6%	,6%
	Hiç kılmazdım	n	18	7	25
		%	11,3%	4,4%	7,8%
	Benim için namazın önemi yoktur	n	2	3	5
		%	1,3%	1,9%	1,6%
	Total	n	160	160	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,133

Cinsiyet ile göç öncesi namazla ilgili durumlar incelendiğinde kadınlarda beş vakit kıldığını belirtenlerin oranı %59,4, beş vakit çalıştım fakat bazen kaçırdım oranı %27,5, ara sıra kılanların oranı %0,6, hiç kılmayanlar %11,3, namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,3'tür. Erkeklerde beş vakit kıldığını belirtenlerin oranı %56,9, beş vakit kılmaya çalıştım fakat bazen kaçırdım oranı %36,3, ara sıra kılanların oranı %0,6, hiç kılmayanlar %4,4, namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,9'dur. Cinsiyet ile ülkelerinde iken namaz ile ilgili durumlar arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 30: Cinsiyet Grubuna Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu

		Kadın	Erkek	Total	
Göç sonrası namaz ile ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılarım	n	86	92	178
		%	53,8%	57,5%	55,6%
	Beş vakit kılmaya çalışırım fakat bazen kaçır	n	69	60	129
		%	43,1%	37,5%	40,3%
	Sadece bayram namazlarını kılarım	n	0	1	1
		%	0,0%	,6%	,3%
	Hiç kılmam	n	5	6	11
		%	3,1%	3,8%	3,4%
	Benim için namazın önemi yoktur	n	0	1	1
		%	0,0%	,6%	,3%
Total		n	160	160	320
		%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,571

Cinsiyet ile göç sonrası namazla ilgili durumların dağılımı incelendiğinde; kadınlarda namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %53,8, beş vakit kılmaya çalışan fakat bezen kaçırılanların oranı %43,1, sadece bayram namazlarını kullananların oranı %0 iken hiç kılmayanların oranı %3,1, namazın kendi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı ise %0'dır. Erkeklerde namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %57,5, beş vakit kılmaya çalışan fakat bezen kaçırılanların oranı %37,5, sadece bayram namazlarını kullananların oranı %0,6 iken hiç kılmayanların oranı %3,8, namazın kendi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı ise %0,6'dır. Cinsiyet ile şundaki namaz ile ilgili durumları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 18 ve 28' bakıldığında katılımcılar zorluklar karşısında doğruyu bulmalarında yardımcı olması için Allaha sığınma, Allaha yönelme ile ilgili hususta kadınların oranı erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 29'da da göçten önce namazı beş vakit düzenli olarak kılma hususunda yine kadınların oranı erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buraya kadar genel olarak kadın dindarlığının normal şartlarda göç öncesinde gerek dini inanç boyutu gerekse de dini pratiklerin uygulanmasında erkek dindarlığına göre daha yüksek bir orana sahiptir.

Fakat tablo 30'a bakıldığında göç öncesi hem dini inanç hem de dini pratiklerin uygulanmasında erkek dindarlığına göre daha yüksek bir orana sahip olan

kadınların, göç sürecinden sonra dini pratiklerin uygulanmasında erkeklerin dini pratikleri uygulama oranına nazaran bir düşüş olduğu görülmektedir.

Göç sürecinden önce kadınlarda namazı sürekli kılanların oranı (% 59,4) iken bu oran erkeklerde (% 56,9)'dur. Bu durum diyanet işleri başkanlığı tarafından yapılan, " Türkiye'de Dini Hayat Araştırması" ile paralellik göstermektedir. Diyanet işleri başkanlığının yapmış olduğu araştırmada, vakit namazlarını her zaman kılanların oranı kadınlarda (% 49,8) iken bu oran erkeklerde (% 34,8) olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla normal hayat şartlarında gerek Türkiye'de gerekse de Suriye'de dini pratiklerin uygulanmasında kadınların oranı erkeklere göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Fakat göç sürecinden sonra Suriyeli göçmenlerin cinsiyete göre namaz kılma oranları incelendiğinde beş vakit namazı sürekli kılanların oranı kadınlarda (53,9) iken bu oran erkeklerde (%57,5) olduğu görülmektedir.

Kadınların erkeklere göre göç sürecinden sonra namaz kılma oranı; gerek göç sürecinden önceki namaz kılma oranı, gerekse de diyanet işleri başkanlığının araştırmadaki namaz kılma oranı ile aykırı olması; kadınların göç sürecinde yaşamış oldukları zorluklar, psikolojik ve ruhsal problemlere bağlı olduğu ve ayrıca, tablo 27 de açıklandığı üzere kadınların erkeklere göre daha zayıf bir yapıya sahip olmaları ve zorluklar karşısında, erkeklere göre daha fazla etkilendikleri husus ile açıklanabilir.

2.5. 3. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Karşılaştırmalar

Tablo 31: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Ailenin Geçimini Sağlama Yolu

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekar	Dul		
Aile geçimini sağlama yolu	Yardım kartı	n	254	35	18	307
		%	97,3%	89,7%	100,0%	96,5%
	Yardım kartı ve diğer işler	n	7	4	0	11
		%	2,7%	10,3%	0,0%	3,5%
Total		n	261	39	18	318
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,039

Aile geçimini sağlama yolu ile medeni durum arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde %97,3, bekârlarda %89,7, dulların tamamı yardım kartı ile aile geçimini sağlamaktadır. Aile geçimini sağlama yolu ile medeni durum arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Tablo 32: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekar	Dul		
Bir işte çalışma durumu	Hayır	n	243	27	16	286
		%	93,1%	69,2%	88,9%	89,9%
	Evet	n	18	12	2	32
		%	6,9%	30,8%	11,1%	10,1%
Total		n	261	39	18	318
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,000

Bir işte çalışma durumu ile medeni durum arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerin %93,1'i, bekârların %69,2'si, dulların ise %88,9'u bir işte çalışmamaktadır. Bir işte çalışma durumu ile medeni durum arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05).

Tablo 33: Medeni Duruma Göre Dini Emir ve Yasaklara Uyma Düzeyi

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekar	Dul		
Dini emir ve yasaklara uyma düzeyi	Her zaman uymaya çalışırım	n	213	25	14	252
		%	81,6%	64,1%	77,8%	79,2%
	Çoğu zaman uymaya çalışırım	n	10	4	0	14
		%	3,8%	10,3%	0,0%	4,4%
	Ara sıra uyarım	n	24	2	3	29
		%	9,2%	5,1%	16,7%	9,1%
Çok dikkat etmiyorum ama bu durum beni huzursuz ediyor	n	6	4	0	10	
	%	2,3%	10,3%	0,0%	3,1%	
Benim için bunların bir önemi yok	n	8	4	1	13	
	%	3,1%	10,3%	5,6%	4,1%	
Total		n	261	39	18	318
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,015

Medeni durum ile dini emir ve yasaklara uyma düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde her zaman uymaya çalışanların oranı %81,6, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %3,8, ara sıra uyanların oranı %9,2 çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %2,3, bunların kendisi için bi önemi olmayanların oranı %3,1'dir. Bekarlarda her zaman uymaya çalışanların oranı %64,1, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %10,3, ara sıra uyanların oranı %5,1 çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %10,3, bunların kendisi için bi önemi olmayanların oranı %10,3'tür. Dullarda her zaman uymaya çalışanların oranı %77,8, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %0, ara sıra uyanların oranı %16,7 çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %0, bunların kendisi için bi önemi olmayanların oranı %5,6'dır. Medeni durum ile dini emir ve yasaklara uyma düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır.

Tablo 34: Medeni Duruma Göre Dini İnanç ve İbadetle İlgili Kendini Değerlendirme

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekar	Dul		
Dini inanç ve ibadetle ilgili kendilerini değerlendirme	Dini inancına çok bağlıyım.	n	140	22	12	174
		%	53,6%	57,9%	66,7%	54,9%
	Bu konuda kendimi yetersiz görüyorum.	n	110	13	5	128
		%	42,1%	34,2%	27,8%	40,4%
	Dini konuda şüphelerim var.	n	2	0	0	2
		%	,8%	0,0%	0,0%	,6%
	Dini değerler ve ibadetler bana saçmalık geliyor.	n	1	0	0	1
		%	,4%	0,0%	0,0%	,3%
İlgilenmiyorum.	n	8	3	1	12	
	%	3,1%	7,9%	5,6%	3,8%	
Total	n	261	38	18	317	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

p=0,789

Medeni durum ile dini inanç ve faaliyetlerle ilgili kendilerini görme arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %53,6, bu konuda kendini yetersiz görenlerin oranı %42,1, dini konularda şüphesi olduğunu belirtenlerin oranı %0,8'dir. Dini değerler ve ibadetlerin kendisine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %0,4 olup ilgilenmediğin belirtenlerin oranı %3,1'dir. Bekârlarda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %57,9, bu konuda kendini yetersiz görenlerin oranı %34,2, dini konularda şüphesi olduğunu belirtenlerin oranı %0'dır. Dini değerler ve ibadetlerin kendisine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %0 olup ilgilenmediğin belirtenlerin oranı %7,9'dur. Dullarda dini inancına bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %66,7, bu konuda kendini yetersiz görenlerin oranı %27,8, dini konularda şüphesi olduğunu belirtenlerin oranı %0'dır. Dini değerler ve ibadetlerin kendisine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %0 olup ilgilenmediğin belirtenlerin oranı %5,6'dır. Medeni durum ile dini inanç ve faaliyetlerle ilgili kendilerini görme arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 35: Medeni Duruma Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu

		Medeni Durum			Total		
		Evli	Bekar	Dul			
Göç öncesi namazla ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılardım	n	153	20	11	184	
		%	58,6%	51,3%	61,1%	57,9%	
	Beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçardım	n	83	14	5	102	
		%	31,8%	35,9%	27,8%	32,1%	
	Ara sıra kılardım	n	1	1	0	2	
		%	,4%	2,6%	0,0%	,6%	
	Hiç kılmazdım	n	22	2	1	25	
		%	8,4%	5,1%	5,6%	7,9%	
	Benim için namazın önemi yoktur	n	2	2	1	5	
		%	,8%	5,1%	5,6%	1,6%	
	Total		n	261	39	18	318
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,268

Medeni durum ile göç öncesi namazla ilgili durumlar incelendiğinde; evlilerde namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %58,6, beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçtığını belirtenlerin oranı %31,8, ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %0,4, hiç kılmadığını belirtenlerin oranı %8,4, kendisi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0,8'dir. Bekarlarda namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %51,3, beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçtığını belirtenlerin oranı %35,9, ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %2,6, hiç kılmadığını belirtenlerin oranı %5,1, kendisi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %5,1'dir. Dullarda namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %61,1, beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçtığını belirtenlerin oranı %27,8, ara sıra kıldığını belirtenlerin oranı %0, hiç kılmadığını belirtenlerin oranı %5,6, kendisi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %5,6'dır. Medeni durumla ülkelerinde iken namaz ile ilgili durumlar arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 36: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekar	Dul		
Göç sonrası namazla ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılarım	n	146	21	9	176
		%	55,9%	53,8%	50,0%	55,3%
	Beş vakit kılmaya çalışırım fakat bazen kaçır	n	107	14	8	129
		%	41,0%	35,9%	44,4%	40,6%
	Sadece bayram namazlarını kılarım	n	0	1	0	1
		%	0,0%	2,6%	0,0%	,3%
	Hiç kılmam	n	8	2	1	11
		%	3,1%	5,1%	5,6%	3,5%
	Benim için namazın önemi yoktur	n	0	1	0	1
		%	0,0%	2,6%	0,0%	,3%
	Total	n	261	39	18	318
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,052

Medeni durum ile göç sonrası namazla ilgili durumlar arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde namazı sürekli 5 vakit kıldığını belirtenlerin oranı %55,9, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırdığını belirtenlerin oranı %41, sadece bayram namazı kıldığını belirtenlerin oranı %0, hiç kılmayanlar %3,1 namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır. Bekârlarda namazı sürekli 5 vakit kıldığını belirtenlerin oranı %53,8, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırdığını belirtenlerin oranı %35,9, sadece bayram namazı kıldığını belirtenlerin oranı %2,6, hiç kılmayanlar %5,1 namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %2,6'dır. Dullarda namazı sürekli 5 vakit kıldığını belirtenlerin oranı %50, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırdığını belirtenlerin oranı %44,4, sadece bayram namazı kıldığını belirtenlerin oranı %0, hiç kılmayanlar %5,6 namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır.

Tablo 37: Medeni Duruma Göre Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekâr	Dul		
Göç öncesi oruçla ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutardım	n	230	31	16	277
		%	88,1%	79,5%	88,9%	87,1%
	Ara sıra tutardım tutmadığım günler için vicdanen üzülürdüm	n	7	5	1	13
		%	2,7%	12,8%	5,6%	4,1%
	Hiç tutmazdım	n	2	0	0	2
		%	,8%	0,0%	0,0%	,6%
	Oruç benim için bir şey ifade etmezdi	n	22	3	1	26
		%	8,4%	7,7%	5,6%	8,2%
	Total	n	261	39	18	318
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,145

Medeni durum ile göç öncesi oruçla ilgili durumlar arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde ramazan aylarında aksatmadan orucunu tutanların oranı %88,1, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülmediğini belirtenlerin oranı %2,7, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %0,8, orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %8,4'tür. Bekârlarda ramazan aylarında aksatmadan orucunu tutanların oranı %79,5, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülmediğini belirtenlerin oranı %12,8, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %0, orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %7,7'dir. Dullarda ramazan aylarında aksatmadan orucunu tutanların oranı %88,9, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülmediğini belirtenlerin oranı %5,6, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %0, orucun kendi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %5,6'dır. Medeni durum ile ülkelerinde iken oruç ile ilgili durumlar arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır (p>0,05)

Tablo 38: Medeni Duruma Göre Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekâr	Dul		
Göç sonrası oruçla ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutarım	n	219	28	16	263
		%	83,9%	71,8%	88,9%	82,7%
	Ara sıra tutarım. Tutmadığım günler için vicdanen üzülürüm	n	33	6	1	40
		%	12,6%	15,4%	5,6%	12,6%
	Tutmayı çok istiyorum fakat sağlık sorunlarımdan dolayı tutamıyorum	n	1	1	0	2
		%	,4%	2,6%	0,0%	,6%
	Hiç tutmuyorum	n	8	2	1	11
		%	3,1%	5,1%	5,6%	3,5%
	Oruç benim için bir şey ifade etmiyor	n	0	2	0	2
		%	0,0%	5,1%	0,0%	,6%
	Total	n	261	39	18	318
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,013

Medeni durum ile göç sonrası oruçla ilgili durumlar arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde ramazan aylarında aksatmadan tuttuğunu belirtenlerin oranı %83,9, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülmediğini belirtenlerin oranı %12,6, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamadığını belirtenlerin oranı %0,4, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %3,1, orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %0'dır. Bekârlarda ramazan aylarında aksatmadan tuttuğunu belirtenlerin oranı %71,8, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülmediğini belirtenlerin oranı %15,4, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamadığını belirtenlerin oranı %2,6, hiç tutmadığını belirtenlerin oranı %5,1, orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %0'dır. Medeni durum ile şu andaki oruç ile ilgili durumlar arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır (p>0,05).

Tablo 39: Medeni Duruma Göre Kur'an ile İlgili Durumlar

		Medeni Durum			Total	
		Evli	Bekâr	Dul		
Kuran ile ilgili durum	Kuranı sürekli okuyor ve anlamaya çalışıyorum.	n	35	18	0	53
		%	13,4%	46,2%	0,0%	16,7%
	Ara sıra okuyorum	n	188	13	12	213
		%	72,0%	33,3%	66,7%	67,0%
	Kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum	n	3	1	0	4
		%	1,1%	2,6%	0,0%	1,3%
	Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum	n	2	1	2	5
		%	,8%	2,6%	11,1%	1,6%
	Kuranı okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum	n	25	2	1	28
		%	9,6%	5,1%	5,6%	8,8%
	Kuranı okumayı bilmiyorum	n	0	0	2	2
		%	0,0%	0,0%	11,1%	,6%
	İlgilenmiyorum	n	8	4	1	13
		%	3,1%	10,3%	5,6%	4,1%
Total	n	261	39	18	318	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

p=0,000

Medeni durum ile kuran ile ilgili durum arasındaki ilişki incelendiğinde; evlilerde kuranı sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %13,4, kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum cevabı verenlerin oranı %1,1, Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum cevabı verenlerin oranı %0,8, Kuranı okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum %9,6, kuran okumayı bilmediğini belirtenlerin oranı %0, ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %3,1'dir. Bekarlarda kuranı sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %46,2, kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum cevabı verenlerin oranı %33,3, Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum cevabı verenlerin oranı %2,6, Kuranı okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum %2,6, kuran okumayı bilmediğini belirtenlerin oranı %0, ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %10,3'tür. Dullarda kuranı sürekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %0, kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen

üzülüyorum cevabı verenlerin oranı %66,7, Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum cevabı verenlerin oranı %0, Kuranı okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum %11,1, kuran okumayı bilmediğini belirtenlerin oranı %5,6, ilgilenmediğini belirtenlerin oranı %11,1'dir.

2.5. 4. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırmalar

Tablo 40: Eğitim Durumuna Göre Göç Sonrası Bir İşte Çalışma Durumu

		Eğitim Durumu					
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Bir işte çalışma durumu	Hayır	n	75	88	61	59	3
		%	92,6%	92,6%	89,7%	85,5%	60,0%
	Evet	n	6	7	7	10	2
		%	7,4%	7,4%	10,3%	14,5%	40,0%
Total		n	81	95	68	69	5
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,097

Eğitim durumu ile göç sonrası bir işte çalışma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarının %7,4'ü, ortaokul mezunlarının %7,4'ü, lise mezunlarının %10,3'ü, üniversite mezunlarının %14,5'i, lisansüstü mezunların ise %40'ı bir işte çalışmaktadır. Eğitim durumu ile bir işte çalışma durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır (p<0,05).

Tablo 41: Eğitime Durumuna Göre Ülkesindeki Gelir Düzeyi

			Eğitim Durumu					
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Ülkelerindeki gelir düzeyi	0-1000 TL	n	62	62	46	41	3	
		%	76,5%	65,3%	67,6%	59,4%	60,0%	
	1001-2000 TL	n	18	31	20	25	2	
		%	22,2%	32,6%	29,4%	36,2%	40,0%	
	2000 TL üzeri	n	1	2	2	3	0	
		%	1,2%	2,1%	2,9%	4,3%	0,0%	
Total			n	81	95	68	69	5
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,608

Eğitim durumu ile ülkelerindeki gelir düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında 0-1000 TL geliri olanların oranı %76,5, geliri 1001-2000 TL arasında olanların oranı %22,2, geliri 2000 TL üzeri olanların oranı %1,2'dir. Ortaokul mezunlarında 0-1000 TL geliri olanların oranı %65,3, geliri 1001-2000 TL arasında olanların oranı %32,6, geliri 2000 TL üzeri olanların oranı %2,1'dir. Lise mezunlarında 0-1000 TL geliri olanların oranı %67,6, geliri 1001-2000 TL arasında olanların oranı %29,4, geliri 2000 TL üzeri olanların oranı %2,9'dur. Üniversite mezunlarında 0-1000 TL geliri olanların oranı %67,6, geliri 1001-2000 TL arasında olanların oranı %29,4, geliri 2000 TL üzeri olanların oranı %2,9'dur. Yüksek lisans mezunlarında 0-1000 TL geliri olanların oranı %40, geliri 1001-2000 TL arasında olanların oranı %40, geliri 2000 TL üzeri olanların oranı %0'dır.

Tablo 42: Eğitime Durumuna Göre Göç Sürecinde En Fazla Etkilenen Unsur

			Eğitim Durumu					
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Göç sürecinde en fazla etkilenen unsur	İnsan Kayıpları	n	14	30	19	19	1	
		%	17,3%	31,6%	27,9%	27,5%	20,0%	
	Maddi Kayıplar	n	8	7	2	7	0	
		%	9,9%	7,4%	2,9%	10,1%	0,0%	
	Hepsi	n	59	58	47	43	4	
		%	72,8%	61,1%	69,1%	62,3%	80,0%	
Total			n	81	95	68	69	5
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,385

Eğitim durumu ile göç sürecinde en fazla etkilenen unsur arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında insan kayıpları %17, maddi kayıplar %9,9, her ikisi %72,8'dir. Ortaokul mezunlarında insan kayıpları %31,6, maddi kayıplar %7,4, her ikisi %61,1'dir. Lise mezunlarında insan kayıpları %27,9, maddi kayıplar %2,9, her ikisi %69,1'dir. Üniversite mezunlarında insan kayıpları %27,5, maddi kayıplar %10,1, her ikisi %62,3'tür. Lisansüstü mezunlarında insan kayıpları %20 maddi kayıplar %0, her ikisi %80'dir. Eğitim durumu ile göç süresinde en fazla etkileyen unsur arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 43: Eğitime Durumuna Göre Dini Emir ve Yasaklara Uyma Düzeyi

		Eğitim Durumu						
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü		
Dini emir ve yasaklara uyma düzeyi	Her zaman uymaya çalışırım	n	64	83	47	55	3	
		%	79,0%	87,4%	69,1%	79,7%	60,0%	
	Çoğu zaman uymaya çalışırım	n	3	1	9	1	0	
		%	3,7%	1,1%	13,2%	1,4%	0,0%	
	Ara sıra uyarım	n	7	7	6	7	2	
		%	8,6%	7,4%	8,8%	10,1%	40,0%	
	Çok dikkat etmiyorum ama bu durum beni huzursuz ediyor	n	3	2	3	2	0	
		%	3,7%	2,1%	4,4%	2,9%	0,0%	
	Benim için bunların bir önemi yok	n	4	2	3	4	0	
		%	4,9%	2,1%	4,4%	5,8%	0,0%	
	Total		n	81	95	68	69	5
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,049$

Eğitim durumu ile dini emir ve yasaklara uyma düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında her zaman uymaya çalışanların oranı %79, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %3,7, ara sıra uymaya çalışanların oranı %8,6, çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %3,7, kendisi için bunların önemi olmadığını belirtenlerin oranı %4,9'dur. Ortaokul mezunlarında her zaman

uymaya çalışanların oranı %87,4, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %1,1, ara sıra uymaya çalışanların oranı %7,4, çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %2,1, kendisi için bunların önemi olmadığını belirtenlerin oranı %2,1'dir. Lise mezunlarında her zaman uymaya çalışanların oranı %69,1, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %13,2, ara sıra uymaya çalışanların oranı %8,8, çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %4,4, kendisi için bunların önemi olmadığını belirtenlerin oranı %4,4'tür. Üniversite mezunlarında her zaman uymaya çalışanların oranı %79,7, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %1,4, ara sıra uymaya çalışanların oranı %10,1, çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %2,9, kendisi için bunların önemi olmadığını belirtenlerin oranı %5,8'dir. Yüksek lisans mezunlarında her zaman uymaya çalışanların oranı %60, çoğu zaman uymaya çalışanların oranı %0, ara sıra uymaya çalışanların oranı %40, çok dikkat etmeyip bu durumdan huzursuz olanların oranı %0, kendisi için bunların önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır. Eğitim durumu ile dini emir ve yasaklara uyma düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 44: Eğitime Durumuna Göre Zorluklar Karşısında Sergilenen Tavrı

		Eğitim Durumu					
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında sergilenen tavır	Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.	n	74	91	57	62	4
		%	91,4%	96,8%	83,8%	89,9%	80,0%
	Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim	n	0	2	1	0	0
		%	0,0%	2,1%	1,5%	0,0%	0,0%
	Yukardaki her iki şıkkı da yaparım	n	2	0	4	2	0
		%	2,5%	0,0%	5,9%	2,9%	0,0%
	Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem	n	0	0	2	0	1
		%	0,0%	0,0%	2,9%	0,0%	20,0%
	Fikrim yok	n	5	1	4	5	0
		%	6,2%	1,1%	5,9%	7,2%	0,0%
Total	n	81	94	68	69	5	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

p=0,001

Eğitim durumu ile çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında sergilenen tavır arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.” cevabı verenlerin oranı %91,4, “adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %0, her ikisini yapanların oranı %2,5, “her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %0 iken fikri olmadığını belirtenlerin oranı %6,2'dir. Ortaokul mezunlarında “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.” cevabı verenlerin oranı %96,8, “adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %2,1, her ikisini yapanların oranı %0, “her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %0 iken fikri olmadığını belirtenlerin oranı %1,1'dir. Lise mezunlarında “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim,

yalvarırım.” cevabı verenlerin oranı %83,8, “adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %1,5, her ikisini yapanların oranı %5,9 “her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %2,9 iken fikri olmadığını belirtenlerin oranı %5,9’dur. Üniversite mezunlarında “Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah’a dua ederim, yalvarırım.” cevabı verenlerin oranı %89,9, “adak adarım, türbeleri ziyaret ederim” cevabı verenlerin oranı %0, her ikisini yapanların oranı %2,9, “her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem” cevabı verenlerin oranı %0 iken fikri olmadığını belirtenlerin oranı %7,2’dir. Eğitim durumu ile çok zor durumda kalındığında ya da bir felaket ile karşılaşıldığında yapılan şey arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 45: Eğitime Durumuna Göre Dini İnanç ve İbadetle İlgili Kendini Değerlendirme

		Eğitim Durumu					
		İlk ok ul	Ort aok ul	Lis e	Üniv ersit e	Lisa nsüs tü	
Dini inanç ve İbadetle ilgili kendilerini değerlendi rme	Dini inancına çok bağlıyım.	n 50	47	39	35	3	
		% 61,7	50,0	57,4	50,7	60,0	
	Bu konuda kendimi yetersiz görüyoru m.	n 27	45	25	29	2	
		% 33,3	47,9	36,8	42,0	40,0	
	Dini konuda şüpheleri m var.	n 0	1	1	0	0	
		% 0,0	1,1	1,5	0,0	0,0	
	Dini değerler ve ibadetler bana saçmalık geliyor.	n 0	0	0	1	0	
	% 0,0	0,0	0,0	1,4	0,0		
	İlgilenmiy orum.	n 4	1	3	4	0	
		% 4,9	1,1	4,4	5,8	0,0	
Total		n 81	94	68	69	5	
		% 100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

p=0,693

Eğitim durumu ile dini inanç ve ibadetle ilgili kendini değerlendirme durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında dini inancına çok bağlı olanların oranı %61,7, bu konuda kendini yetersiz olarak görenlerin oranı %33,3, dini konularda şüpheleri olanların oranı %0, dini değerler ve ibadetlerin kendilerine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %0 iken ilgilenmeyenlerin oranı %4,9'dur. Ortaokul mezunlarında dini inancına çok bağlı olanların oranı %50, bu konuda kendini yetersiz olarak görenlerin oranı %47,9, dini konularda şüpheleri olanların oranı %1,1, dini değerler ve ibadetlerin kendilerine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %0 iken

ilgilenmeyenlerin oranı %1,1'dir. Lise mezunlarında dini inancına çok bağlı olanların oranı %57,4, bu konuda kendini yetersiz olarak görenlerin oranı %36,8, dini konularda şüpheleri olanların oranı %1,5, dini değerler ve ibadetlerin kendilerine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %0 iken ilgilenmeyenlerin oranı %4,4'tür. Üniversite mezunlarında dini inancına çok bağlı olanların oranı %50,7, bu konuda kendini yetersiz olarak görenlerin oranı %42, dini konularda şüpheleri olanların oranı %0, dini değerler ve ibadetlerin kendilerine saçmalık geldiğini belirtenlerin oranı %1,4 iken ilgilenmeyenlerin oranı %5,8'dir. Eğitim durumu ile dini inanç ve faaliyetlerde kendini görme durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 46: Eğitime Durumuna Göre Göç Öncesi Namaz Kılma Durumu

		Eğitim Durumu					
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Göç öncesi namazla ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılardım	n	49	52	43	37	3
		%	60,5%	54,7%	63,2%	53,6%	60,0%
	Beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçırdım	n	25	36	18	22	1
		%	30,9%	37,9%	26,5%	31,9%	20,0%
	Ara sıra kılardım	n	0	0	1	1	0
		%	0,0%	0,0%	1,5%	1,4%	0,0%
	Hiç kılmazdım	n	5	6	5	8	1
%		6,2%	6,3%	7,4%	11,6%	20,0%	
Benim için namazın önemi yoktur	n	2	1	1	1	0	
	%	2,5%	1,1%	1,5%	1,4%	0,0%	
Total		n	81	95	68	69	5
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,920$

Eğitim durumu ile göç öncesi namazla ilgili durumlar arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkökul mezunlarında namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %60,5, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçıranların oranı %30,9, ara sıra kılanların oranı %0, hiç kılmayanların oranı %6,2 olup kendi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %2,5'tir. Ortaokul mezunlarında namazı sürekli 5 vakit kılanların oranı %54,7,

beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %37,9, ara sıra kıılanların oranı %0, hiç kılmayanların oranı %6,3 olup kendi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,1'dir. Lise mezunlarında namazı sürekli 5 vakit kıılanların oranı %63,2, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %26,5, ara sıra kıılanların oranı %1,5, hiç kılmayanların oranı %7,4 olup kendi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,5'tir. Üniversite mezunlarında namazı sürekli 5 vakit kıılanların oranı %53,6, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %31,9, ara sıra kıılanların oranı %1,4, hiç kılmayanların oranı %11,6 olup kendi için namazın önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,4'tür. Eğitim durumu ile ülkelerinde iken namaz ile ilgili durumlar arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 47: Eğitime Durumuna Göre Göç Sonrası Namaz Kılma Durumu

			Eğitim Durumu				
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
Göç sonrası namazla ilgili durumlar	Namazı sürekli beş vakit kılarım	n	46	49	42	35	4
		%	56,8%	51,6%	61,8%	50,7%	80,0%
	Beş vakit kılmaya çalışırım fakat bazen kaçar	n	31	44	23	30	1
		%	38,3%	46,3%	33,8%	43,5%	20,0%
	Sadece bayram namazlarını kılarım	n	0	0	0	1	0
		%	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%	0,0%
	Hiç kılmam	n	4	1	3	3	0
		%	4,9%	1,1%	4,4%	4,3%	0,0%
	Benim için namazın önemi yoktur	n	0	1	0	0	0
		%	0,0%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%
	Total	n	81	95	68	69	5
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,711$

Eğitim durumu ile göç sonrası namazla ilgili durumlar arasındaki ilişki incelendiğinde, ilkökul mezunlarında namazı sürekli beş vakit kıılanların oranı %56,8,

beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %38,3 sadece bayram namazını kılanların oranı %0, hiç kılmayanların oranı %4,9 iken namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır. Ortaokul mezunlarında namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %51,6, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %46,3 sadece bayram namazını kılanların oranı %0, hiç kılmayanların oranı %1,1 iken namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %1,1'dir. Lise mezunlarında namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %61,8, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %33,8 sadece bayram namazını kılanların oranı %0, hiç kılmayanların oranı %4,4 iken namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır. Üniversite mezunlarında namazı sürekli beş vakit kılanların oranı %50,7, beş vakit kılmaya çalışıp bazen kaçırانların oranı %43,5 sadece bayram namazını kılanların oranı %1,4, hiç kılmayanların oranı %4,3 iken namazın kendisi için önemi olmadığını belirtenlerin oranı %0'dır. Eğitim durumu ile namaz ile ilgili durumlar arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır.

Tablo 48: Eğitime Durumuna Göre Göç Öncesi Oruç Tutma Durumu

		Eğitim Durumu					
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Göç sonrası oruçla ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutardım	n	71	86	59	57	4
		%	87,7%	90,5%	86,8%	82,6%	80,0%
	Ara sıra tutardım tutmadığım günler için vicdanen üzülürdüm	n	4	2	4	3	0
		%	4,9%	2,1%	5,9%	4,3%	0,0%
	Hiç tutmazdım	n	1	0	0	1	0
		%	1,2%	0,0%	0,0%	1,4%	0,0%
	Oruç benim için bir şey ifade etmezdi	n	5	7	5	8	1
		%	6,2%	7,4%	7,4%	11,6%	20,0%
	Total	n	81	95	68	69	5
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,873

Eğitim durumu ile gc sonrasu oruçla ile ilgili durum arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında ramazan aylarında aksatmadan orucun tutanların oranu %87,7, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranu %4,9, hiç tutmayanların oranu %1,2 olup orucun kendisi için bir Şey ifade etmediğini belirtenlerin oranu %6,2'dir. Ortaokul mezunlarında ramazan aylarında aksatmadan orucun tutanların oranu %90,5, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranu %2,1, hiç tutmayanların oranu %0 olup orucun kendisi için bir Şey ifade etmediğini belirtenlerin oranu %7,4'tr. Lise mezunlarında ramazan aylarında aksatmadan orucun tutanların oranu %86,8, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranu %5,9, hiç tutmayanların oranu %0 olup orucun kendisi için bir Şey ifade etmediğini belirtenlerin oranu %7,4'tr. Üniversite mezunlarında ramazan aylarında aksatmadan orucun tutanların oranu %82,6, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranu %4,3, hiç tutmayanların oranu %1,4 olup orucun kendisi için bir Şey ifade etmediğini belirtenlerin oranu %11,6'dır. Eğitim durumu ile ülkelerinde iken oruç ile ilgili durum arasında anlamlu düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 49: Eğitime Durumuna Göre Göç Sonrası Oruç Tutma Durumu

			Eğitim Durumu					
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Göç sonrası oruçla ilgili durumlar	Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutarım	n	69	83	54	53	4	
		%	85,2%	87,4%	79,4%	76,8%	80,0%	
	Ara sıra tutarım. Tutmadığım günler için vicdanen üzülürüm	n	8	10	11	10	1	
		%	9,9%	10,5%	16,2%	14,5%	20,0%	
	Tutmayı çok istiyorum fakat sağlık sorunlarımdan dolayı tutamıyorum	n	0	0	0	2	0	
		%	0,0%	0,0%	0,0%	2,9%	0,0%	
	Hiç tutmuyorum	n	4	1	3	3	0	
		%	4,9%	1,1%	4,4%	4,3%	0,0%	
	Oruç benim için bir şey ifade etmiyor	n	0	1	0	1	0	
		%	0,0%	1,1%	0,0%	1,4%	0,0%	
	Total		n	81	95	68	69	5
			%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,568

Eğitim durumu ile göç sonrası oruçla ilgili durumların dağılımı incelendiğinde; ilkokul mezunlarında ramazan aylarında orucunu aksatmadan tutanların oranı %85,2, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranı %9,9, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %0, hiç tutmayanların oranı %4,9 olup orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %0'dır. Ortaokul mezunlarında ramazan aylarında orucunu aksatmadan tutanların oranı %87,4, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranı %10,5, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %0, hiç tutmayanların oranı %1,1 olup orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %1,1'dir. Lise mezunlarında ramazan aylarında orucunu aksatmadan tutanların oranı %79,4, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranı %16,2, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %0, hiç tutmayanların

oranı %4,4 olup orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %0'dır. Üniversite mezunlarında ramazan aylarında orucunu aksatmadan tutanların oranı %76,8, ara sıra tutup tutmadığı günler için vicdanen üzülenlerin oranı %14,5, tutmayı çok isteyip sağlık sorunlarından dolayı tutamayanların oranı %2,9, hiç tutmayanların oranı %4,3 olup orucun kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtenlerin oranı %1,4'tür. Eğitim durumu ile şu andaki oruç ile ilgili durumların arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 50: Eğitime Durumuna Göre Kur'an Okuma ile İlgili Kendini Değerlendirme

		Eğitim Durumu					
		İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Kuran ile ilgili durum	Kuranı sürekli okuyor ve anlamaya çalışıyorum.	n	17	13	13	8	4
		%	21,0%	13,7%	19,1%	11,6%	80,0%
	Ara sıra okuyorum	n	50	73	42	48	0
		%	61,7%	76,8%	61,8%	69,6%	0,0%
	Kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum	n	2	0	2	0	0
		%	2,5%	0,0%	2,9%	0,0%	0,0%
	Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum	n	3	1	1	0	0
		%	3,7%	1,1%	1,5%	0,0%	0,0%
	Kuranı okumayı çok istiyorum şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum	n	5	6	7	9	1
		%	6,2%	6,3%	10,3%	13,0%	20,0%
	İlgilenmiyorum	n	4	2	3	4	0
		%	4,9%	2,1%	4,4%	5,8%	0,0%
	Total	n	81	95	68	69	5
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$p=0,032$

Eğitim durumu ile Kuran ile ilgili durum arasındaki ilişki incelendiğinde; ilkokul mezunlarında Kuran'ı s¼rekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %21, ara sıra okuyanların oranı %61,7, okumayı bilen, okumayan ve vicdanen ¼z¼lenlerin oranı %2,5, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %3,7, okumayı ¼đrenmek için ders alanların oranı %6,2, ilgilenmeyenlerin oranı ise %6,2'dir. Ortaokul mezunlarında Kuran'ı s¼rekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %13,7, ara sıra okuyanların oranı %76,8, okumayı bilen, okumayan ve vicdanen ¼z¼lenlerin oranı %0, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %1,1, okumayı ¼đrenmek için ders alanların oranı %6,3, ilgilenmeyenlerin oranı ise %2,1'dir. Lise mezunlarında Kuran'ı s¼rekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %19,1, ara sıra okuyanların oranı %61,8, okumayı bilen, okumayan ve vicdanen ¼z¼lenlerin oranı %2,9, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %1,5, okumayı ¼đrenmek için ders alanların oranı %10,3, ilgilenmeyenlerin oranı ise %4,4't¼r. ¼niversite mezunlarında Kuran'ı s¼rekli okuyup anlamaya çalışanların oranı %11,6, ara sıra okuyanların oranı %69,6, okumayı bilen, okumayan ve vicdanen ¼z¼lenlerin oranı %0, çok isteyip okumayı bilmeyenlerin oranı %0, okumayı ¼đrenmek için ders alanların oranı %13, ilgilenmeyenlerin oranı ise %5,8'dir. Eğitim durumu ile Kuran ile ilgili durum arasında anlamlı d¼zeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

SONUÇ

Bu araştırmada Suriye’de çıkan i karışıklılar ve savaş nedeniyle zorunlu olarak Türkiye’ye göç eden Suriyeli göçmenlerin, göçten önce ve göçten sonra dini inanç ve pratiklerinde bir farklılık olup olmadığı, g esnasında ve göçten sonra yaşadıkların sıkıntılarının dini yaşantılarına ve pratiklerine ne düzeyde etki ettiği, din sosyolojisi perspektifinden ele alınmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılan çalışmanın örneklemini Harran Geçici Barınma Merkezi’nde geçici koruma altına alınan 18-65 yaş arası 320 Suriyeli kadın ve erkek oluşturmaktadır. Araştırmada g sürecinin dini yaşamın yanında sosyal yaşamlarına etkisi de göz önüne alınmış ve elde edilen bulgular demografik özelliklere göre analiz edilmiştir. Böylelikle zorunlu gün insana getirdiği travmaların topluma etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Genel olarak anket sonuçları değerlendirildiğinde zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilerin dini anlayış ve pratiklerinde önemli değişmeler olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle zorunlu gün beraberinde getirdiği yeni sosyo-ekonomik ve psikolojik yaşam tarzıyla dini pratiklerde kayda değer bir düşüş tespit edilmiştir.

Harran Geçici Barınma Merkezi’nde yaşayan Suriyelilerin tecrübe ettikleri savaş ve g sürecinden dini inanç ve pratikleri bakımından önemli derecede etkilendikleri görülmektedir. Saha alışması esnasında yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde, iman esasları ile ilgili herhangi bir inançsızlık durumu ile karşılaşılmamıştır. Hatta inançsızlık ile ilgili soruları kendileri için bir hakaret olarak kabul ettikleri görülmüştür. Fakat g sürecinde yaşanılan zorluklar ve travmalara bağlı olarak, yaşadıkları zorlu süreçte zaman zaman kaderi sorguladıkları gözlemlenmiştir. Araştırmanın odak noktasını oluşturan Türkiye’ye zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin dini inanç ve pratikler ile ilgili durum hakkında elde edilen bulgulara bakıldığında ise, her ne kadar iman esasları ile ilgili bir inançsızlık durumu ile karşılaşılmamış olursa da, dini inanç pratiklerinde, g sürecinden önceki durumlarına göre kısmen bir düşüşün olduğu görülmüştür. Örneğin göçten önce namaz ibadeti konusunda titizlik gösterenlerin bir kısmının zorunlu göç süreciyle birlikte namaz ibadetlerine katılma sıklığında bir azalma olduğu görülmektedir.

Harran Geçici Barınma Merkezi'nde yaşayan Suriyelilerin namaz ile ilgili yaşadıkları durumun oruç tutma ibadeti açısından da geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Kendi ülkelerinde iken orucunu aksatmadan tutanların göç sürecinden sonra çok önemli bir kısmının bu durumu devam ettirdiği ancak bir kısmının eski düzenlilikte oruç tutma ibadetine devam etmediği görülmektedir.

Katılımcıların göç sürecinde en fazla etkilendikleri husus, karşılaştıkları insan kayıpları ve maddi kayıplardır. Katılımcıların hemen hepsinin hayatlarını etkileyen farklı türlerden kayıplar yaşadığı görülmektedir.

Sonuç olarak zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilerin göç sürecinde yaşadıkları zorlu sürece ve travmalara bağlı olarak dini pratikleri uygulamada, göç sürecinden önceki durumlarına göre bir azalma olduğu gözlemlenmiştir. Buradan yola çıkarak göçmenlerin yeni hayatlarında dini öğretilerin güçlendirilmesi, göçmenlerin sosyal uyumunu olumlu yönde etkilediği ve etkileyeceği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla geçici barınma merkezlerinde uzmanlar tarafından (din görevliler ve psikologlar) tarafından yapılacak çalışmalar ile zorunlu göçe maruz kalan insanlar manen desteklenmiş ve güçlendirilmiş olacaktır. Bu da Suriyeli göçmenlerin dini inanca yönelme hallerinin dini pratiklere aktarmalarına kolaylık sağlayacağı gibi, göçmenlerin hem düşünce dünyalarında hem de sosyal yaşamlarında olumlu etkilere de yol açacaktır. Bu olumlu güçlendirme göçmenlerin kendirlilerine olan güvenlerini arttırarak göç sürecinde oluşan maddi ve manevi yaraların tedavisine önemli katılar sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abuzar, C. (2011). Dinin toplumsal hayat üzerindeki etkisi, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, 144-145.

Adıgüzel, O. (2016). *Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilere ve son dönem AB-Türkiye ilişkilerinde mülteciler alt başlığı altında yaşananlara dair durum tespiti raporu*, Cumhuriyet Halk Partisi Çalışma Raporu, Ankara.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (AFAD). (22.12.2016). Afet Raporu: Suriye, dünyanın en cömert ve en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkesi: Türkiye. <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/> adresinden edinilmiştir.

Akdoğan, A. (2004). *Sosyal değişme ve din*, İstanbul: Rağbet Yayınları.

Akpınar, T. (2017). Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 03(03), 16-29.

Aktaş, A. (2017). Avrupa’ya Göçün Türkiye’deki Sosyo-Kültürel ve Dini Hayata Yansımaları (Bozova Örneği), *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(35), pp: 447-461.

Apak, H. (2014). *Suriyeli göçmenlerin uyum ve gelecek beklentileri: Mardin örneği* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Mardin.

Aslan, D. (2016). *İnsani krizler, mülteci sorunu ve beslenme öncelikleri, içinde, savaş, göç ve sağlık*, Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara, ss:62-66.(kitap içinde bir bölüm mü asıl kitapımı belli değil)

Aydın, M. (1994). *Din felsefesi*. Ankara: Selçuk Yayınları.

Bahadır, H., Uçku, R., Varol, Z. S., Çiçeklioğlu, M., Mut, A. N. U. (2016). Kamp Dışında Yaşayan Sığınmacılar; Çalışma, Gelir, Eğitim, Barınma, Su, Banyo Ve Beslenme Koşulları, İçinde Savaş, Göç ve Sağlık, (ss: 32-38). Ankara: Türk Tabipler Birliği Yayınları. (kitap adı ve bölüm adı ayrı ayrı belirtilmeli hangisi kitap hangisi bölüm)

Bahar, O., Bingöl, K. (2010). Türkiye’de iç göç hareketlerinin istihdam ve işgücü piyasalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 43-61.

Bartram, D., Poros, M.V. ve Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay. Ankara: Hece Yayınları.

Baş, M., Molu, B., Tuna, H. İ., Baş, İ. (2017). Göç eden ailelerin sosyo- kültürel ve ekonomik değişiminin kadın ve çocuk yaşamına etkisi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1680-1693.

Castles, S. (15.02.2019). International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues, <http://www.msu.ac.zw/elearning/material/1330864594Reading%201%20international%20migration> adresinden edinilmiştir. (İnternet sitesi mavi ve altı çizili olacak)

Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri Ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), Winter, pp: 101-122. (Eseri anlamadım)

Ciarniene, R.; Kumpikaite, V. (2008). The Impact of Globalization on Migration Processes, *Social Research*, 3(13), pp: 42-48. (makale mi)

Cristian, E. R.; Baragan, G. R. (2015). Identification Of Main Economic And Social Causes Of Romanian Migration, *Ecoforum*, 4(2), pp: 164,169. (makale mi)

Çetin, İ. (2016). Labor Force Participation of Syrian Refugees and Integration: Case of Adana and Mersin Cities. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(4), pp: 1001-1016. (Makale mi)

Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K., Çarmıklı, E. Ö. (2013). Suriyeli Mülteciler Krizi Ve Türkiye / Sonu Gelmeyen Misafirlik, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Kasım 2013, Ankara. (eser nedir makale mi, araştırma mı)

Dubey, S. Mallah, V. (2015). Migration: causes and effects, The Business & Management Review. 5(4), 228-232. (makale mi)

Duruel, M. (2017). *Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları temel sorunlar, algı ve beklentiler: Hatay örneği*. (Yayınlanmış ne tezi) İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırgızistan. (tez mi)

Dücan, E. (2016). Türkiye’de iç göçün sosyo-ekonomik nedenlerinin bölgesel analizi. *Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 167-183.

Erkan, E. (2016). Suriyeli göçmenler ve dini hayat: uyum, karşılaşma, benzeşme Gaziantep örneği. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 16(2) sayfa yok

Erol, M., Ersever, O. G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu (KHO) Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.

Erdoğan, M.M. (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara. (makale mi)

Gheasi, M., Nijkamp, P. (2017). A Brief Overview Of International Migration Motives and Impacts, with Specific Reference to FDI, Economies. 5(31), pp: 1-11. (makale mi)

Giddens, A. ve Philip W.S. (2016) Sosyoloji. Özdemir, O. vd. (Yayına Hazırlayanlar) İstanbul: Kırmızı Yayınları. (Nedir eser anlamadım)

Gül, H.; Yalçınoğlu, N.; Atlı, Z. C. (2014). Türkiye’de Çalışma Yaşamında Kadının Konumu Ve Sorunları, TAF Preventive Medicine Bulletin, 13(2), ss: 169-176.

Hagen-Zanker, J. (2008). Why do people migrate? A review of the theoretical literature, MPRA Paper No. 28197, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/28197/>, Erişim: 15.02.2019.

Hassoy, H. (2016). Sıgıncılara İlişkin Genel Durum, İinde Savaş, G ve Sağlık, Türk Tabipler Birliği Yayınları, Ankara, ss: 16-19.

Helfrich, L. (2016). Causes of flight and migration: a combination of structural factors and actual drivers, KfW Development Research Development in Brief, No: 10, 17 March 2016, https://www.kfw-entwicklungsbank.de/PDF/Download-Center/PDF-Dokumente-Development-Research/2016-03-17-EK_Flucht-und-Migrationsursachen_EN.pdf, Erişim: 15.02.2019.

International Organization for Migration. (IOM). (2009). G Terimleri Szluğ, No: 18, Türkçe Tercme: Littera eviri ve Dil Hizmetleri Ltd. şti, Cenevre.

International Organization for Migration. (2018). World Migration Report 2018, 17 route des Morillons P.O. Box 17 1211 Geneva 19, Switzerland.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim: 03.09.2018.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim: 07.11.2018.

Kaplan, F.N. (2017). G Kimlik ok Kültürlülük Türk Sinemasında Almanya'ya G. İstanbul: Der Yayınları.

Karpat. K.H. (2017). Osmanlıdan Günümüze Etnik Yapılanma ve Gler. Timaş Yayınları. İstanbul.

Kaya, M. (2017), Türkiyedeki Suriyeliler: İ İe Geçişler ve Karşılaşmalar, Hiper Yayınları, İstanbul.

Kaygısız, İ. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri, Friedrich Ebert Stiftung Vakfı, Dünyadan Ağustos 2017.

Kirman, M.A. (2016). Din Sosyolojisi Sözlüğü, Adana: Karahan Kitapevi

Korkiasaari, J.; Söderling, I. (2003). Finnish Emigration And Immigration After World War I, Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet, Turku – Åbo 2003, <http://www.migrationinstitute.fi>, Erişim: 20.02.2019.

Kümbetoğlu, B. (2015). Göç Çalışmalarında ‘‘Nasıl’’ Sorusu. S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Ş. Öner. (Ed). *Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar.*(s.65.) İletişim Yayınları. İstanbul.

Köftürücü, H. (2017). Avrupa’da Müslüman-Hıristiyan Bağlamında Göç Olgusu, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(50), Haziran, ss: 959-965.

Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, çev, Osman Akınhay, Derya Kömürücü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Okumuş, E. (2014). Din ve Sosyalleşme, Ankara: Turkish Studies

Okumuş, E. Gösterişçi Dindarlık, Ark Yayınları, İstanbul, 2005

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM). (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri, Rapor No: 195, Ocak 2015, Ankara.

Öner, S. Gülfer Ihlamur- Öner, N.Aslı Şirin, Küreselleşme Çağında Göç, İletişim Yayınları İstanbul 2012.

Özmen, N. (2011). Göçün 50. Yılında Entegrasyon ve Din İlişkisinin Dönüşen Parametreleri: Almanya’da Türkler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(19), Güz, ss: 395-412.

Özyakışır, D. (2017). The Relationship Between Migration and Tourism: A Theoretical Analysis for Kars, KAUJEASF 8(15), ss: 151-170.

Paksoy, H. M.; Koçarslan, H.; Kılınç, E.; Tunç, A. (2015). Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği, Birey Ve Toplum, Bahar, 5(9), Ss: 143-173.

Poyraz, M. (11). Toplumsal Yaşamın Önemli Çelişkilerinden Biri Olarak Dışlanma Veya Dışarı Edilme. D. Danış, ve İ. Soysüren (Ed) *Sınır ve sınır dışı Türkiye’de yabancılar devlete disiplinlerarası bakışlar* (s.285). Ankara: Notabene Yayınları.

Saadet Partisi. (2017). İç Göç Raporu, Mart 2017, Ed: Mehmet Biten, Yusuf Yalanız, Ankara.

Schiffauer, W. (2009). Göç ve Dindarlık, Çev. Arif Korkmaz. Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD). (2015). Askıdaki Yaşamlar & Algıdaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu, Atik Matbaacılık, Ankara.

Smart, N. (1992).Din ve İnsan Tecrübesi, Çev. Ali İhsan Yitik, İzmir: Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi.

Sürmeli, İ. (2017). Türkiye’de İç Göçün Değişim Ve Dönüşümü: Kentten Kıra Yöneliş, Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Gazi Akademi Genç Sosyal Bilimciler Sempozyumu, 2017, Özel Sayısı, ss: 275- 286.

Şen, A. B.; Vural, C. (2014). Suriye İç Savaşında Göç ve Kadın, Yaratıcı Drama Dergisi, 9(17), ss: 29-40.

Şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi, Çalışma ve Toplum, Sayı: 2014/1, ss: 231-255.

Taştan, A. (2018). Göç, Sosyal Değişme ve Din, <http://www.diyandergisi.com/gundem/item/2755-goc-sosyal-degisime-ve-din>, Cumartesi, 31 Mart 2018 17:40, Erişim: 10.09.2018.

Tutar, H.; Özyakışır, D. (2013). TRA2 Bölgesinden İstanbul’a Göç Hareketlerinin Nedenlerine İlişkin Bir Araştırma, Sosyoloji Konferansları, No: 47(2013-1), ss: 31-58.

Tümer, G. 'Din', T.D.V İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınevi., Cilt 9, s. 313-314, İstanbul, 1991

Tümtaş, M. S.; Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal Ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), ss: 1347-1359.

Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, (2014).

United Nations. (2012). Migration and human mobility, Thematic Think Piece, IOM, UNDESA,

http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/Think%20Pieces/13_migration.pdf, Erişim: 15.01.2019.

USAK. (2013). Sınırlar arasında yaşam savaşı Suriyeli mülteciler alan araştırması, Ankara: Karınca Ajans Yayıncılık

Yıldırım, A. (2004). Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yıldırım, E. Değişen Din Anlayışının Sosyolojisi, Bilge Yayınları, İstanbul 1999

Yıldırım, K. (2011). Göçün Aile Üzerindeki Etkisi, 38. ICANAS (Uluslararası Asya Ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Çevre, Kentleşme Sorunları Ve Çözümleri, 10-15.09.2007 Ankara / Türkiye, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Dergisi, 1(1), ss: 965-978.

Yılmaz, M. (2013). Yaşlılıkta Manevi Destek Ve Din Eğitiminin Önemi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 39, Erzurum.

Yılmaz, T. T. (2005). Göç’ün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.

Yılmaz, A. (2008). Göç Sürecinde Kadın: Aile İçi Konumu Üzerine Bir Araştırma, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Wach, J. (1995). Din Sosyolojisi, N. Akyüz, İ. Çapcıoğlu, (Ed). *Din Sosyolojisi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları

Wach, J. (1995). Din Sosyolojisi, çev. Ünver Günay, İstanbul: M.Ü.İ.F. Vakfı Yayınları.

Wach, J. (1995). *Sociologie de la Religion*, Paris: Payot.

EKLER

Ek -1: Anket İzni Dilekçesi

ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İL GÖÇ İDARESİ MÜDÜRLÜĞÜNE

22.05.2018

Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Eğitim Bilimleri anabilim dalı tez aşaması yüksek lisans öğrencisiyim. Doç.Dr. Celil ABUZAR danışmanlığında "Göçün Dini ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkileri (Suriye Göçü - Harran Konteyner Kent Örneği)" Konulu tez çalışması yapmaktayım. Harran Konteyner Kentte 18-19-20-21 Haziran 2018 Tarihlerinde anket yapmak için izin almak istiyorum. Anket formu/uygulanacak ölçekler ve Harran Üniversitesi Etik Kurulu Onayı ektedir. Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Adres: doğukent mah. 1113.sk
Ödemiş inş. No:13
Karaköprü / ŞANLIURFA
İletişim: 0507 501 30 94
E-mail: barisyasar63@hotmail.com

Barış YAŞAR
HRÜ Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek-2: Anket İzin Onay Yazısı

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
Şanlıurfa İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : 12824765-000-E.12631
Konu : Barış Yaşar'ın Anket Çalışması Hk.

19/06/2018

HARRAN KAYMAKAMLIĞI
(Geçici Barınma Merkezi)

İlgi : Barış YAŞAR'ın 22/05/2018 tarihli ve bila sayılı yazısı.

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Eğitim Bilimleri ana bilim dalı yüksek lisans öğrencisi Barış YAŞAR'ın ekte bulunan dilekçe ve Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu karar yazısında, Müdürlüğümüze bağlı Harran Geçici Barınma Merkezinde kalan sığınmacılara "Göçün Dini ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkileri" konusundaki tez çalışması için anket yapmak isteğini yazı ile tarafımıza bildirmiştir.

Bu itibarla; bahse konu Yüksek Lisans öğrencisinin 19-21/06/2018 tarihleri arasında Harran Geçici Barınma Merkezi'nde anket çalışmasının yapılması uygun görülmüştür.
Gereğini arz ederim.

Hakan ERGÜN
İl Göç İdaresi Müdürü

Ek: Anket Talep Yazısı ve Anket Soruları

19/06/2018 Geçici Barınma Merkezleri Koordinatörü : İsrail BAHAR

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslına görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (Kvkn.FW-h2OFN3-uLrTQR-hVSHtT-2X6paXNg) kodunu yazınız.

Peşkeşli Mithatlı Caddesi No:77
Telefon No: (414)313 54 01 Faks No: (414)313 86 58
e-Posta: sanliurfa@goc.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.icisleri.gov.tr>

Bilgi için: İsrail BAHAR
MEMUR
Telefon No:

Ek-3: Etik Kurulu Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 16/04/2018-E.15798

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

Tarih: 11.04.2018
Saat: 15:00
Sayı: 2018/19
Konu: Barış YAŞAR

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun yaptığı toplantı sonucunda Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi **Barış YAŞAR**'ın araştırmacı, danışmanı **Doç. Dr. Celil ABUZAR**'ın yürüttüğü olduğu "**Göçün Dini ve Sosyal Hayat Üzerindeki Etkileri (Harran Konteynerkent Örneği)**" konulu yüksek lisans tez çalışması anketteki 22. sorunun çıkarılması kaydıyla oybirliğiyle uygun bulunmuş ve 11 Nisan 2018 tarihinden geçerli olmak üzere onaylanmıştır.

Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ
Başkan

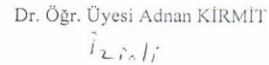

Doç. Dr. Z. Demet KIRBULUT
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
(Katılmadı)

Prof. Dr. Mehmet İnan YEŞİLİNACAR

Dr. Öğr. Üyesi Nazmiye Günel CENNETKUŞU

Dr. Öğr. Üyesi Adnan KIRMIT
İzmirli

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Ek-4: Anket Soruları (Türkçe)

**GÖÇÜN DİNİ VE SOSYAL HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
(SURIYE GÖÇÜ-HARRAN KONTEYNERKENT ÖRNEĞİ)**

Değerli katılımcı;

Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Din Sosyolojisi Yüksek Lisans Öğrencisiyim.

Elinizdeki bu anket formu; tez konum ile ilgili olarak akademik bilgilere ulaşmak amacıyla Ülkemize zorunlu olarak göç eden Suriyeli Göçmenlerin dini ve sosyal hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğunu tespit etmek için hazırlanmıştır. Elde edilen bilgiler sadece bu çalışma için kullanılacaktır.

Ankette isim ve kimlik bilgileri istenmediğinden sizin açınızdan herhangi bir hukuki sorumluluğu olmayacaktır. Sizden istediğimiz ankette verilen sorulara kendinize uygun şıkları işaretlemeniz yeterli olacaktır. Katılımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Barış YAŞAR

ANKET FORMU

1. Yaşınız?

- a) 18-25 b) 26-35 c)36-45 d) 46 ve Üzeri

2. Cinsiyetiniz?

- a) Kadın b) Erkek

3. Medeni durumunuz

- a) Evli b) Bekar c) Dul

4. Eğitim durumunuz?

- a) İlkokul b) Ortaokul c) Lise d) Üniversite e) Lisan üstü

5. Ailenizde şu anda kaç kişiyle birlikte yaşıyorsunuz?

- a) 3 ve aşağısı b) 4 b) 5 c) 6 ve yukarısı

6. Göçten önce mesleğiniz?

- a) Kamu görevlisi b) Özel sektörde işçi c) Serbest çalışan, d) İşveren (iş sahibi, patron)

7. Şu anda aile geiminizi nasıl sağlıyorsunuz?

a)

8. Şu anda bir işte çalıŐıyor musunuz çalıŐıyorsanız hangi işte çalıŐıyorsunuz?

a) Hayır

b) Evet (.....)

9. Őlkenizde iken nerede ikamet ederdiniz?

a) Köyde

b) İlçede

c) İlde

10. Őlkenizde iken aylık geliriniz ortalama ne kadardı?

a)

11. Gc sürecinde sizi en fazla etkileyen ne oldu?

b) İnsan kayıpları

b) Maddi kayıplar

c) Hepsi d)

(.....)

12. Dini emir ve yasaklara uyum dereceniz nedir?

a.) Her zaman uymaya çalışırım

b.) oğu zaman uymaya çalışırım

c.) Ara sıra uyarım

d.) ok dikkat etmiyorum ama bu durum beni huzursuz ediyor

e.) Benim için bunların bir önemi yok

13. Çok zor bir durumla karşılaştığınızda başınıza bir felaket geldiğinde aşağıdakilerden hangisini yaparsınız?

- a.) Doğruyu bulmamda bana yardım etmesi için Allah'a dua ederim, yalvarırım.
- b.) Adak adarım, türbeleri ziyaret ederim
- c.) Yukardaki her iki şıkkı da yaparım
- d.) Her şeyin bir çözümü vardır derim ve böyle şeylere itibar etmem
- f.) Fikrim yok.
- g)

14. Dini inanç ve ibadetlerle ilgili kendinizi nasıl görüyorsunuz?

- a) Dini inancıma çok bağlıyım.
- b) Bu konuda kendimi yetersiz görüyorum.
- c) Dini konuda şüphelerim var.
- d) Dini değerler ve ibadetler bana saçmalık geliyor.
- e.) İlgilenmiyorum.
- f.) Dini inanç ve ibadetleri tamamen çağdışı görüyorum.

15. Ülkenizde iken dini eğitiminizi nereden aldınız?

- a.) Camiden
- b.) Aileden
- c.) Okuldan
- d.) Resmi Kuran kursundan
- e.) Özel kurslardan
- f.) Kendim araştırarak
- g.) Din eğitimi almadım
- h.)

16. Ülkenizde iken dini ibadetlerden namaz konusunda durumunuz aşağıdakilerden hangisine uyar?

- a) Namazı sürekli beş vakit kılardım
- b) Beş vakit kılmaya çalışırdım fakat bazen kaçardı
- c) Ara sıra kılardım
- d) Cumadan Cumaya kılardım
- e) Sadece bayram namazlarını kılardım
- f) Hiç kılmazdım
- g) Benim için namazın önemi yoktur

17. Şu anda dini ibadetlerden, namaz konusunda durumunuz aşağıdakilerden hangisine uyar?

- a) Namazı sürekli beş vakit kılarım
- b) Beş vakit kılmaya çalışırım fakat bazen kaçır
- c) Ara sıra kılarım
- d) Cumadan Cumaya kılarım
- e) Sadece bayram namazlarını kılarım
- f) Hiç kılmam
- g) Benim için namazın önemi yoktur

18. Ülkenizde iken dini ibadetlerden oruç konusunda durumunuz aşağıdakilerden hangisine uyar?

- a) Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutardım
- b) Ara sıra tutardım tutmadığım günler için vicdanen üzülürdüm
- c) Tutmayı çok isterdim fakat sağlık sorunlarımdan dolayı tutamazdım
- d) Hiç tutmazdım
- e) Oruç benim için bir şey ifade etmezdi

19. Şu anda dini ibadetlerden oruç konusunda durumunuz aşağıdakilerden hangisine uyar?

- a) Ramazan aylarında aksatmadan orucumu tutarım
- b) Ara sıra tutarım. Tutmadığım günler için vicdanen üzülürüm
- c) Tutmayı çok istiyorum fakat sağlık sorunlarımdan dolayı tutamıyorum
- d) Hiç tutmuyorum
- e) Oruç benim için bir Şey ifade etmiyor

20. İslam dininin yüce kitabı olan Kur'an-ı Kerim ile ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uyar?

- a.) Kuranı sürekli okuyor ve anlamaya çalışıyorum.
- b) Ara sıra okuyorum
- c) Kuran okumayı biliyorum ama okumuyorum bundan dolayı da vicdanen üzülüyorum
- d) Kuran okumayı çok istiyorum ama okumayı bilmiyorum
- e) Kuranı okumayı çok istiyorum Şu anda kuran kursunda, okumayı öğrenmek için ders alıyorum
- f.) Kuranı okumayı bilmiyorum
- g.) İlgilenmiyorum

21. Şu anda kaldığımız yerde ibadet ortamı yeterli midir?

- a) Yeterli
- b) İdare eder
- c) Yetersiz
- d) İlgilenmiyorum

22. İPTAL (Bu soru etik kurulu tarafından iptal edilmiştir.)

23. Savaşa bağlı gerçekleşen zorunlu göçten dolayı dini inancınızda bir değişiklik oldu mu?

a.)

.....
.....

24. Bir kadın gözüyle, yaşadığınız bu zorunlu göçte gördüğünüz en büyük sıkıntılar nelerdir anlatır mısınız? (bu soruyu sadece kadınlar cevaplayacak)

a.)

.....

25. Şu anda size sunulan imkanlardan memnun musunuz? Daha fazla neler yapılabilir?

a.)

.....

26. Ülkenizdeki savaşın biteceğini, huzurun geleceğini ve yeniden ülkenize döneceğinizi düşünüyor musunuz? Bu konudaki fikirlerinizi yazar mısınız?

a.)

.....

27. Hayattaki beklentilerinizi anlatır mısınız?

a.)

.....

Ek 5. Anket Soruları (Arapça)

آثار الهجرة على الدين والحياة الاجتماعية

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته...

عزيزي المشارك في الاستبيان: أنا طالب ماجستير في جامعة حَرَّانَ، معهد العلوم الاجتماعية، في تخصص علم الاجتماع الديني.

استمارة الاستطلاع (الاستبيان) هذه التي بين يديكم أعددتها لأحصلَ على بعض المعلومات عن حياة المهاجرين السوريين الدينية والاجتماعية، بعد هجرتهم إلى بلدنا، ولكي أتوصل إلى معلومات أكاديمية. المعلومات التي سنحصل عليها سيُسْتَفَادُ منها في هذا البحث فقط ولن تُنْشَرُ أبداً. لم نطلب منكم في هذا الاستبيان اسمكم ومعلوماتكم الشخصية. لذلك لن ينتج من تعبئة هذه الاستمارة أي شيء سلبي بالنسبة لكم. شكرا جزيلاً لمشاركتم.

بارش يشار

طالب ماجستير

الأسئلة

- 1- ما عمرك؟
A. 18-25
B. 26-35
C. 36-45
D. 46 وما فوق
- 2- ما جنسيتك؟
A. رجل
B. امرأة
- 3- ما حالتك الاجتماعية؟
A. متزوج / ة
B. أعزب / عازبة
C. أرمل / ة

4- ما مؤهلك العلمي (التخرج)؟

A. ابتدائي

B. اعدادي

C. ثانوية

D. ليسانس

E. دراسة عليا

5- مع كم شخص تعيش في أسرتك؟

A. مع 3 أو أقل

B. مع 4

C. مع 5

D. مع 6 أو أكثر

6- ماذا كانت مهنتك قبل الهجرة؟

A. موظف عمومي

B. عامل في القطاع الخاص

C. مشغل لحساب نفسه

D. صاحب عمل

7- كيف تكسب معيشة أهلِكَ؟

.....

8- هل تعمل الآن؟ / في أي عمل؟

A. لا

B. نعم، في.....

9- عندما كنتَ في بلدك أين كنتَ تُقيم؟

A. في القرية

B. في البلدة

C. في المدينة

10- عندما كنتَ في بلدك كم كان دخلك الشهري المتوسط؟

.....

ما هو الشيء الذي أثر فيك أكثر في الهجرة؟

A. الخسائر البشرية (الأرواح)

B. الخسائر المادية

C. كلها

.....

.....

11- ما نسبة اتباعك للأوامر والنواهي الدينية

- A. دائما أحاول أن أتبعها
- B. غالبا أحاول أن أتبعها
- C. أحيانا أحاول أن أتبعها
- D. لا أحرص عليها لكن هذا يجعلني قلقا
- E. هذه الأمور لا تهمني

12- عندما تواجه أمرا صعبا أو عندما تبتلى بشيء وتكون مهموما ماذا تفعل؟

- A. أدعُو ربي وأبتهل إليه ليساعدني على اختيار الصواب
- B. أقربُ (أنذر) الله قُربانا وأزور الأضرحة
- C. أفعل الاختيارين السابقين
- D. أقول لنفسي يوجد لكل مشكلة حل ولا أبالي
- E. ليس لي فكر في هذا الأمر
- F.

13- كيف ترى نفسك في العبادات الاعتقادات الدينية؟

- A. متمسكٌ بديني كثيرا
- B. أرى نفسي غير كاف
- C. عندي شُبُهات في الأمور الدينية
- D. القيم الدينية والعبادات سخيقة بالنسبة لي
- E. لا أهتم
- F. أرى الاعتقادات الدينية والعبادات رجعية

14- أين درست التعليم الديني في بلدك؟

- A. في المسجد
- B. في أسرتي
- C. في المدرسة
- D. في دورة القرآن الكريم الرسمية
- E. في دورات أهلية
- F. أنا بحثت وتعلمت
- G. لم أتلُق تعليما دينيا
- H.

15- ماذا كان موقفك من الصلاة عندما كنت في بلدك؟

- A. كنت أصلي دائما خمسة أوقات
- B. كنت أحاول أن أصلي خمسة أوقات لكن كانت بعض الأوقات تفوتني
- C. كنت أصلي أحيانا
- D. كنت أصلي صلاة الجمعة فقط
- E. كنت أصلي صلاة العيد فقط
- F. لم أكن أصلي أبدا
- G. ليس للصلاة أهمية عندي

16- ما موقفك من الصلاة الآن؟

- A. دائما أصلي خمسة أوقات
- B. أحاول أن أصلي خمسة أوقات لكن بعض الأوقات تفوتني
- C. أصلي أحيانا
- D. أصلي صلاة الجمعة فقط
- E. أصلي صلاة العيد فقط
- F. لم أصلي حتى الآن.
- G. ليس للصلاة أهمية عندي

17- ماذا كان موقفك من الصوم عندما كنت في بلدك؟

- A. كنت أصوم رمضان كاملا
- B. كنت أشعر بتأنيب الضمير عندما أترك الصيام أحيانا في رمضان
- C. كنت أحب أن أصوم لكنني لم أستطع بسبب مشاكلتي الصحية
- D. لم أكن أصوم أبدا
- E. ليس للصيام أهمية عندي

18- ما موقفك من الصوم الآن؟

- A. أصوم رمضان كاملا
- B. أشعر بتأنيب الضمير عندما أترك الصيام أحيانا في رمضان
- C. أحب أن أصوم لكنني لم أستطع بسبب مشاكلتي الصحية
- D. لا أصوم حتى الآن
- E. ليس للصيام أهمية عندي

19- ما موقفك من كتاب دين الإسلام القرآن الكريم؟

- A. أحاول أن أقرأ القرآن دائما
- B. أحيانا أقرأ
- C. أستطيع قراءة القرآن لكنني لم أجد وقتا لذلك أشعر بوخز ضميري
- D. أحب أن أقرأ القرآن لكنني لا أعرف القراءة
- E. أحب أن أقرأ القرآن ولذلك أدرس في دورة لتعلم قراءة القرآن
- F. لا أستطيع قراءة القرآن
- G. لا أهتم بقراءة القرآن

20- هل بيئة العبادة كافية في المكان الذي تسكن فيه الآن؟

- A. كافية
- B. متوسط
- C. ليس كافيا
- D. لا أهتم

21- PTALİ

22- هل حدث أي تغيير في حياتك الدينية بسبب الهجرة الاضطرابية؟

.....
.....

23- ما أكبر المشاكل والمعاناة التي واجهتك في الهجرة وبعدها؟ حدثينا عنها. (هذا السؤال ستجيب عليه النساء فقط)

.....
.....
.....

24- هل أنت راض بالإمكانات التي توفر إليك؟ ماذا يمكن أن يُقدّم أيضا؟

.....
.....

25- هل تتوقع انتهاء الحرب في بلدك وهل تفكر بالعودة إليه؟

.....
.....
.....
.....

26- ما آمالك في الحياة؟

.....
.....
.....
.....